ЗАТВЕРДЖЕНО
Рішенням сільської ради
Проєкт

СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ БОГДАНСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ НА ПЕРІОД 2025-2027 РОКИ

ЗМІСТ

Розділ 1. ВСТУП 6
Розділ 2. СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ БОГДАНСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ 7
2.1. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ТА ГЕОГРАФІЧНЕ РОЗТАШУВАННЯ ГРОМАДИ 7
2.2. ІСТОРИЧНИЙ РОЗВИТОК ГРОМАДИ 9
2.3. ПРИРОДНИЙ ПОТЕНЦІАЛ 14
2.4. ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНА СПАДЩИНА 15
2.5. ХАРАКТЕРИСТИКА НАСЕЛЕННЯ ТА ТРУДОВИХ РЕСУРСІВ 17
2.6 НАЯВНА ІНФРАСТРУКТУРА 23
2.7. МІСТОБУДІВНА ДОКУМЕНТАЦІЯ 38
2.8. СТРУКТУРА ЕКОНОМІКИ ТА РОЗВИТОК ГОЛОВНИХ СЕКТОРІВ 40
2.9. ФІНАНСОВИЙ СТАН ТА БЮДЖЕТ 42
2.10. ОРГАНИ УПРАВЛІННЯ ГРОМАДОЮ 45
2.11. ГРОМАДСЬКІ ОБ'ЄДНАННЯ ТА ЗАСОБИ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ 49
2.12. РЕЗУЛЬТАТИ СОЦІОЛОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ 50
Розділ 3. РЕЗУЛЬТАТИ SWOT-АНАЛІЗУ РОЗВИТКУ БОГДАНСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ 53
3.1. РЕЗУЛЬТАТИ SWOT-АНАЛІЗУ РОЗВИТКУ ГРОМАДИ 53
3.2. SWOT-МАТРИЦЯ ГРОМАДИ 63
Розділ 4. СЦЕНАРІЇ РОЗВИТКУ БОГДАНСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ 72
Розділ 5. СТРАТЕГІЧНЕ БАЧЕННЯ РОЗВИТКУ БОГДАНСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ 74
Розділ 6. СТРАТЕГІЧНІ, ОПЕРАТИВНІ ЦІЛІ ТА ЗАВДАННЯ РОЗВИТКУ БОГДАНСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ 75
6.1. СТРАТЕГІЧНА ЦІЛЬ 1. РОЗВИТОК ЛЮДСЬКОГО ПОТЕНЦІАЛУ ТА СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ 76
6.2. СТРАТЕГІЧНА ЦІЛЬ 2. ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК ТА ЗАЙНЯТІСТЬ 84
6.3. СТРАТЕГІЧНА ЦІЛЬ 3. ІНФРАСТРУКТУРА ТА ДОВКІЛЛЯ 88
6.4. СТРАТЕГІЧНА ЦІЛЬ 4. ЕФЕКТИВНЕ ВРЯДУВАННЯ ТА ІНСТИТУЦІЙНА СПРОМОЖНІСТЬ 96
Розділ 7. АНАЛІЗ ВІДПОВІДНОСТІ ПОЛОЖЕНЬ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ БОГДАНСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ ДО СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСТІ ТА ДЕРЖАВНІЙ СТРАТЕГІЇ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ 102
Розділ 8. ПРОВЕДЕННЯ МОНІТОРИНГУ, ОЦІНЮВАННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ СТРАТЕГІЇ 110

СПИСОК ТАБЛИЦЬ

Таблиця 2.1. Відстань від центру громади до вершин гір 8
Таблиця 2.2. Різниця у кількості мешканців до адміністративного центру громади 17
Таблиця 2.3. Чисельність мешканців у населених пунктах 18
Таблиця 2.4. Природній міграційний рух населення 18
Таблиця 2.5. Природній приріст населення 19
Таблиця 2.6. Середня чисельність населення 20
Таблиця 2.7. Загальний коефіцієнт народжуваності 20
Таблиця 2.8. Коефіцієнт смертності 21
Таблиця 2.9. Коефіцієнт міграційного приросту 22
Таблиця 2.10. Вікова структура населення Богданської територіальної громади 22
Таблиця 2.11. Можливості для розміщення гостей у готелях, садибах, котеджах 28
Таблиця 2.12. Загальна інформація про дошкільні освітні навчальні заклади 30
Таблиця 2.13. Дошкільні та загальноосвітні навчальні заклади 30
Таблиця 2.14. Перелік та опис дошкільних та шкільних закладів 33
Таблиця 2.15. Місткість споруд культурно-спортивного призначення 36
Таблиця 2.16. Розподіл земель територіальної громади за категоріями та цільовим призначенням 39
Таблиця 2.17. Зареєстровані суб'єкти господарської діяльності 41
Таблиця 2.18. Зареєстровані суб'єкти господарської діяльності за видами діяльності 41
Таблиця 2.19. Обсяг продукції та послуг за видами діяльності в порівняльних цінах, тис. грн. 41
Таблиця 2.20. Найбільші роботодавці 42
Таблиця 2.21. Показники роботи малого бізнесу 42
Таблиця 2.22. Податкові надходження до бюджету громади 43
Таблиця 2.23. Доходи бюджету на одного мешканця 43
Таблиця 2.24. Структура видатків бюджету громади, млн. грн. 43
Таблиця 2.25. Доходи бюджету 44
Таблиця 2.26. Найбільші платники податків у громаді 45
Таблиця 3.1. SWOT- аналіз Богданської територіальної громади 53
Таблиця 3.2. SWOT- аналіз сильних, слабких сторін територіальної громади, можливостей і загроз 62
Таблиця 6.1. Структура стратегічних і оперативних цілей Стратегії розвитку Богданської громади 75
Таблиця 6.2. Структура оперативних цілей та завдань за стратегічною ціллю 1. Розвиток людського потенціалу та соціальної сфери 76
Таблиця 6.3. Завдання та сфери реалізації проєктів для досягнення оперативної цілі 1.1. Підвищення якості та доступності освітніх послуг 77
Таблиця 6.4. Завдання та сфери реалізації проєктів для досягнення оперативної цілі 1.2. Забезпечення безпеки та захисту населення 80
Таблиця 6.5. Завдання та сфери реалізації проєктів для досягнення оперативної цілі 1.3. Розвиток соціальних та адміністративних послуг 81
Таблиця 6.6. Завдання та сфери реалізації проєктів для досягнення оперативної цілі 1.4. Розвиток системи охорони здоров'я та здорового способу життя 83
Таблиця 6.7. Завдання та сфери реалізації проєктів для досягнення оперативної цілі 1.5. Розвиток культури та дозвілля 83
Таблиця 6.8. Структура оперативних цілей та завдань за стратегічною ціллю 2. Економічний розвиток та зайнятість 85
Таблиця 6.9. Завдання та сфери реалізації проєктів для досягнення оперативної цілі 2.1. Підтримка місцевого підприємництва та самозайнятості 85

Таблиця 6.10. Завдання та сфери реалізації проєктів для досягнення оперативної цілі 2.2. Розвиток туризму 86
Таблиця 6.11. Завдання та сфери реалізації проєктів для досягнення оперативної цілі 2.3. Розвиток фермерства 88
Таблиця 6.12. Структура оперативних цілей та завдань за стратегічною ціллю 3. Інфраструктура та довкілля 89
Таблиця 6.13. Завдання та сфери реалізації проєктів для досягнення оперативної цілі 3.1.Розвиток земельних відносин та просторового планування 90
Таблиця 6.14. Завдання та сфери реалізації проєктів для досягнення оперативної цілі 3.2. Розвиток інфраструктури в громаді 91
Таблиця 6.15. Завдання та сфери реалізації проєктів для досягнення оперативної цілі 3.3. Покращення житлово-комунальних послуг та управління відходами 92
Таблиця 6.16. Завдання та сфери реалізації проєктів для досягнення оперативної цілі 3.4. Енергоефективність та енергонезалежність 94
Таблиця 6.17. Завдання та сфери реалізації проєктів для досягнення оперативної цілі 3.5. Захист довкілля та екологічний розвиток 95
Таблиця 6.18. Структура оперативних цілей та завдань за стратегічною ціллю 4. Ефективне врядування та інституційна спроможність 96
Таблиця 6.19. Завдання та сфери реалізації проєктів для досягнення оперативної цілі 4.1. Підвищення спроможності органів місцевого самоврядування 97
Таблиця 6.20. Завдання та сфери реалізації проєктів для досягнення оперативної цілі 4.2. Відкритість і взаємодія 98
Таблиця 6.21. Завдання та сфери реалізації проєктів для досягнення оперативної цілі 4.3. Міжнародна та проєктна діяльність 99
Таблиця 6.22. Завдання та сфери реалізації проєктів для досягнення оперативної цілі 4.4. Партнерства і міжмуніципальне співробітництво 100
Таблиця 7.1. Аналіз відповідності стратегічних та оперативних цілей Стратегії розвитку Богданської територіальної громади на період 2025-2027 роки Регіональної стратегії розвитку Закарпатської області на період 2021 – 2027 роки 103
Таблиця 7.2. Аналіз відповідності стратегічних та оперативних цілей Стратегії розвитку Богданської територіальної на період на період 2025-2027 роки оновленій Державній стратегії регіонального розвитку на 2021- 2027 роки 107
Таблиця 8.1. Відповідальні виконавці за впровадження та досягнення стратегічних, оперативних цілей і завдань Стратегії 111
Таблиця 8.2. Система показників для моніторингу стану реалізації Стратегії розвитку Богданської територіальної громади на період 2025-2027 роки 116

СПИСОК РИСУНКІВ

Рисунок 2.1. Карта Богданської сільської територіальної громади 7
Рисунок 2.2. Дорога Н-09 Мукачево-Львів 8
Рисунок 2.3. Карта масивів Карпатського біосферного заповідника 9
Рисунок 2.4. Вівчарство на полонині 10
Рисунок 2.5. Говерлянська гать (кляуза) 11
Рисунок 2.6. Гать Лолин (кляуза) 12
Рисунок 2.7. Залишки Говерлянської гаті 16
Рисунок 2.8. Хата Калинюка (стан на сьогодні) 16
Рисунок 2.9. Частка гірського населення в населених пунктах Богданської громади 18
Рисунок 2.10.Чисельність мешканців в населених пунктах Богданської громади, осіб 19
Рисунок 2.11. Середня чисельність населення Богданської громади 20
Рисунок 2.12. Загальний коефіцієнт народжуваності 21
Рисунок 2.13. Коефіцієнт смертності мешканців Богданської громади 21
Рисунок 2.14. Коефіцієнт міграційного приросту мешканців Богданської громади 22
Рисунок 2.15. Вікова структура населення Богданської громади 23
Рисунок 2.16. Партійна приналежність депутатів Богданської громади 46
Рисунок 2.17. Гендерна структура депутатів Богданської громади 46
Рисунок 2.18. Вікова структура депутатів Богданської громади 47
Рисунок 2.19. Структура депутатського корпусу за місцем проживання депутатів Богданської громади 47
Рисунок 2.20. Гендерна структура штату працівників на керівних посадах Богданської сільської ради 48
Рисунок 2.21. Вікова структура штату працівників Богданської сільської Ради 49
Рисунок 2.22. Громадські організації Богданської територіальної громади 49
Рисунок 2.23. Засоби масової інформації, Інтернет та радіо-ресурси в Богданській територіальній громаді 50
Рисунок 2.24. Відповідь на питання «Як ви бачите своє проживання у громаді в майбутньому? » 51
Рисунок 2.25. Відповідь на питання «Як ви оцінюєте рівень нинішнього життя у громаді?» 52
Рисунок 2.26. Відповідь на питання «У якій послідовності ви б розмістили такі завдання для розвитку громади?» 52
Рисунок 3.1. Порівняльний аналіз зв'язків сильних сторін та можливостей її зовнішнього середовища (матриця «Порівняльні переваги») 64
Рисунок 3.2. Порівняльний аналіз зв'язків слабких сторін та можливостей її зовнішнього середовища (матриця «Виклики») 66
Рисунок 3.3. Порівняльний аналіз зв'язків слабких сторін та загроз її зовнішнього середовища (матриця «Ризики») 68
Рисунок 3.4. Порівняльний аналіз зв'язків сильних сторін та загроз її зовнішнього середовища (матриця «Протидія») 70

Розділ 1. ВСТУП

Стратегія розвитку Богданської територіальної громади (надалі – Стратегія) є документом стратегічного планування місцевого рівня, що визначає стратегічні та оперативні цілі, завдання й пріоритети для сталого розвитку громади на довгострокову перспективу. Вона розроблена з урахуванням стратегічних пріоритетів Державної стратегії регіонального розвитку та Стратегії розвитку Закарпатської області, а також спирається на унікальні природні, туристичні та культурні ресурси громади.

Документ спрямований на об'єднання зусиль місцевих жителів, бізнес-спільноти, органів влади, громадських організацій та інших зацікавлених сторін задля зміцнення економічного потенціалу громади, підвищення якості життя населення та збереження природної й культурної спадщини.

Стратегія розроблена відповідно до Законів України «Про засади державної регіональної політики», «Про місцеве самоврядування в Україні», «Про стратегічну екологічну оцінку» з урахуванням Методичних рекомендацій щодо порядку розроблення, затвердження, реалізації, проведення моніторингу та оцінювання реалізації стратегій розвитку територіальних громад, затверджених Наказом Міністерства розвитку громад та територій України від 21 грудня 2022 року №265.

Попри те, що територія Богданської громади не зазнала прямих руйнувань унаслідок воєнної агресії Російської Федерації проти України, загальнонаціональні виклики, спричинені війною, впливають на соціально-економічну ситуацію. Це зумовлює необхідність адаптації планів розвитку громади до нових реалій, збереження її стійкості та створення умов для залучення інвестицій, підтримки місцевого бізнесу й розвитку туризму.

Стратегія узгоджується з цілями та завданнями стратегічних документів державного й регіонального рівня, зокрема Державною стратегією регіонального розвитку на 2021–2027 роки, затвердженою постановою Кабінету Міністрів України від 05 серпня 2020 року №695 (у редакції постанови Кабінету Міністрів України від 13 серпня 2024 року №940), та Стратегією розвитку Закарпатської області на період до 2027 року. Вона також враховує Цілі сталого розвитку України до 2030 року, визначені Указом Президента України від 30 вересня 2019 року №722, та актуальні урядові програми у сфері публічних інвестицій і місцевого економічного розвитку.

Рішенням сесії Богданської сільської ради було створено Робочу групу з розроблення проєкту Стратегії, до складу якої увійшли представники органів місцевого самоврядування, бізнесу, науковців, громадських активістів та незалежних експертів. Аналіз соціально-економічного стану громади, SWOT-аналіз, визначення сценаріїв розвитку та формування системи стратегічних і оперативних цілей здійснювалися колегіально, із залученням широкого кола зацікавлених сторін.

Для забезпечення відкритості та публічності процесу розроблення Стратегії інформація про її підготовку, строки та форми подання пропозицій, а також про проведення засідань Робочої групи поширювалася через офіційний веб-сайт Богданської сільської ради та соціальні мережі.

Стратегія є документом, що відображає спільне бачення сталого розвитку Богданської територіальної громади, спрямованого на розкриття її потенціалу, економічне зростання, збереження природного та культурного середовища і підвищення добробуту мешканців у довгостроковій перспективі.

Розділ 2. СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ БОГДАНСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

2.1. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ТА ГЕОГРАФІЧНЕ РОЗТАШУВАННЯ ГРОМАДИ

Громада розпочала процес створення, згідно розпорядження Кабінету Міністрів України від 12 червня 2020 року № 712-р «Про визначення адміністративних центрів та затвердження територій територіальних громад Закарпатської області» та за результатами об'єднання у грудні 2020 року Богданської, Видричанської, Лугівської та Розтоківської сільських рад Рахівського району Закарпатської області. Адміністративним центром Громади є село Богдан.

Громада розташована у високогірній частині Українських Карпат. Її загальна площа становить 488 км². До складу громади входять чотири населені пункти: села Богдан, Луги, Видричка та Розтоки(присілки Бребоя та Говерла). Усі населені пункти розташовані в гірській місцевості, що суттєво впливає на особливості інфраструктурного, економічного та соціального розвитку території. Відстань до адміністративного центру становить: найбільша 9,2 км, найменша — 5 км.

Карта Богданської територіальної громади представлена на Рисунку 2.1.

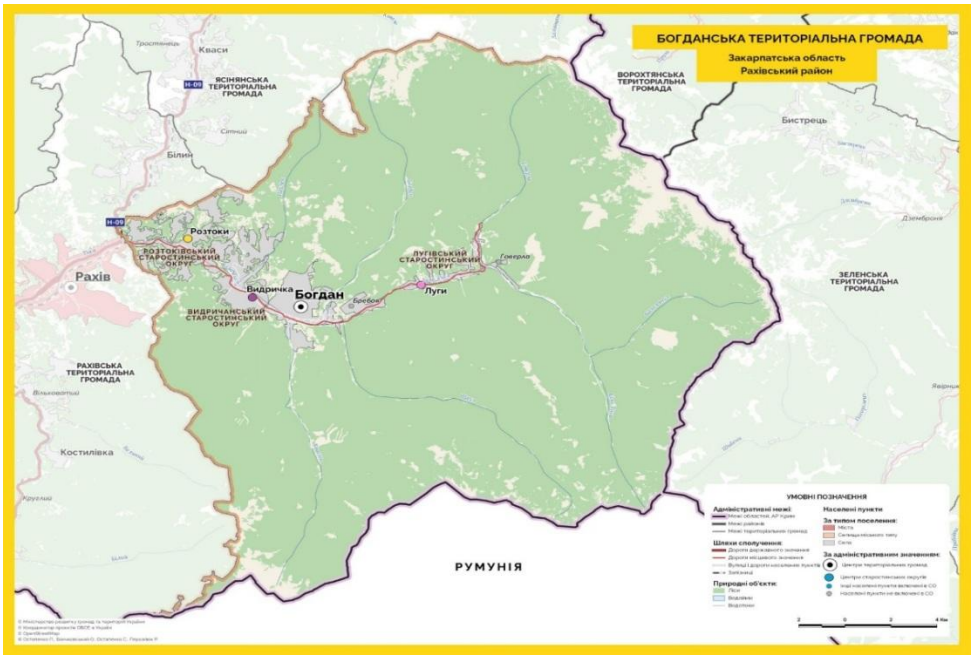

Рисунок 2.1. **Карта Богданської сільської територіальної громади**
Джерело: https://decentralization.gov.ua/newgromada/3845/map

Станом на січень 2025 року чисельність населення Громади становила орієнтовно 12 035 осіб. Громада межує з Рахівською та Ясінянською територіальними громадами Закарпатської області, а також із Ворохтянською та Зеленською територіальними громадами Івано-Франківської області. Через державний кордон громада також межує з румунськими комунами Русь-Поляни, Кривий та Бистра.

На відстані 12 км від центру Громади проходить автомобільна траса державного значення Н-09 Мукачево – Рахів – Богородчани – Івано-Франківськ– Львів, що має стратегічне значення для туристичного й економічного розвитку регіону.

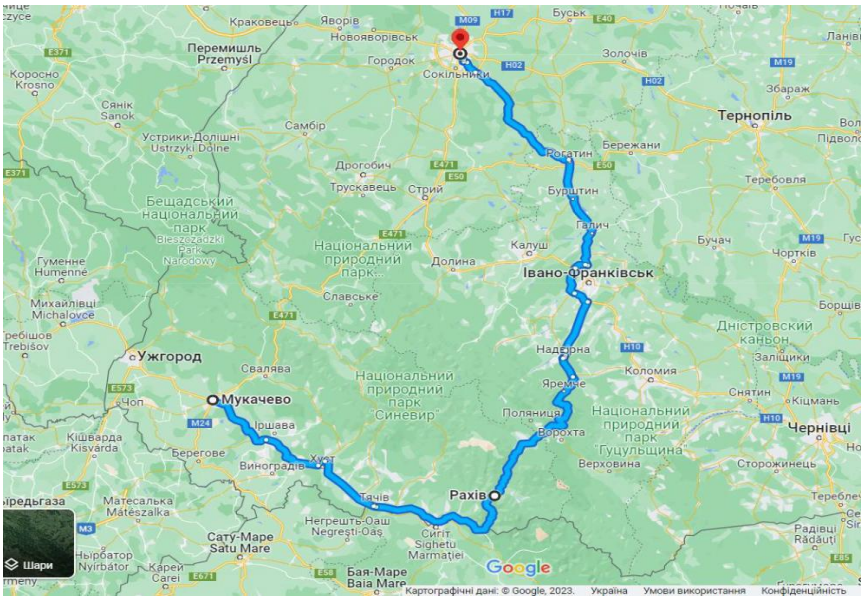

Рисунок 2.2. **Дорога Н-09 Мукачево-Львів**
Джерело: *картографічні дані Google*

Протяжність місцевих автодоріг громади складає 22 км. Близько до Богдана знаходиться одна залізнична станція – Рахів (14,5 км) – із сполученням до міст Київ, Львів, та ін.

До найближчого митного пропуску з ЄС – 61 км (пасажирський (автомобілі повною масою до 3,5 тон) пункт пропуску «Солотвино-Сігет» (Румунія)).

З території громади є вихід до найвищих вершин України: гори Говерла (2061 м), Бребенескул (2032 м), Піп Іван Чорногірський (2028 м), Петрос (2020 м), Гутин Томнатик (2016 м), Ребра (2001 м), Піп Іван Мармароський (1940 м), а також тут розташоване найвисокогірніше озеро України — Бребенескул. Саме тут бере початок одна з найбільших річок України — Тиса, яка утворюється зі злиття Білої та Чорної Тиси.

Таблиця 2.1. **Відстань від центру громади до вершин гір**

Вершини громади	Відстань до вершин від центру громаду
гора Говерла (2061)	Автомобілем 27 км пішки 3 км
Бребенескул (2016)	Автомобілем 22 км пішки 6 км
Піп Іван Чорногірський (2028)	Автомобілем 26 км пішки 6 км
Ребра (2001)	Автомобілем 22 км пішки 7 км
Петрос (2020)	Автомобілем 24 км пішки 4 км
Гутин Томнатик (2016)	Автомобілем 22 км пішки 7 км

Важливо підкреслити, що на структуру розселення на території громади суттєво впливає гірська місцевість та розташування на території громади Карпатського біосферного заповідника — природоохоронної території, заповідника міжнародного значення. Близько 25% території громади входять до меж заповідника. Територія Карпатського біосферного заповідника охоплює великі площі в Рахівському, Тячівському, Хустському і Берегівському районі Закарпатської області.

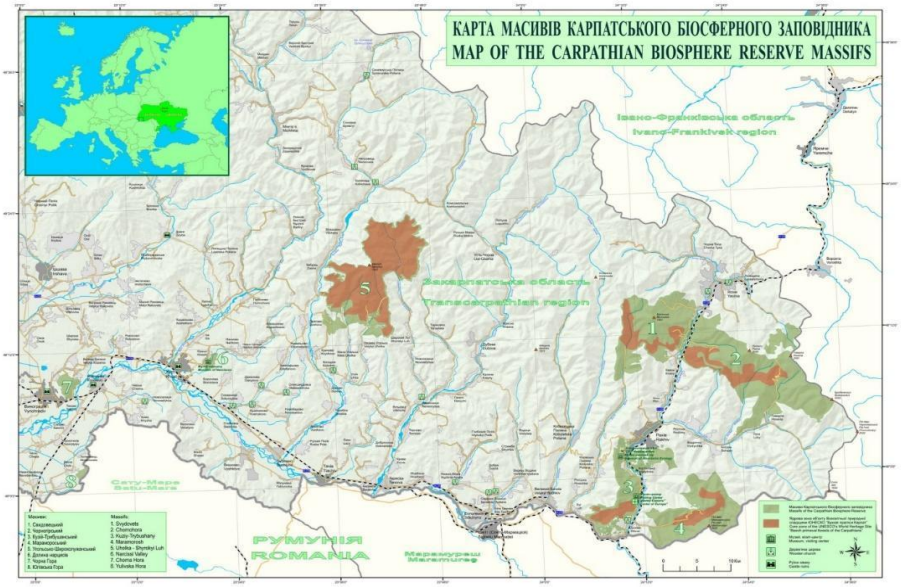

Рисунок 2.3. **Карта масивів Карпатського біосферного заповідника**
Джерело: https://static1.karpaty.info/data/sights/img/zk.rh.biosphere/zapmap.jpg

2.2. *ІСТОРИЧНИЙ РОЗВИТОК ГРОМАДИ*

Історичне становлення Богданської долини тісно пов'язане з природними умовами регіону, лісовими ресурсами, господарською активністю місцевого населення, а також колонізаційними процесами, що відбувалися в Карпатському регіоні впродовж століть. Вплив держав, до складу яких у різні історичні періоди входила територія сучасного Рахівського району — Угорське королівство, Трансільванське князівство в складі Османської імперії, Австро-Угорщини, Чехословаччини, Угорщини, СРСР — суттєво позначився на адміністративному устрої, економіці, культурі та освіті регіону.

Мешканці Богданської долини традиційно займалися лісозаготівлею та деревообробкою, транспортуванням солі на Галичину, тваринництвом, збором дикорослих грибів і лікарських рослин. Важливою складовою місцевого способу життя займало вівчарство, яке протягом століть було одним із важливих видів діяльності гуцулів і збереглося донині як важливий елемент місцевої нематеріальної культурної спадщини. Не менш вагомим є розвиток народних ремесел, які й донині зберігаються завдяки місцевим майстрам.

На полонинах Лемській та Межипотоки збереглися показові полонинські господарства, де можна ознайомитися з традиційними методами ведення господарства у високогірних умовах. Найбільше таких господарств функціонує на полонинах Гарманеска та Скопеска.

Рисунок 2.4. **Вівчарство на полонині**
Фото/ Tour de Ukraine/Мікульська та Зубрицький

У XIX–XX століттях у верхів'ях Білої Тиси на території громади діяла система гірських кляуз (водозатримних споруд для сплаву лісу). Вона складалася щонайменше з шести великих кляуз: Балцатул, Богдан (Лолин), Квасний, Щаул, Стоговець та Говерла, а також допоміжної – у Бребенескулі. Сукупно вони дозволяли накопичувати до 584 000 м³ води. Сезон сплаву тривав з квітня по листопад, двічі на тиждень — у середу та суботу з 8:00 до 14:00. Усі кляузи в басейні Білої Тиси входили до державної системи лісосплаву, підпорядкованої Рахівському лісовому управлінню. Вартість їх будівництва на час спорудження становила 20–30 тисяч форинтів. У 1950-х роках такі споруди втратили своє значення і були виведені з експлуатації, а велика повінь 1970 року остаточно їх зруйнувала.

На початку 40-х років XX століття по всій території громади була побудована мережа вузькоколійної залізниці та оборонних споруд.

Село Луги

Перші поселення на території сучасного села Луги виникли у XV столітті вздовж соляного шляху, що пролягав із Солотвина на Галичину. Першими мешканцями були волохи та слов'яни з Галичини, які входили до системи так званих «верховенських волостей». Перша письмова згадка про село датована 1779 роком. На карті 1782 року Мармароської жупи, що перебувала у складі Габсбурзької монархії (1526–1867), населений пункт позначено як Lugi (Luga).

У 1795 році тесляр Григорій Козурак разом із сімома місцевими ґаздами збудували першу дерев'яну церкву Вознесіння Господнього та першим священиком був Якош Калинський. У 1860 році відбулася перша хвиля заселення австрійськими та німецькими колоністами (Маєр, Штодлер), що сприяло розвитку лісозаготівлі та будівництву лісових доріг. У 1867 році була споруджена Балцатульська гать, призначена для лісосплаву по річці Біла Тиса, а у 80-х роках XIX століття — Говерлянська.

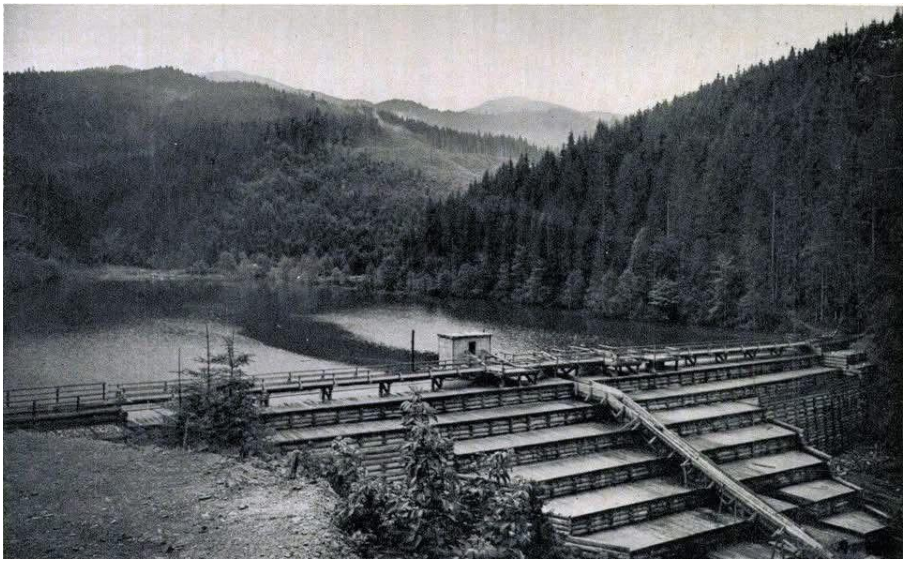

Рисунок 2.5. **Говерлянська гать (кляуза)**

Наприкінці XIX століття розпочалося освоєння туристичного потенціалу регіону: у 1888 році Угорська туристична спілка м. Будапешт провела перші дослідження околиць села та промаркувала маршрути на гору Говерла Петрос. У 1891 році біля дерев'яного храму Трьох Святителів, збудованого у 1856 році, відкрито першу церковно-приходську школу, де першим учителем був Василь Синетар; у 1906 році школу перебудували з каменю. У цей же період, наприкінці 90-х років XIX століття, на полонині Брескул збудовано перший туристичний притулок. У 1907 році за сприяння міністра сільського господарства Дороті Ігнаца розпочалося будівництво Карпатського плаю — сільськогосподарської дороги, що з'єднала село Луги (Білотисянської долини) з Кевелів (на Чорній Тисі) вздовж Чорногірського хребта, забезпечивши можливість доставки продукції тваринництва до ринків Будапешта та Відня залізницею.

Під час Першої світової війни, у 1914–1915 роках, село Луги стало прифронтовим і двічі переходило під контроль російських та австро-угорських військ. У 1919 році його окупували румунські війська, а з 1919 по 1939 роки територія перебувала під владою Чехословаччини.

У 1927 році розпочали підготовку до будівництва нової церкви Вознесіння Господнього, а саме будівництво розпочалося у 1936 році, фундамент освятили у 1938 році. Освячена 10 жовтня на неділю Христа Царя греко-католицький єпископом Теодором Ромжею.

У 20-х роках XX століття у Лугах відбувся інтенсивний розвиток туристичної інфраструктури: були збудовані туристичні притулки на полонинах Виртопи та Балцатул, промарковано десятки кілометрів маршрутів до всіх двотисячників Чорногірського хребта, що зміцнило позиції села як одного з основних туристичних осередків високогірної частини Карпат.

У 1937 році в місцевій школі працював відомий письменник Марко Бараболя (літературний псевдонім Іван Розмійчук).

У 1939 році в регіоні була проголошена Карпатська Україна, після чого в 1939–1944 роках село перебувало під владою Угорського королівства.

У 1939–1943 роках була збудована вузькоколійна залізниця до урочищ Озірний, Стіг та Балцатул для пасажирських перевезень, транспортування лісу та військової амуніції.

У 1943–1944 роках у верхів'ях Чорногори військовими була споруджена оборонна лінія «Гунеді», що входила до складу відомої оборонної системи імені короля Арпада. У 1944 році село було заняте радянськими військами.

У 1967 році село Тищора було об’єднане з селом Луги рішенням облвиконкому Закарпатської області.

У 1988 році збудована школа та дитячий садок.

Село Богдан

Перша письмова згадка про село Богдан датується 1770 роком XVIII століття. Село виникло на місці поселень втікачів із Станіславщини (нині Івано-Франківська область), які і назвали його як «Богом дана їм місцевість» — Богдан. Важливою археологічною знахідкою став меч епохи середньовіччя, виявлений у 2000-х роках, що свідчить про давнє заселення території та її історичну цінність. У 1770–1777 роках сюди переселилася частина мешканців Рахова.

У 1799 році (згідно з відомостями, що їх подає коломийська газета “Наука” від 1 жовтня 1875 року), Григорій Козурак із Лугів збудував маленьку дерев’яну церкву Святого Миколая, подібну до церкви в Лугах. Першим священнослужителем (порохом) був Янош Калинський, який обслуговував парафію в селі Богдан-Луги раз на місяць.

18 липня 1864 року інженер Карл Вацка провів виміри та розпочав земельні роботи під спорудження нового мурованого храму. Основні роботи завершили у 1867 році, а 20 вересня 1869 року, на свято Різдва Пресвятої Богородиці, церкву освятили.

У 1860–1880 роках розпочалася інтенсивна лісозаготівля, будувалися лісові дороги та стежки.

У 1865 році на потоці Квасний спорудили гать (кляузу) для сплаву лісу у 1866 році збудована Клауза Щаул на річці Щаул, а у 1885 році на річці Богдані кляузу «Лолин». У 70–80-х роках XX століття на території села діяв цех із виготовлення ліжників, що належав до Спілки художників України.

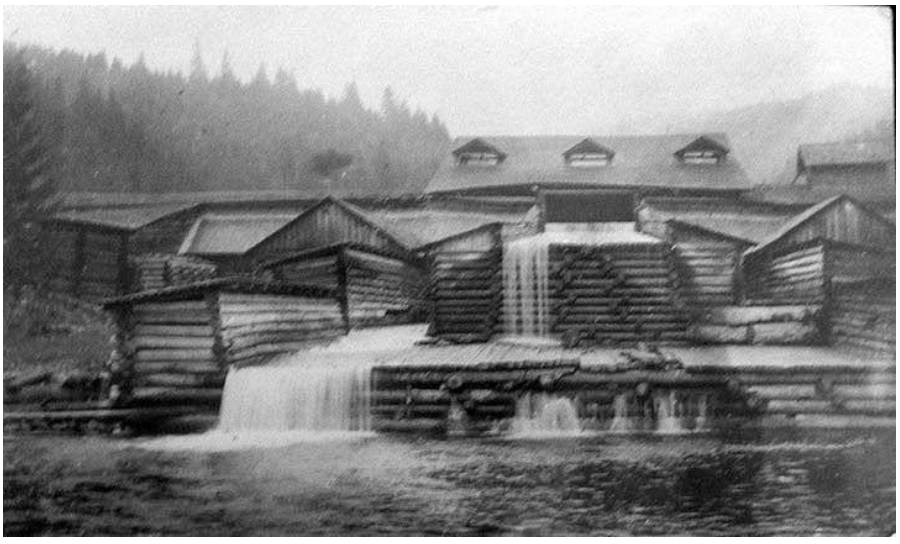

Рисунок 2.6. **Гать Лолин (кляуза)**

Під час Першої світової війни, у 1914–1915 роках, село Богдан було прифронтовим логістичним пунктом, який відіграв важливу роль у бойових діях на Чорногірському хребті. У 1919 році село окупували румунські війська, а в період 1919–1939 років тривала Чехословацька доба. У 1922 році та 1935 році в Богдані відбувалися страйки лісорубів, до яких пізніше приєдналися лісоруби з Ясіня, Лазещини та інших сіл Рахівщини. У 1929 році збудовано будівлю лісової управи, яка сьогодні використовується як прикордонна застава.

В освітньому плані у селі діяли навчальні заклади ще в 1930-х роках, що підтверджують архівні фотографії учнів того часу.

У 1939 році проголошено Карпатську Україну.

1939–1943 роках під час перебування в складі Угорського королівства у селі будувалася вузькоколійна залізна дорога вздовж річок Квасний, Щауль та Богдан. У 1943 році розпочали спорудження потужної залізобетонної оборонної системи «Лінія Арпада» — лінії укріплень, що складалася з бункерів і дзотів, які закривали вхід у долину для радянських військ.

У 1942 році збудовану пекарню було передано на баланс працівників лісової галузі яка по сьогоднішній день продовжує працювати.

Після приходу радянської влади у 1944 році освіта в селі почала відновлюватися: з 8 січня силами вчителів, учнів та громади ремонтувалися шкільні корпуси, виготовлялися меблі та обладнання, а заняття проводилися у дві зміни для учнів 1–7 класів.

Після Другої світової війни Богдан увійшов до складу СРСР. У 1949 році тут було створено колгосп «8 Березня» із основним напрямком діяльності — тваринництво. У радянський період село стало важливим виробничим та культурним центром: функціонували Богданський і Шаульський лісопункти, лісництва Рахівського лісокомбінату, швейний та сувенірний цех. Досягнення мешканців села в лісовій галузі відзначалися державними нагородами: 41 мешканець був нагороджений орденами і медалями, серед яких Василь Шорбан, мешканець присілка Видричка, отримав звання Героя Соціалістичної Праці, а його трудовий подвиг ліг в основу «Поеми про Шорбана». У 1967 році представники села стали чемпіонами світу на міжнародних змаганнях лісорубів у Монреалі.

У 60-х роках XX століття у присілку Магас писав свої твори один з основоположників Закарпатської школи мистецтв, заслужений діяч мистецтв УРСР та народний художник УРСР - Андрій Андрійович Коцка.

Село Видричка

Село Видричка стало окремим адміністративним утворенням 16 грудня 1993 року, відокремившись від села Богдан. Видричка вирізняється унікальним природним середовищем: на її території розташовані ботанічні заказники Млаки, Церлянка та Лілія, які зберігають рідкісні види флори.

У 1912 році в урочищі Усті-Відричка сталася трагічна подія: під час рейду до міста дислокації в селі Луги загинуло 20 солдатів польської армії внаслідок детонації боєприпасів. На місці трагедії встановили залізний хрест, який було демонтовано в радянський період.

У 1935 році на земельній ділянці, подарованій Василем Морочилом, збудували дерев'яну базилічну церкву Преображення Господнього. У 1962 році цю церкву розібрали, а на її місці збудували дитячий садок.

У 1940 році прокладено залізничну гілку в урочищі Павлик та урочищі Видричка і на території села була розташована ремонтна база (ДЕПО).

До 70-х років XX століття на річці Павлик працював водяний млин та валило для виготовлення ліжників.

У 1969 році збудована сучасна школа загальної середньої освіти І-ІІІ ступенів.

Село Розтоки

Село Розтоки вперше згадується в документах 1651 року. За переказами, його заснували рибалки, а назва «Розтоки» пов'язана з рукавами річки, де ловили рибу. Мешканці Рахова та присілків Меришори, Діл і Аршиці користувалися цими місцевостями для риболовлі. На картах кінця XVIII століття (1769–1773 рр.) територія позначена як «Nilos» — ймовірно,

місцевість, яка використовувалася як стрільбище. У кінці XIX століття, після вирубки лісів на прибережній території, місцевість Розтоки була остаточно заселена.

На початку 1920-х років у урочищі Устеріки почали селитися роми.

У 1927 році місцеві майстри Степан Кокіш та Йонаш збудували дерев'яну церкву в урочищі Берендей. Наприкінці 1930-х років у селі діяла початкова школа, розташована в будинку родини Савчуків.

У квітні 1919 року в Розтоках було встановлено владу Рад, а в 1935 році трудящі села брали участь у страйках лісорубів Закарпаття.

2.3. *ПРИРОДНИЙ ПОТЕНЦІАЛ*

Природне середовище

Богданська територіальна громада вирізняється неповторним природним середовищем і займає особливе місце серед карпатських громад України. Її територія розташована у самому серці Українських Карпат, між двома найвисокогірнішими гірськими масивами — Чорногірським та Мармароським (Гуцульські Альпи). Це розташування формує унікальний природний ландшафт громади, визначає кліматичні особливості, флористичне та фауністичне різноманіття, а також є основою її туристичної ідентичності.

Водні об'єкти

Богданська територіальна громада має розвинену гідрологічну мережу, основу якої складає річка Біла Тиса, що протікає в межах Богданської громади і є важливою водною артерією громади. До неї впадають численні притоки – Білий, Богдан, Щавель, Квасний, Вовчий, Видричка, Павлик. Річки мають переважно гірський характер течії – з швидкою течією, чистою водою та значними коливаннями рівня залежно від сезону. Навесні й на початку літа спостерігаються паводки внаслідок танення снігу та зливових дощів. Водні ресурси громади є не лише природним багатством, а й важливим чинником для розвитку сільського господарства й туризму.

Біла Тиса — річка в Українських Карпатах, у Рахівському районі Закарпатської області. У селі Розтоки (місцева назва Устєріки) Біла Тиса об'єднується з Чорною Тисою, утворюючи велику транскордонну водну систему — річку Тису, що є найдовшою притокою Дунаю та важливою водною дорогою для п'яти європейських країн.

Довжина Білої Тиси понад 26 км, площа басейну — 489 км², похил — близько 10 м/км. Долина V-подібна, ширина русла 15–20 м, є пороги й бистрини. Живлення мішане, з перевагою дощового. Річище подекуди закріплене; трапляються паводки, інколи руйнівні. Утворюється зі злиття річок Стоговець і Бальзатул при південно-західних схилах Чорногори, тече переважно на захід, відділяючи Чорногору від Рахівських гір, і впадає в Тису біля північно-східної частини Рахова.

Богданська громада представлена гірськими озерами: Бребенескул, Верхнє Озірне, Нижнє Озірне, Брецкул. Серед них особливо виділяється озеро Бребенескул — найвисокогірніше озеро України, розташоване на висоті 1801 м над рівнем моря. Воно має льодовикове походження.

Природно-заповідний фонд

Територія громади входить до складу Карпатського біосферного заповідника, який є частиною міжнародної мережі біосферних резерватів ЮНЕСКО. Це один із найцінніших природоохоронних об'єктів України, що забезпечує збереження унікальних природних комплексів Карпат.
На території громади виділяються Чорногірський і Мармароський заповідні масиви, які охоплюють старовікові ліси, субальпійські та альпійські луки, а також високогірні болота і

скельні екосистеми. Тут збереглися незаймані букові, ялицеві та ялинові праліси, які формують своєрідний «зелений пояс життя» громади.

Серед сотень видів судинних рослин тут ростуть рідкісні та ендемічні види, занесені до Червоної книги України, зокрема едельвейс альпійський (Leontopodium alpinum), гіркий корінь Порція(Saussurea porcii), Перцоцвіт малий (Primula minima), Шафран карпатський (Crocus heuffelianus), Тирлич безстеблий (Gentiana acaulis), та інші.
На вершині гори Туркул знаходиться єдине в Україні відоме оселище ореохлети дворядної Oreochloeta distichae, що має надзвичайну ботанічну цінність.

На території громади є велика кількость видів дикої фауни, багато з яких перебувають під охороною. Серед великих ссавців трапляються бурий ведмідь, рись, вовк, благородний олень, козуля європейська, дикий кабан. Це типові мешканці карпатських лісів, але деякі з них є рідкісними і потребують охорони.

Серед менших тварин можна зустріти борсуків, куниць, білок, дикого кота а також численних гризунів і комах. Пташиний світ громади надзвичайно різноманітний — у гірських лісах гніздяться глухар, тетерук, сови, орел-карлик, а у водно-болотних угіддях — різноманітні види водоплавних птахів.
У водоймах мешкають плямиста саламандра, тритони, а серед рептилій — гадюка звичайна, ящірка прудка. Ліси громади також є середовищем проживання для багатьох видів кажанів, частина яких занесена до Червоної книги.

Таке біорізноманіття є свідченням збереженості природних екосистем громади. Воно створює потужний потенціал для розвитку екотуризму, наукових досліджень, екопросвітніх та природоохоронних ініціатив.

2.4. *ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНА СПАДЩИНА*

Богданська територіальна громада має значну історико-культурну спадщину, що сформувалася протягом століть під впливом природних умов, етнічних традицій та історичних процесів Карпатського регіону. Тут збережено унікальні пам’ятки народної архітектури, традиційного побуту та духовної культури, які становлять важливу частину ідентичності гуцульського народу.

У долинах річок громади збереглися елементи традиційної гідротехнічної архітектури, серед яких особливою пам’яткою є «Говерлянська гать» — дерев’яна гідроспоруда XIX століття, створена для регулювання гірських потоків. Ця споруда є унікальним зразком народної інженерної думки, що поєднує природоохоронне, історичне та культурне значення.

Із другої половини XVIII століття лісопромислова спеціалізація стала провідною галуззю регіону. Для транспортування деревини гірськими річками будували сотні інженерних споруд: загати для стримування води та штучні водосховища.

Майстри зв’язували дерева у плоти, що називалися «*бокори*». Це була складна і небезпечна професія, але й доволі прибуткова. У 1920-х роках керівник однієї ділянки бокора міг заробити стільки ж, скільки коштувала корова, – для гуцулів це були великі гроші. Недарма до місць заготівлі та сплаву з’їжджалися люди з усього краю.

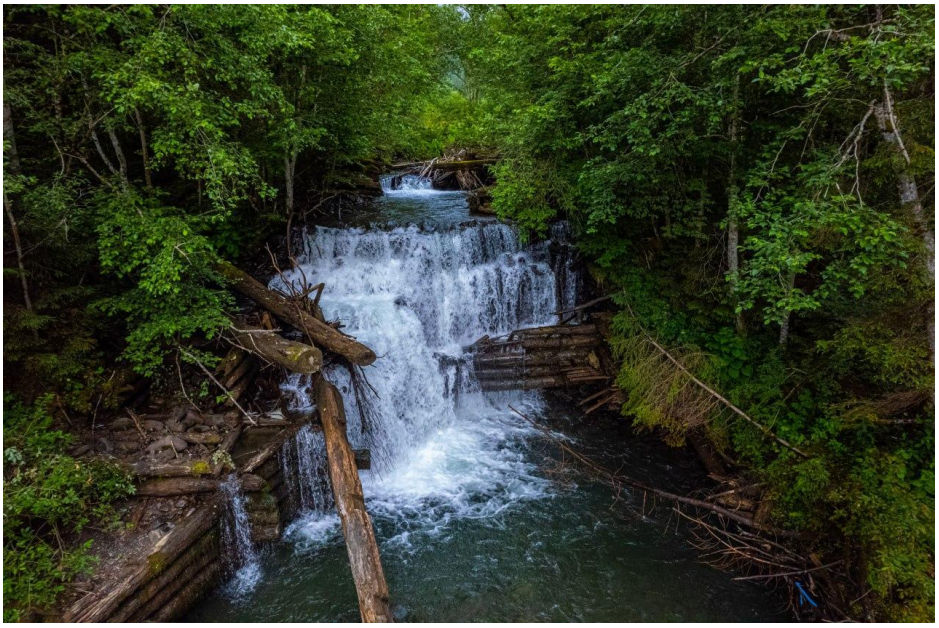

Рисунок 2.7. **Залишки Говерлянської гаті**
Фото/ Tour de Ukraine/Мікульська та Зубрицький

Зразком гуцульської житлової архітектури є гуцульська хата газди Калинюка (1834 р.), зведена без використання цвяхів, з чотирисхилим дахом і типовим плануванням гуцульської оселі. Вона є яскравим свідченням майстерності місцевих теслярів і традицій дерев'яного будівництва.

Рисунок 2.8 **Хата Калинюка (стан на сьогодні)**

Особливе місце займають музеї, що зберігають та популяризують культурну спадщину краю. Зокрема, музей "Гуцульська хатинка" відтворює побут і традиції місцевого населення, а музей старовинних речей кінця XVIII – початку XIX століття в колибі "Ось Вам" представляє предмети домашнього вжитку, реманент і вироби народних майстрів.

Сакральна архітектура громади представлена низкою культових споруд, серед яких Храм Різдва Пресвятої Діви Марії (1867 р.)**,** що є зразком церковної архітектури. Високо в горах, на вершині Вихід (1471 м н.р.м**.)**, розташована каплиця св. Губерта, покровителя лісників і мисливців, яка символізує духовний зв'язок людини з природою. На полонині

Рогнєска (1714 м н.р.м.) також збережено каплицю та колибу**,** які використовуються під час релігійних і громадських зібрань пастухів.

На території громади збереглися й пам’ятки воєнної історії — бункери оборонної лінії Арпада**,** збудовані у 1939–1943 роках. Ці споруди становлять важливу складову європейської військової спадщини та є потенційними туристичними об’єктами для розвитку історичного туризму.

Важливою частиною культурного ландшафту є також єврейське кладовище, що зберігає пам'ять про багатокультурне минуле регіону та спільне співіснування різних етнічних і релігійних спільнот.

Історико-культурна спадщина Богданської громади є не лише важливим елементом її ідентичності, а й основою для розвитку культурного, етнографічного та історико-пізнавального туризму. Збереження, дослідження та популяризація цих об’єктів сприятимуть формуванню позитивного іміджу громади, зміцненню її туристичної привабливості та залученню нових можливостей для сталого розвитку.

2.5. ХАРАКТЕРИСТИКА НАСЕЛЕННЯ ТА ТРУДОВИХ РЕСУРСІВ

Загальна чисельність населення

Станом на 01.01.2025 року в Богданській громаді зареєстровано 12 035 осіб.

Таблиця 2.2. **Різниця у кількості мешканців до адміністративного центру громади**

Населений пункт	**Чисельність населення**	**Різниця у кількості мешканців до адміністративного центру громади**
Адміністративний центр громади		
Богдан	4602	-
Старостинські округи		
Розтоки	3344	1258
Видричка	2424	2178
Луги	1665	2937
Богданська територіальна громада	12 035	-

Джерело: дані громади

У загальній структурі населення перше місце посідає село Богдан, що є адміністративним центром громади. Чисельність населення в старостинських округах є нерівномірною — чим віддаленіше від районного центру село, тим менше населення.

Частка населення громади, що проживає в гірській місцевості, становить 13 %. Найбільше таких мешканців у селі Богдан — 551, найменше — у селі Луги (2 особи).

Рисунок 2.9. **Частка гірського населення в населених пунктах Богданської громади**
Джерело: дані громади

Демографічна ситуація

Більшість факторів, що впливають на демографічну ситуацію, залежать від соціально-економічного стану та добробуту населення. Негативний природний приріст посилюється тенденцією виїзду мешканців за кордон.

Таблиця 2.3. **Чисельність мешканців в населених пунктах**

Чисельність мешканців в населених пунктах Богданської громади 2021-2024				
Території	**2021**	**2022**	**2023**	**2024**
село Богдан	4830	4989	4778	4602
село Розтоки	3362	3393	3390	3344
село Видричка	2528	2480	2649	2424
село Луги	1601	1617	1635	1665
Рахівський район	82,5	82,03	-	82,5
Закарпатська область	1250,1	1244,5	-	-

Джерело: дані громади

У 2021–2024 рр. кількість населення зменшується. Якщо раніше переважно виїжджали на заробітки, то з початком війни — на постійне проживання разом із сім'ями.

Природний та міграційний рух населення

Таблиця 2.4. **Природній міграційний рух населення**

Показники	**2021**	**2022**	**2023**	**2024**
Народжені	81	95	100	84
Померлі	142	98	100	84
Природній приріст	**-61**	**-3**	**0**	**0**

Прибулі	9	8	24	23
Вибулі	17	20	23	49

Джерело: дані громади

***Коефіцієнти із розрахунку на 1000 чол. населення**

Природній приріст населення

$$ПП = Н\text{-}СЧ * 1000$$

де ПП – природній приріст;
Н- кількісне значення народжуваності;
С- кількісне значення смертності;
Ч – чисельність населення.

Природній приріст населення в населених пунктах Богданської громади

Таблиця 2.5. **Природній приріст населення**

Показники	**2021**	**2022**	**2023**	**2024**
Народжені	81	95	100	84
Померлі	142	98	100	84
Чисельність населення	12 321	12 479	12 452	12 035
Природній приріст	-4,95	-0,24	0	0

Джерело: дані громади

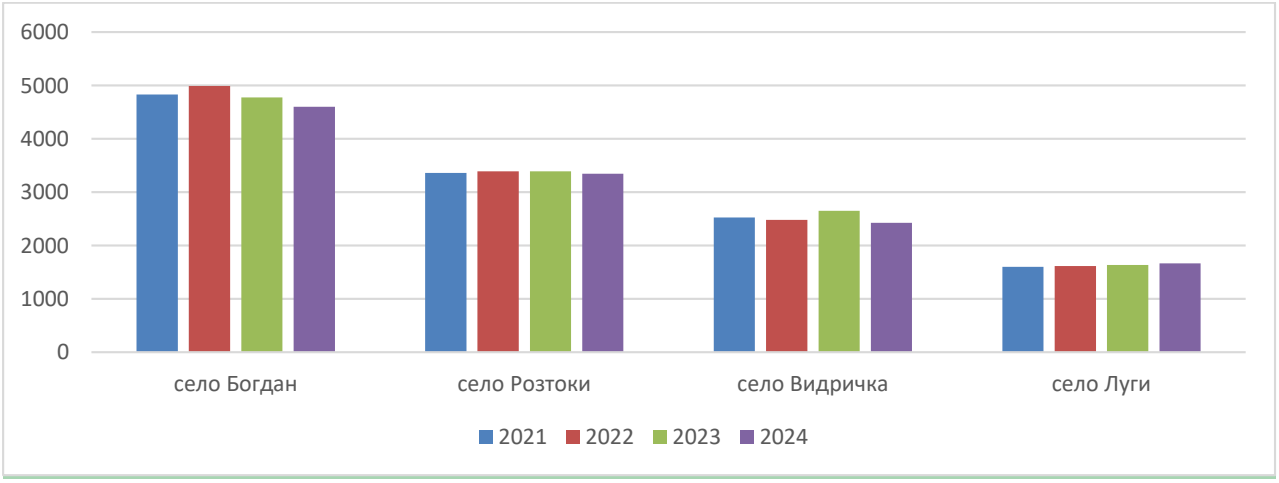

Рисунок 2.10. **Чисельність мешканців в населених пунктах Богданської громади, осіб**
Джерело: дані громади

Чисельність населення середня

$$Чс = Ч + (Ч + Н\text{-}С + М)2$$

де Чс – чисельність населення середня;
Н – кількісне значення народжуваності;
С – кількісне значення смертності;
Ч – чисельність населення;
М – сальдо міграції.

Таблиця 2.6. **Середня чисельність населення**

Показники	**2021**	**2022**	**2023**	**2024**
Народжені	81	95	100	84
Померлі	142	98	100	84
Чисельність населення	12 321	12 479	12 452	12 035
Сальдо міграції	-8	-12	1	-26
Чисельність населення середня	12 287	12 471	12 452	12022

Джерело: дані громади

Рисунок 2.11. **Середня чисельність населення Богданської громади**
Джерело: дані громади

Загальний коефіцієнт народжуваності

Кн= НЧс*1000

де *Кн – загальний коефіцієнт народжуваності;*
Н – кількісне значення народжуваності;
Чс – середня чисельність населення.

Таблиця 2.7. **Загальний коефіцієнт народжуваності**

Показники	**2021**	**2022**	**2023**	**2024**
Народжені	81	95	100	84
Чисельність населення середня	12 287	12 471	12 452	12022
Загальний коефіцієнт народжуваності	6,6	7,6	8	7

Джерело: дані громади

Рисунок 2.12. **Загальний коефіцієнт народжуваності**
Джерело: дані громади

Коефіцієнт смертності

Кс= СКн*1000

де *Кс –загальний коефіцієнт смертності;*
С –загальна чисельність смертності;
Чс – середня чисельність населення.

Таблиця 2.8**. Коефіцієнт смертності**

Показники	**2021**	**2022**	**2023**	**2024**
Померлі	142	98	100	84
Чисельність населення середня	12 287	12 471	12 452	12022
Коефіцієнт смертності	11,5	7,8	8	7

Джерело: дані громади

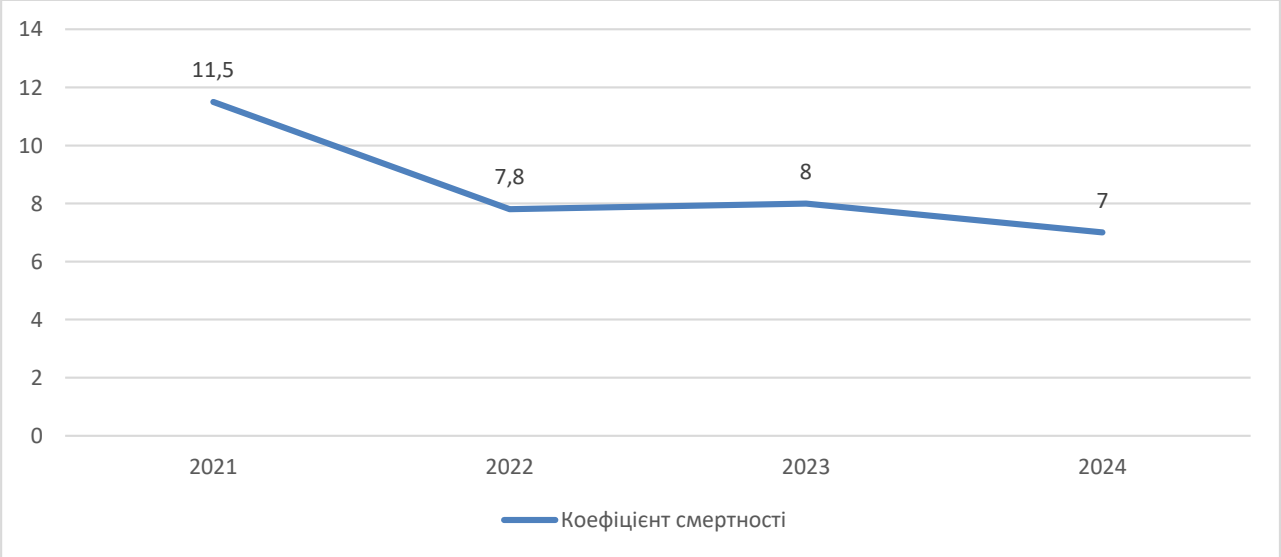

Рисунок 2.13. **Коефіцієнт смертності мешканців Богданської громади**
Джерело: дані громади

Коефіцієнт міграційного приросту

Кс= Мп-МвЧс *1000

де *Мп –прибулі;*
Мв - вибулі;
Кн – середня чисельність населення.

Таблиця 2.9. **Коефіцієнт міграційного приросту**

Показники	**2021**	**2022**	**2023**	**2024**
Прибулі	9	8	24	23
Вибулі	17	20	23	49
Чисельність населення середня	12 287	12 471	12 452	12022
Коефіцієнт міграційного приросту	-0,7	-0,9	0,08	-2,2

Джерело: дані громади

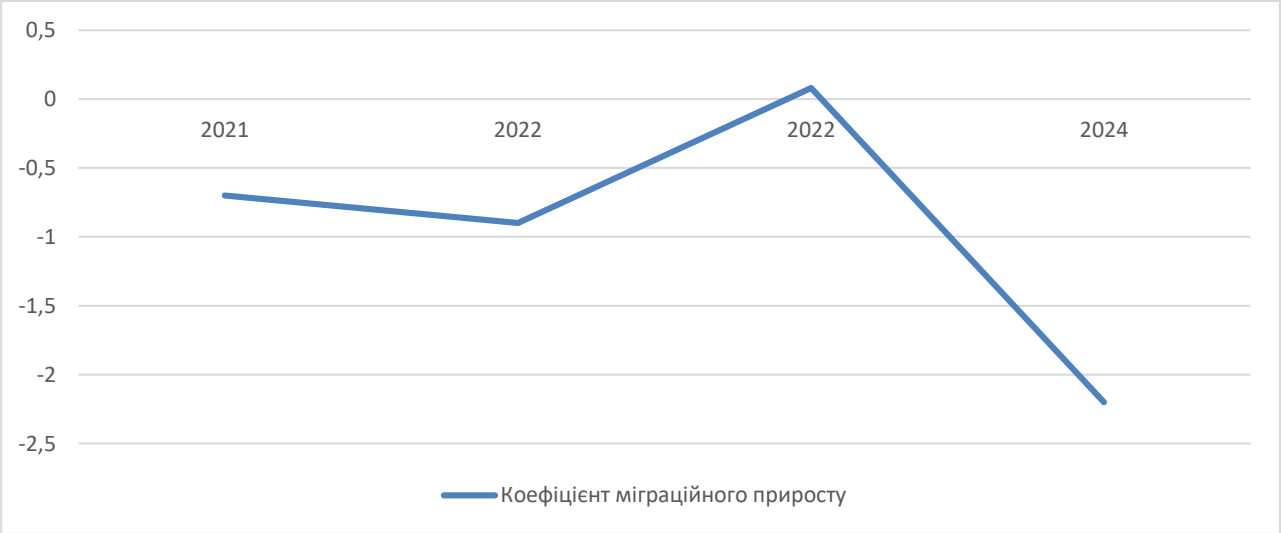

Рисунок 2.14. **Коефіцієнт міграційного приросту мешканців Богданської громади**
Джерело: дані громади

У віковій структурі населення переважною кількістю є працездатне населення. Протягом останніх років різко зменшилося чисельність дітей дошкільного віку, що говорить про зменшення народжуваності.

Таблиця 2.10. **Вікова структура населення Богданської територіальної громади**

Показники	**2021**	**2022**	**2023**	**2024**
Населення у віці:	12 321	12479	12452	12035
Діти дошкільного віку	846	775	654	500
Діти шкільного віку	2180	2183	2192	2099
Молодші за працездатний	570	573	587	685

Працездатні	7817	8229	8103	8020
Старші за працездатні	908	719	916	731

Джерело: дані громади

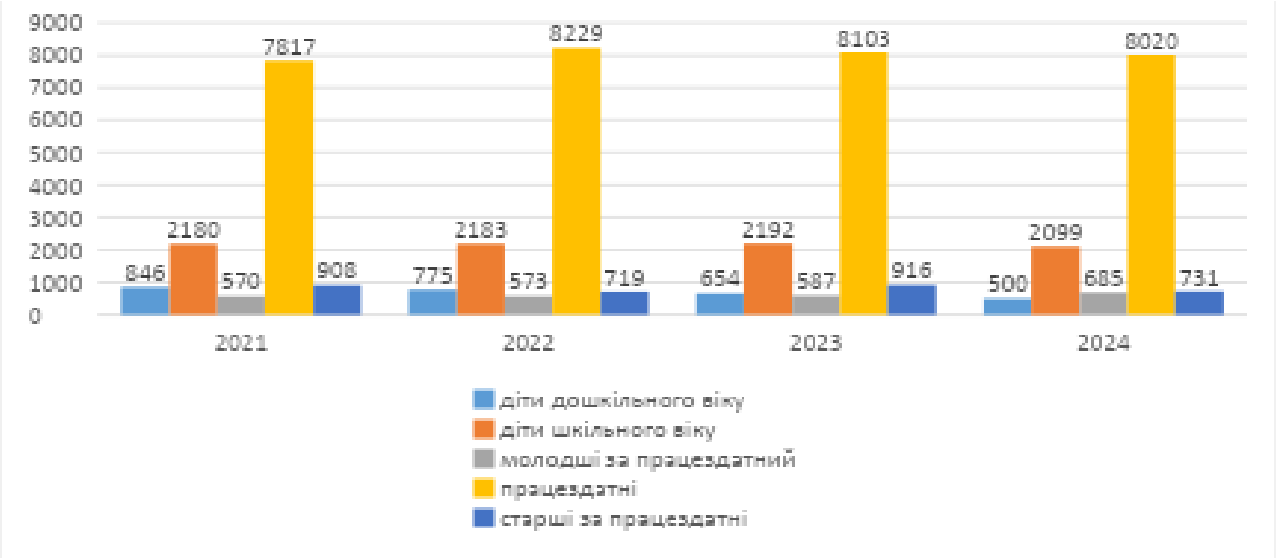

Рисунок 2.15. **Вікова структура населення Богданської громади**
Джерело: дані громади

Демографічна ситуація в громаді в період з 2021 по 2024 рік змінювалася в основному під впливом міграційних процесів, викликаних війною – виїзд місцевих жителів за кордон. Впродовж останніх двох років динаміка чисельності мешканців населених пунктів, які складають Богданську територіальну громаду, має характер зменшення.

Характерним було і поповнення населення громади за рахунок внутрішньо переміщених осіб, переважна більшість яких жінки з дітьми. З початку збройної агресії в реєстрі громади зареєстровано 1211 внутрішньо переміщених осіб. .

Зайнятість населення та безробіття.

Стан зайнятості населення є одним з основних індикаторів економіки, що відображає використання в суспільстві ресурсів праці. Найбільше мешканців Богданської громади зайнято в бюджетній сфері, в тому числі освіта, медицина, лісовому господарстві , приватне підприємництво.

Характерною ознакою громади є високий відсоток неформальної зайнятості. Серед видів такої діяльності найбільш поширеними є сільське господарство та сфера послуг.

Ситуація на ринку праці Богданської територіальної громади останнім часом характеризується зменшенням обсягу безробіття, оскільки збільшується попит на робочу силу за рахунок збільшення міграції населення за кордон у пошуках робочих місць.

Так станом на квітень 2025 року офіційно в Рахівському районному Центрі зайнятості зареєстровано 27 безробітних, мешканців Богданської територіальної громади, а це - 0,3% від загальної чисельності працездатних осіб. Та все ж реальна цифра значно вища, оскільки не всі безробітні реєструються в Центрі зайнятості.

2.6 НАЯВНА ІНФРАСТРУКТУРА

Транспортна інфраструктура

Головною транспортною артерією Богданської територіальної громади є автомобільна дорога обласного значення Рахів – Богдан – Луги, яка тривалий час перебувала у критичному

стані. Наявність регулярних рейсових маршрутів з'єднує громаду з районним центром, однак якість дорожньої інфраструктури залишається важливим питанням для громади. Основна дорога обласного значення, що з'єднує населені пункти громади з Раховом, частково відремонтована завдяки спільному фінансуванню з місцевого та обласного бюджетів у 2024–2025 роках. Попри це, дорога й надалі потребує комплексного відновлення. Особливо небезпечні ділянки потребують встановлення відбійників, а через активне використання дороги важким вантажним транспортом актуальним є запровадження системи контролю за навантаженням на дорожнє покриття.

Недостатність вуличного освітлення на окремих ділянках та зношеність внутрішньо громадських доріг обмежують доступність послуг та знижують безпеку пересування. Вирішення цих інфраструктурних викликів є необхідним для підвищення мобільності населення, розвитку економіки, зростання туристичного потенціалу та загального покращення якості життя в громаді.

Важливим стратегічним фактором є відносна наближеність громади до ключових міжрегіональних шляхів (траса Н09) та міжнародних пунктів пропуску, що створює перспективи для розвитку транскордонного співробітництва, туризму та логістики — за умов належного розвитку місцевої дорожньої інфраструктури.

На сьогоднішній день громада також має потребу у проведенні поточного ремонту вуличної мережі, автомобільних і підвісних/підпірних мостів у населених пунктах громади. Частиною цих робіт є нанесення щебеневого покриття на вулицях комунальної власності. Через високий ризик паводків та розмивання берегів актуальним є облаштування берегоукріплень вздовж річок та їх притоків, що захищатимуть транспортну інфраструктуру і прилеглі території.

Окремо потребує вирішення питання модернізації та розбудови системи вуличного освітлення. Необхідно облаштувати освітлення на окремих ділянках у селі Розтоки та в селі Видричка, а також на визначених пріоритетних вулицях у селах Богдан і Луги. Реалізація цих заходів сприятиме покращенню безпеки дорожнього руху, доступності послуг, якості життя мешканців та загальному розвитку інфраструктури громади.

На відстані 12 км від центру громади проходить траса національного значення Н09 (Мукачево – Рахів – Богородчани – Івано-Франківськ – Рогатин – Бібрка – Львів), яка забезпечує міжрегіональне транспортне сполучення.

Найближча залізнична станція — Рахів, що знаходиться приблизно 15 км від с. Богдан і 3 км від межі громади.

Відстані від адміністративного центру громади:

- 37 км – курорт Драгобрат;
- 59 км – курорт Буковель;
- 69 км – курорт Солотвино;
- 69 км – пункт пропуску з Румунією;
- 140 км – м. Івано-Франківськ;
- 160 км – пункт пропуску з Угорщиною;
- 224 км – м. Ужгород;
- 231 км – пункт пропуску зі Словаччиною.

Зв'язок

Послуги поштового зв'язку надаються в територіальній громаді — відділеннями ДП «Укрпошта» та ТОВ «Нова пошта».

У селах Луги, Видричка та Розтоки діють поштові лавки для обслуговування місцевого населення.

На території громади працюють два інтернет-провайдери, які надають послуги фіксованого доступу до мережі Інтернет: Kabel+; Microtime.

Згідно даних сайту www.mobua.net Богданська територіальна громада покрита якісним зв'язком 4G від 4-х провайдерів України: Київстар, Vodafone, Lifecell та Тримоб.

Житлово-комунальне господарство

При сільській раді створено комунальне підприємство «Богданське виробниче житлово-комунальне підприємство» (КП «ВЖКП»). Підприємство виконує широкий спектр функцій, серед яких:

- вивезення відходів ;
- прибирання територій;
- ліквідація наслідків стихійних лих (повені, зсуви, обвали);
- ремонт і відновлення об'єктів інфраструктури (мости, дороги);
- інші завдання, пов'язані з благоустроєм.

Попри активну діяльність, КП функціонує в умовах суттєвих технічних і фінансових обмежень. Основні проблеми:

- відсутність технічного парку;
- відсутність гідравлічного пресу для вторинної сировини (пластик, метал);
- нестача спеціалізованої техніки для збору, сортування та утилізації ТПВ;
- труднощі з доступом до віддалених маршрутів у гірській місцевості;
- зростаючі обсяги сміття, включно зі стихійними сміттєзвалищами.

Одним із важливих напрямів розвитку житлово-комунального господарства є удосконалення системи управління відходами. На сьогодні у громаді існує потреба у розробленні Плану поводження з відходами громади.

Проблематика поводження з відходами ускладнюється відсутністю умов для роздільного збирання відходів та недостатнім екологічним контролем. Хоча у громаді підписані договори на вивезення відходів, фактичне охоплення послугами та їхня регулярність потребують суттєвого поліпшення.

На території громади встановлено понад 180 сміттєвих баків об'ємом 1 куб. м, які використовуються для збору відходів. Проте великі площі громади, складна гірська місцевість і розосередженість населення створюють значні труднощі в організації системного та регулярного збору сміття.

На даний момент використовують автомобіль який надала сільська рада для обслуговування громади.

Вивезення сміття здійснюється сміттєвозом, який прибуває в громаду тричі на місяць, що є недостатнім у контексті реальних потреб.

Серйозною проблемою залишається відсутність централізованої каналізаційної системи.

Окрему загрозу становлять часті природні стихійні лиха, до яких належать:

- повені, зсуви ґрунту, обвали;
- руйнування берегових укріплень, мостів і доріг;
- ускладнення гідрологічного режиму через зміну клімату.

Відсутність спеціалізованої техніки для оперативного реагування, відсутність системного моніторингу й превентивних заходів посилюють вразливість громади до природних катаклізмів.

Енергетична інфраструктура

Постачанням і розподіленням електроенергії на території громади здійснює оператор системи розподілу ПрАТ «Закарпаттяобленерго» та ТОВ “Закарпаттяенергозбуд”

Частина домогосподарств, особливо у високогірних районах, досі немає стабільного доступу до електроенергії або взагалі не під’єднана до електромереж. Це критично обмежує рівень життя мешканців і потребує рішення — шляхом розробки системи автономного електропостачання, використання сонячної енергії.

Крім того, існує потреба у розробці плану енергоефективності громади, який має бути спрямований на:

- зниження енергоспоживання бюджетних установах;
- модернізацію мереж і обладнання для зменшення втрат;
- впровадження систем енергоменеджменту;
- підвищення рівня енергетичної незалежності громади;
- інтеграцію відновлюваних джерел енергії у місцеву інфраструктуру.

Реалізація такого плану дозволить зменшити витрати, а також сприятиме сталому розвитку громади.

Соціальні послуги

У Богданській територіальній громаді функціонує система надання адміністративних і соціальних послуг, яка поступово розвивається з метою забезпечення рівного доступу до допомоги для всіх категорій населення.

Одним із важливих елементів є Центр надання адміністративних послуг (ЦНАП), який створений рішенням Богданської сільської ради для забезпечення якісного обслуговування жителів громади. Центр надає широкий спектр послуг у зручному форматі, що сприяє покращенню якості управління та наближенню адміністративних сервісів до населення. З метою підвищення доступності послуг у старостинських округах сіл Розтоки, Луги та Видричка організовано віддалені робочі місця ЦНАП. У селі Видричка облаштовано сучасне приміщення, яке відповідає вимогам інклюзії та забезпечує комфортне обслуговування всіх категорій громадян.

Базові соціальні послуги у громаді надає комунальна установа «Центр надання соціальних послуг». Зокрема, здійснюється догляд вдома для 29 осіб, які через похилий вік, хворобу чи інвалідність не здатні до самообслуговування. Надані послуги з інформування охоплюють 19 осіб, з яких більшість — жінки. Консультування отримали 133 сім’ї, що перебувають у складних життєвих обставинах, з метою підтримки їх соціальної активності, адаптації та подолання життєвих труднощів. Соціальний супровід здійснюється для 12 сімей, а також окремо для однієї сім’ї, в якій виховується дитина-сирота або дитина, позбавлена батьківського піклування. Надання цієї послуги включає оцінку потреб, моніторинг ситуації, сприяння у вирішенні проблем та підтримку у створенні безпечного середовища для дитини.

З метою реалізації державної політики у сфері підтримки захисників України та членів їхніх родин у громаді функціонує сектор з питань ветеранської політики. Його діяльність охоплює консультування, прийом громадян, супровід родин військовополонених, загиблих, зниклих безвісти, виявлення потреб, координацію з іншими соціальними й медичними структурами, а також з ветеранськими організаціями. Завдяки цьому забезпечується адресна підтримка вразливих категорій населення, які постраждали внаслідок збройної агресії проти України.

У громаді зростає кількість звернень за соціальними послугами та матеріальною допомогою, зокрема на лікування та у зв’язку зі складними життєвими обставинами. Пріоритетним напрямом роботи є підтримка учасників бойових дій, пенсіонерів, осіб з інвалідністю, внутрішньо переміщених осіб та інших малозабезпечених груп населення. Для

цього в громаді реалізуються цільова програма «Турбота» та «Програма соціальної підтримки ветеранів війни, військовослужбовців та членів їх сімей на 2025–2027 роки».

Здійснюється облік внутрішньо переміщених осіб, надається допомога в оформленні субсидій. Також громада забезпечує реалізацію державної політики щодо захисту житлових прав дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, та осіб з їх числа. Проводиться робота з виявлення осіб, які потребують соціального захисту.

На профілактичному обліку служби у справах дітей Богданської сільської ради перебуває 39 дітей (13 сімей), як таких, що опинилися в складних життєвих обставинах. На первинному обліку служби у справах дітей перебуває 21 дітей-сиріт та 20 дітей, позбавлених батьківського піклування, з них, 34 дитини, виховуються в сім'ях опікунів, піклувальників, 2 - в інституційних закладах, 4 в ДБСТ, 1 - ПС. Існує проблема розміщенням вилучених дітей із сімей СЖО та круглих сиріт (за потребою) у зв'язку з малою кількістю таких закладів на території області, а також те, що вони вже завантажені постійно і не мають можливості приймати ту кількість дітей яку необхідно для громади, а це потребує негайних рішень для забезпечення прав та безпеки дитини.

Організацію соціального обслуговування та надання допомоги забезпечують спеціалісти сільської ради, відділ соціального захисту населення, служба у справах дітей та відповідні органи районного рівня. В умовах економічної нестабільності та воєнного стану питання підтримки соціально вразливих категорій набуває особливої актуальності, що потребує подальшого розширення та вдосконалення спектру соціальних послуг у громаді.

В 2022 році за підтримки Чеської та Словацької громадської організації «Людина в біді» здійснено капітальний ремонт будівлі дільничної лікарні в селі Видричка та облаштовано її, як прихисток для внутрішньо переміщених осіб. За рахунок Богданської сільської ради здійснено капітальний ремонт системи опалення та ремонт покрівлі даху даної будівлі. Забезпечення цих людей житлом, соціальними послугами, працевлаштуванням та фінансовою підтримкою стало одним із ключових завдань для місцевої влади (місце тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб (МТП)). Об'єкт перебуває в оперативному управлінні комунальної установи «Центр надання соціальних послуг» Богданської сільської ради та розпочав свою діяльність у квітні 2023 року.

Однак існує потреба покращення умов для проживання та відпочинку мешканців, зокрема облаштування дитячого ігрового майданчика та альтанки, для безпечного дозвілля дітей та комфортного відпочиноку дорослих. Для підвищення безпеки та зручності пересування у темну пору доби необхідне встановлення нічних світильників від центральної дороги до будівлі. Також актуальним є проведення капітального ремонту фасаду та благоустрою прилеглої території та забезпечення альтернативними джерелами енергопостачання.

Безпека та надзвичайні ситуації

Забезпечення безпеки в Богданській територіальній громаді залишається одним із ключових пріоритетів. Постійно працюють два офіцери громади, які відповідають за громадський порядок, профілактику правопорушень та взаємодію з правоохоронними органами. Водночас громада залишається вразливою до надзвичайних ситуацій як природного, так і техногенного характеру.

Основну загрозу становлять паводки, спричинені підйомом рівня води в річці Біла Тиса та її притоках, а також зсуви. Ці явища призводять до підтоплення, пошкодження інфраструктури, мостів та доріг. Громада недостатньо забезпечена спеціальною технікою для ліквідації таких наслідків, що ускладнює оперативне реагування та зменшує ефективність подолання наслідків стихійних лих.

Система цивільного захисту потребує вдосконалення, зокрема — створення місцевого матеріального резерву, будівництва нових та покращення стану вже існуючих укриттів, а також встановлення сучасної системи оповіщення. Важливим напрямом є організація

навчання населення, проведення евакуаційних тренувань і посилення інформування жителів про дії в умовах кризових ситуацій.

На території Богданської територіальної громади наявні 20 найпростіших і одне протирадіаційне укриття. Стан захисних споруд цивільного захисту щоквартально оцінюється комісією з обстеження будівель, споруд і приміщень, які використовуються як найпростіші укриття. Загалом стан укриттів у громаді оцінюється як задовільний. Облаштування приміщень виконано відповідно до чинних рекомендацій щодо укриттів в об'єктах фонду захисних споруд цивільного захисту, і вони рекомендовані для використання як укриття для дітей та дорослого населення громади.

Місткість найпростіших укриттів становить 1680 осіб. Укриття переважно використовуються для учнів та персоналу закладів освіти. Разом з тим виникає потреба у збільшенні кількості захисних споруд, адже у деяких навчальних закладах через їх обмежену місткість навчальний процес організовано у дві зміни. Зважаючи на загальну чисельність населення громади (понад 12 тисяч осіб), питання розширення фонду захисних споруд цивільного захисту є актуальним і потребує стратегічного вирішення.

У 2022 році Богданською сільською радою була закуплена система оповіщення, яка охоплює близько 25% території громади. Сигнали оповіщення подаються в ручному режимі з пультів, що розміщені в адміністративних будівлях. Однак не завжди є можливість оперативно подати сигнал небезпеки, особливо в нічний час, тому існує потреба у впровадженні місцевої автоматизованої системи централізованого оповіщення (МАСЦО), що забезпечить автоматичну подачу сигналів про загрозу виникнення надзвичайної ситуації.

З метою організації заходів із запобігання виникнення пожеж та їх гасіння, ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій та небезпечних подій, забезпечення ефективної роботи з організації та забезпечення пожежної безпеки на території Богданської громади було створено Комунальну установу «Місцева пожежна охорона» Богданської сільської ради.

Водночас існує потреба в посиленні матеріально-технічної бази місцевої пожежної охорони, зокрема в придбанні пожежного автомобіля, спеціального спорядження та засобів зв'язку. Оновлення технічного оснащення дозволить підвищити оперативність реагування на надзвичайні ситуації, зменшити ризики для населення та забезпечити належний рівень безпеки на території громади.

Туристична привабливість

Туристична привабливість громади базується як на природних, так і на культурних ресурсах. Полонинські ландшафти, гірські вершини, озера, мінеральні джерела, екологічні стежки та об'єкти історичної спадщини створюють широкі можливості для розвитку туризму: пішохідного, гірського, екологічного, етнографічного, сільського тощо.

Таблиця 2.11. **Можливості для розміщення гостей у готелях, садибах, котеджах**

Заклад	Кількість ліжок	Посилання на сайт/карту
Міні-готельний комплекс "Говерла" *	Інформація відсутня	http://surl.li/viiwtg
Садиба У Бури *	14	http://surl.li/czygmu
Пасторальний дім імені Владики Мілана*	50	http://surl.li/rqihjz
Готельно-ресторанний комплекс «Ось Вам»*	Інформація відсутня	http://surl.li/czygmu
Котедж Гук*	12	http://surl.li/vdaunp
Садиба "Під скелею" *	19	http://surl.li/msuyuq

Ресторанно-готельний комплекс «ВІВАРТ» *	12	http://surl.li/rsfpfo

*****_дані які розміщені в інтернеті_

Мережа закладів торгівлі та послуг

- продуктові магазини, невеликі приватні крамниці;
- непродовольчі: «Техно-маркет», будівельні магазини, магазини автозапчастин;
- хлібопекарня;
- аптеки, перукарні, СТО, ремонтні майстерні;
- приватне підприємство «Автошкола АКТІВ АВТО ДРАЙВ»;
- ТОВ «ГЕГА.БУС.ЮА» і ТзОВ «ҐЕҐА.БУС» – міжнародні перевезення;
- мотопрокат BERDO – оренда мотоциклів та мототехніки (berdo.rentals).

Туристичні магніти громади

• **гора Говерла** – найвища вершина України (2061 м);

• **гора Бребенескул** – друга вершина України (2035 м), у підніжжі якої розташоване озеро Ведмеже — найвисокогірніша постійна водойма;

• **Піп Іван Чорногірський** (2028 м) – вершина з астрофізичною обсерваторією, найвищою спорудою та робочим місцем в Україні;

• **гора Петрос** (2020 м) – вершина з полониною Рогнєска та найвищою діючою культовою спорудою України;

• **Гутин Томнатик** (2016 м) – мальовнича вершина Чорногірського хребта;

• **Ребра** (2001 м) – скалиста вершина на якій росте Рододендрон карпатський занесений до Червоної Книги України;

• **Гора Менчул Чорногірський** (1998м) - вершина з залишками оборонних споруд Першої та Другої світових війн;

• **Піп Іван Мармароський** (1938 м) –найзагадковіша вершина Українських Карпат і найвища точка державного кордону;

• **гора Туркул** (1933 м) – вершина в підніжжі якої розташовані найзагадковіші озера Українських Карпат;

• **Скелі смерті біля гори Нєнєска** – місце зростання Білотки Альпійської “Едельвейс”;

• **озеро Бребенескул** (1801 м) — найвисокогірніше озеро в Україні;

• **початок річки Біла Тиса** – бере початок на Мармароському хребті;

• **Карпатський біосферний заповідник** – займає значну частину громади і є туристичним брендом;

• **«Говерлянська гать»** – залишки великої греблі XIX століття.

Мережа закладів освіти

Освітня сфера громади включає чотири заклади дошкільної освіти, чотири загальноосвітні школи та низку позашкільних установ – Комунальний заклад «Школу мистецтв», Комунальна установа «Молодіжний центр «Молодь в дії», Комунальний заклад «Дитячо-юнацьку спортивна школа» Богданської сільської ради.

Молодіжний центр (відкриття відбулося у червні 2024 року)

З метою вирішення питань соціального становлення та розвитку молоді, Богданською сільською радою створено Комунальну установу «Молодіжний центр «Молодь в дії», що є

осередком для молоді Громади. Ініціатива реалізована в межах програми «Розвиток потенціалу молоді у західних областях України», що імплементується ICAP Єднання за фінансової підтримки Дитячого фонду ООН (UNICEF Ukraine) та Уряду Норвегії.

Молодіжний центр «Молодь в дії» – це сучасний відкритий простір, створений для всебічного розвитку молоді, підтримки її ініціатив та залучення до активного громадського життя. Центр функціонує як осередок неформальної освіти, соціальної згуртованості, волонтерства та творчої самореалізації.

У навчальних закладах громади існує гостра потреба у капітальних та поточних ремонтах, зокрема в заміні крівель та проведення термомодернізації. Відсутність укриттів у школах створює додаткові ризики для безпеки учнів та персоналу. Також для забезпечення ефективного навчального процесу необхідне покращення матеріально-технічного забезпечення навчальних закладів, спортивної школи та школи мистецтв.

Додатково постала проблема відсутності та недостатньої кількості належно облаштованих харчоблоків у школах і дитячих садках.

Через недостатнє фінансування багато навчальних закладів мають проблеми з опаленням, що стає особливо критичним в умовах воєнного стану. Встановлення модульних котелень у школах і дитсадках дозволить підвищити енергоефективність, знизити витрати на опалення та створити комфортні умови для навчання дітей.

Важливими напрямками розвитку освіти є створення сучасного та безпечного освітнього середовища, впровадження енергозберігаючих технологій у школах, забезпечення належних умов для навчання.

Таблиця 2.12. **Загальна інформація про дошкільні освітні навчальні заклади**

Показники	**2020**	**2021**	**2022**	**2023**	**2024**
Кількість дошкільних закладів, одиниць	4	4	4	4	4
Кількість дітей в дошкільних закладів, тис. осіб	335	304	275	239	205
Завантаженість дошкільних закладів (дітей на 100 місць)	83	76	68	59	51
Кількість загальноосвітніх навчальних закладів, одиниць	4	4	4	4	4
Кількість учнів у загальноосвітніх навчальних закладах, осіб	2036	2119	2134	2122	2021
Кількість вчителів у загальноосвітніх навчальних закладах, осіб	207	193	200	195	194

Таблиця 2.13. **Дошкільні та загальноосвітні навчальні заклади**

Показник	**2020**	**2021**	**2022**	**2023**	**2024**
Кількість штатних працівників педагогічного персоналу					
1. ЗЗСО І-ІІІ ступенів с.Розтоки	44	43	45	47	50
2. ЗЗСО І-ІІІ ступенів с.Видричка	46	46	48	48	47
3. ЗЗСО І-ІІІ ступенів с.Луги	36	34	33	32	32
4. ЗЗСО І-ІІІ ступенів с.Богдан	75	68	79	73	68
Разом	**201**	**191**	**205**	**200**	**197**
Кількість штатних працівників педагогічного персоналу	5	5	5	5	4

1. ЗДО с.Розтоки	19	9	9	9	8
2. ЗДО с.Видричка	5	5	4	4	4
3. ЗДО с.Луги	11	12	13	12	11
4. ЗДО с.Богдан	**40**	**31**	**31**	**30**	**27**
Разом					
Кількість штатних працівників непедагогічного персоналу	15	15			
1. ЗЗСО І-ІІІ ступенів с.Розтоки	17	17	15	15	15
2. ЗЗСО І-ІІІ ступенів с.Видричка	17	17	15	15	17
3. ЗЗСО І-ІІІ ступенів с.Луги	29	26	17	15	15
4. ЗЗСО І-ІІІ ступенів с.Богдан	**78**	**75**	21	24	28
Разом			**68**	**69**	**75**
Кількість штатних працівників непедагогічного персоналу	11	11	11	10	8
1. ЗДО с.Розтоки	18	17	17	17	13
2. ЗДО с.Видричка	8	8	7	6	4
3. ЗДО с.Луги	19	19	18	18	15
4. ЗДО с.Богдан	**56**	**55**	**53**	**51**	**40**
Разом					
Кількість штатних працівників педагогічного персоналу пенсійного віку	6	-	-	2	2
1. ЗЗСО І-ІІІ ступенів с.Розтоки	10	9	1	2	2
2. ЗЗСО І-ІІІ ступенів с.Видричка	2	0	0	1	2
3. ЗЗСО І-ІІІ ступенів с.Луги	13	-	1	5	3
4. ЗЗСО І-ІІІ ступенів с.Богдан					
Разом	**31**	**9**	**2**	**10**	**9**
Кількість штатних працівників педагогічного персоналу пенсійного віку	1	1	1	1	1
1. ЗДО с.Розтоки	0	0	0	0	0
2. ЗДО с.Видричка	0	0	0	0	0
3. ЗДО с.Луги	2	2	2	2	-
4. ЗДО с.Богдан	**3**	**3**	**3**	**3**	**1**
Разом					
Питома вага непедагогічного персоналу у загальній кількості працівників, %*	25	26	25	24	23
1. ЗЗСО І-ІІІ ступенів с.Розтоки	27	27	24	24	27
2. ЗЗСО І-ІІІ ступенів с.Видричка	32	33	34	32	32
3. ЗЗСО І-ІІІ ступенів с.Луги	28	28	21	25	29
4. ЗЗСО І-ІІІ ступенів с.Богдан	**112**	**114**	**104**	**105**	**111**
Разом*					
Питома вага педагогічних працівників пенсійного віку у загальній кількості педагогічних працівників, %**					
1. ЗЗСО І-ІІІ ступенів с.Розтоки	14	0	0	4	4
2. ЗЗСО І-ІІІ ступенів с.Видричка	22	20	2	4	4
3. ЗЗСО І-ІІІ ступенів с.Луги	4	0	0	2	4
4. ЗЗСО І-ІІІ ступенів с.Богдан	17	0	1	7	4
Разом	**57**	**20**	**3**	**17**	**16**
Кількість учнів					

1. ЗЗСО І-ІІІ ступенів с.Розтоки	551	560	541	580	561
2. ЗЗСО І-ІІІ ступенів с.Видричка	452	475	479	460	446
3. ЗЗСО І-ІІІ ступенів с.Луги	262	277	274	279	264
4. ЗЗСО І-ІІІ ступенів с.Богдан	771	807	840	804	751
Разом	**2036**	**2119**	**2134**	**2122**	**2021**
Кількість учнів, та дітей, які здобувають дошкільну освіту	60	45	26	33	21
1. ЗДО с.Розтоки	90	90	90	69	64
2. ЗДО с.Видричка	60	44	44	39	33
3. ЗДО с.Луги	125	125	115	98	87
4. ЗДО с.Богдан	**335**	**304**	**275**	**239**	**205**
Разом					
Кількість класів					
1. ЗЗСО І-ІІІ ступенів с.Розтоки	31	30	30	29	28
2. ЗЗСО І-ІІІ ступенів с.Видричка	20	21	21	21	21
3. ЗЗСО І-ІІІ ступенів с.Луги	16	16	16	16	16
4. ЗЗСО І-ІІІ ступенів с.Богдан	36	35	36	37	36
Разом	**103**	**102**	**103**	**103**	**101**
Фактична наповнюваність класів, учнів на клас **					
1. ЗЗСО І-ІІІ ступенів с.Розтоки	16	17	17	16	16
2. ЗЗСО І-ІІІ ступенів с.Видричка	23	23	23	22	21
3. ЗЗСО І-ІІІ ступенів с.Луги	17	17	17	17	17
4. ЗЗСО І-ІІІ ступенів с.Богдан	21	23	23	22	21
Разом	**77**	**80**	**80**	**77**	**75**
Показник співвідношення кількості учнів на одного вчителя*					
1. ЗЗСО І-ІІІ ступенів с.Розтоки	10	10	10	9	9
2. ЗЗСО І-ІІІ ступенів с.Видричка	7	8	8	9	8
3. ЗЗСО І-ІІІ ступенів с.Луги	10	12	11	11	11
4. ЗЗСО І-ІІІ ступенів с.Богдан					
Видатки на функціонування закладу (загальний фонд), тис.грн.					
1. ЗЗСО І-ІІІ ступенів с.Розтоки	-				
2. ЗЗСО І-ІІІ ступенів с.Видричка					
3. ЗЗСО І-ІІІ ступенів с.Луги					
4. ЗЗСО І-ІІІ ступенів с.Богдан		**5905600**	**5953060**	**5602530**	**6843400**
Разом					
Видатки на функціонування закладу (загальний фонд), тис.грн.	-				
1. ЗДО с.Розтоки					
2. ЗДО с.Видричка					
3. ЗДО с.Луги					
4. ЗДО с.Богдан		**1221200**	**1278150**	**1384880**	**1560060**
Разом					
Видатки на 1 учня, тис. Грн.	-				
1. ЗЗСО І-ІІІ ступенів с.Розтоки					
2. ЗЗСО І-ІІІ ступенів с.Видричка					

3. ЗЗСО І-ІІІ ступенів с.Луги 4. ЗЗСО І-ІІІ ступенів с.Богдан **Разом**		**27870**	**27896**	**26402**	**33861**
Видатки на 1 клас, тис. грн. 1. ЗЗСО І-ІІІ ступенів с.Розтоки 2. ЗЗСО І-ІІІ ступенів с.Видричка 3. ЗЗСО І-ІІІ ступенів с.Луги 4. ЗЗСО І-ІІІ ступенів с.Богдан **Разом**	-	**578980**	**577966**	**543934**	**677564**
Дані ЗНО ЗЗСО І-ІІІ ст.с Розтоки в розрізі закладів освіти громади в розрізі предметів середній бал по області	-	-	-	-	-
Дані ЗНО ЗЗСО І-ІІІ ст.с Видричка в розрізі закладів освіти громади в розрізі предметів середній бал по області	92,7	85	-	131,1	128,9
Дані ЗНО ЗЗСО І-ІІІ ст.с Луги в розрізі закладів освіти громади в розрізі предметів середній бал по області	-	73.0	-	133,7	115,4
Дані ЗНО ЗЗСО І-ІІІ ст.с Богдан в розрізі закладів освіти громади в розрізі предметів середній бал по області	-	-	-	-	-

Таблиця 2.14. **Перелік та опис дошкільних та шкільних закладів**

	Назва та місце розміщення	Рік побудови чи капремонту	Проектна потужність	Наповненість	Основна проблема та потреба
1	ЗЗСО І-ІІІ ступенів с.Богдан Рахівського р-ну,Закарпатської області	1954	750	751	1. Відновлення надвірних вбиралень у корпусі №2. 2. Поточний ремонт приміщень другого поверху корпусу №2. 3. Будівництво нового приміщення для зберігання дров 4. Оновлення металевої огорожі на спортивному майданчику корпусу №1. 5. Поточний ремонт фасаду корпусу №1. 6. Проведення водопостачання в корпус

					№3 (для учнів початкових класів). 7. Заміна дерев'яних вікон і дверей.
2	ЗЗСО І-ІІІ ступенів с.Видричка Рахівського р-ну,Закарпатської області	1969	420	446	1. Заміна дерев'яних вікон. 2. Завершення будівництва спортивного майданчика із штучним покриттям. 3. Будівництво сховища. 4. Облаштування шкільної їдальні. 5. Обладнання кабінетів: хімії, біології, географії, фізики, математики, англійської мови, української мови, історії. 6.Будівництво власного укриття.
3	ЗЗСО І-ІІІ ступенів с.Розтоки Рахівського р-ну,Закарпатської області	2007	264	561	1.Будівництво модульної котельні. 2.Зовнішній ремонт закладу (фасад, водостічні труби). 3.Заміна покриття на огорожі спортивного майданчика.
4	ЗЗСО І-ІІІ ступенів с.Луги корпус №1 Рахівського р-ну,Закарпатської області ЗЗСО І-ІІІ ступенів с.Луги корпус №2 Рахівського р-ну,Закарпатської області ЗЗСО І-ІІІ ступенів с.Луги корпус №3 Рахівського р-ну,Закарпатської області	1906 1997 1988	110 90 50	101 116 43	1. Заміна вікон та дверей. 2. Створення та оснащення додаткового комп'ютерного класу. 3. Будівництво харчоблоку та його обладнання. 4. Капітальний ремонт будівлі шкільної майстерні. 6. Облаштування ресурсної кімнати для дітей з особливими освітніми потребами. 7. Створення та облаштування укриттів. 8. Облаштування внутрішніх туалетів
5	ЗДО с.Богдан Богданської сільської ради с.Богдан,вул..Івана Франка, 47 Рахівський	1983	90	87	1. Капітальний ремонт фасаду будівлі: утеплення стін, фундаменту та даху із застосуванням сучасних

	р-н, Закарпатська область				енергоефективних матеріалів. 2. Заміна міжкімнатних дверей у всіх групах і службових приміщеннях для покращення безпеки, тепло- та звукоізоляції. 3. Модернізація системи водовідведення: заміна зовнішньої каналізаційної системи; 4. Облаштування або реконструкція вигрібної ями відповідно до санітарних норм. 5. Ремонт укриття з облаштуванням вентиляції, освітлення, засобів зв'язку, санвузла, меблів та місць для перебування дітей. 6. Влаштування пішохідної доріжки з бруківки на території закладу. 7. Оновлення ігрового та спортивного майданчика з урахуванням вікових особливостей дітей та вимог безпеки. 8. Реконструкція котельні та заміна застарілого котла на сучасний енергоефективний.
6	ЗДО с.Луги Богданської сільської ради с.Луги, 85,Рахівський р-н, Закарпатська область	1988	50	33	1.Поточний ремонт підлоги ігрової зали, ресурсної кімнати та спальної кімнати. 2.Капітальний ремонт санвузла. 3.Капітальний ремонт харчоблоку. 4.Будівництво котельні
7	ЗДО с.Видричка Богданської сільської ради с. Видричка, вул. Лесі Українки, 40,Рахівський р-н, Закарпатська область	1987	50	64	1. Перекриття даху. 2. Придбання котла та радіаторів для коридорів. 3. Поточний ремонт фасаду. 4. Облаштування входу до кухні 5. Придбання модульного укриття

8	ЗДО с.Розтоки Богданської сільської ради с.Розтоки, 262, Рахівський р-н, Закарпатська область	1983	50	23	1. Перекриття даху та встановлення водостічної системи. 2. Придбання елементів ігрового дитячого майданчика. 3. Поточний ремонт підлоги.

Мережа закладів культури

У центрі громади розташовано приміщення головного закладу культури — осередку соціального, культурного та освітнього життя мешканців. На його базі функціонують комунальні установи:

- Центр культури та дозвілля — простір для спілкування, проведення концертів і громадських заходів. Має філії у селах Луги та Розтоки;

Центр організовує та проводить культурно-мистецькі заходи різного рівня. Велика увага приділяється розвитку аматорських колективів, гуртків художньої самодіяльності.

- Публічна бібліотека — сучасний центр доступу до знань, інформації та освіти, з філіями у селах Луги та Розтоки;
- Школа мистецтв — заклад для розвитку творчих здібностей дітей і молоді, який сприяє формуванню культурного середовища громади.

Попри активну діяльність і значну роль цих закладів у житті громади, їхня матеріально-технічна база залишається недостатньо забезпеченою. Будівлі центрів культури у селах Богдан та Луги потребують капітального ремонту.

Основні проблеми:

- критичний стан покрівлі, що потребує повної заміни;
- відсутність утеплення та сучасної системи опалення, що унеможливлює ефективне використання приміщень у холодний період;
- застаріла електромережа, яка не витримує сучасного навантаження та обмежує використання технічного обладнання;
- відсутність належних санітарних умов — приміщення не мають внутрішніх туалетів;
- низький рівень доступності — будівлі не пристосовані для людей з інвалідністю;
- відсутність пожежної та охоронної сигналізації, що створює ризики для безпеки відвідувачів та персоналу;
- застарілі меблі та обладнання, нестача музичних інструментів, мультимедійних пристроїв і технічних засобів, що обмежує якість культурних заходів.

Ці фактори суттєво знижують ефективність роботи закладів культури та їхню здатність забезпечувати потреби громади у змістовному дозвіллі, освіті та творчому розвитку.

Соціальний контекст

Збройний конфлікт на сході України створює додаткові виклики для місцевих жителів. Громада потребує психологічної підтримки та реабілітації, особливо для внутрішньо переміщених осіб, учасників бойових дій та їхніх родин.

Розвиток культурного середовища та проведення творчих, освітніх і соціальних заходів можуть стати ефективним інструментом соціалізації, відновлення емоційної рівноваги та зміцнення єдності громади.

Таблиця 2.15. **Місткість споруд культурно-спортивного призначення**

Споруда	Скільки відвідувачів вміщує	Події чи заходи, що викликають найбільший приплив гостей
Комунальний заклад «Центр культури та дозвілля» Богданської сільської ради с. Богдан вул. І.Франка 9	145 відвідувачів	Патріотичні заходи до державних свят, масові розважальні, святкові концерти, такі як: День Незалежності, День Прапора , День Соборності, День Єднання, День Конституції, Святковий концерт до Міжнародного жіночого дня, Захід до Дня захисту дітей, Заходи приурочені вшануванню героїв України.
Філія №1 с. Розтоки КЗ «Центр культури та дозвілля» с. Розтоки 280	116 відвідувачів	Презентації книг місцевих авторів, Патріотично - виховні заходи, Розважальні заходи для молоді, Заходи щодо вшанування героїв України.
Філія №2 с. Луги КЗ «Центр культури та дозвілля» с. Луги 148	132 відвідувачів	Патріотичні заходи, День вишиванки, Заходи приурочені Шевченківським дням, День Закоханих. Заходи приурочені вшануванню пам’яті героїв України.
Комунальний заклад “Школа мистецтв” Богданської сільської ради	128 відвідувачів	Звітній концерт вихованців школи Академічний концерт вихованців школи Виставки юних художників Участь у всеукраїнських та міжнародних конкурсах учнів
Комунальна установа “Молодіжний центр “Молодь в дії” Богданської сільської ради	359 відвідувачів	Заходи щодо : -“Дня молоді”; -“Дня захисту прав дітей”, майстер-класи; -тренінги та зустрічі з відомими людьми; -освітні заходи (лекції, уроки з історії); -дозвілля та інтерактиви (кіновечори, настільні ігри); -всеукраїнська толока з БУР, еко-заходи з сортування сміття та інші.

Мережа закладів охорони здоров’я

На території Богданської територіальної громади функціонують чотири амбулаторії загальної практики сімейної медицини, які підпорядковуються КНП “Рахівського Центру первинної медико-санітарної допомоги” Рахівської міської ради

У громаді також функціонує станція швидкої медичної допомоги, яка підпорядковується КНП “Закарпатський центр екстреної медичної допомоги та медицини катастроф” Закарпатської обласної ради. Первинна медична допомога загалом забезпечує базові потреби населення.

Пріоритетними завданнями визначено:

- капітальний ремонт амбулаторії в селі Богдан;
- оновлення обладнання;
- покращення умов надання первинної медичної допомоги.

Вторинна (спеціалізована) медична допомога надається у Комунальному некомерційному підприємстві «Рахівська районна лікарня» Рахівської міської ради, яка є ключовим медичним закладом Рахівського району.

Лікарня надає амбулаторні та стаціонарні послуги у таких галузях: хірургія, терапія, педіатрія, акушерство і гінекологія, травматологія, неврологія, лабораторна та інструментальна діагностика, невідкладна допомога.

КНП «Рахівська районна лікарня» діє на підставі чинного законодавства України та ліцензії на медичну практику, що дозволяє здійснювати повний спектр вторинної медичної допомоги. Підприємство фінансується за рахунок коштів державного та місцевого бюджетів, НСЗУ, власних надходжень і грантових програм.

2.7. МІСТОБУДІВНА ДОКУМЕНТАЦІЯ

Розвиток територіальної громади має базуватися на довгострокових перспективних засадах, що включають міждисциплінарні задачі, а також враховують просторові, екологічні й соціально-економічні пріоритети. Просторові пріоритети формуються з урахуванням особливостей території, є інтегративними за своєю суттю, що дозволяє більш об’єктивно обґрунтувати та ефективно реалізувати соціально-економічну політику, а також забезпечити координацію та раціональне управління ресурсами громади.

Комплексний план розробляється та затверджується з метою забезпечення сталого розвитку територіальної громади з дотриманням принципу збалансованості державних, громадських та приватних інтересів та з урахуванням концепції інтегрованого розвитку території територіальної громади.

Станом на сьогоднішній день сільською радою ще не розроблено комплексний план просторового розвитку нашої територіальної громади, враховуючи високу кошторисну вартість робіт по її виготовленню. Оновленим є тільки генеральний план села Розтоки, а у інших селах застосовується виключно застаріла містобудівна документація (генеральні плани 1980-1984 років).

До основних містобудівних документів, що визначатимуть просторові пріоритети розвитку нашої територіальної громади, належать:

- Схема планування території Закарпатської області, яка на даний час розробляється (оновлюється) ДП Українським державним науково-дослідним інститутом проектування міст "Діпромісто" імені Ю.М.Білоконя відповідно до рішення сесії Закарпатської обласної ради від 17.05.2013 № 731 «Про внесення змін до Схеми планування території Закарпатської області» та в подальшому буде затверджена рішенням обласної ради.
- Комплексний план просторового розвитку території громади, який має розроблятися паралельно з Концепцією інтегрованого розвитку та Стратегією розвитку громади. Цей документ повинен враховувати цілісність території, взаємоузгодженість показників

ресурсного потенціалу, а також узгодження з державними і регіональними планами просторового й соціально-економічного розвитку. Важливо забезпечувати прозорість і доступність планування для мешканців громади.

- Генеральні плани населених пунктів, які визначатимуть принципові рішення щодо розвитку, планування, забудови та використання території. Використання земель за новим функціональним призначенням можливе лише після затвердження відповідного генерального плану.

На сьогоднішній день актуальність існуючих рішень містобудівної документації у Богданській територіальній громаді становить лише 20%. Це свідчить про значну застарілість містобудівної бази, яка ускладнює планування просторового розвитку, управління земельними ресурсами та реалізацію інвестиційних проєктів. Низький рівень актуальності документації зумовлює необхідність її комплексного оновлення з урахуванням сучасних потреб громади та змін, які відбулися у структурі населення, землекористуванні та екологічних умовах.

Враховуючи це, у стратегії розвитку передбачається план оновлення та створення містобудівної документації на найближчі роки. Цей план охоплюватиме всі населені пункти громади, що забезпечить комплексний підхід до розвитку території та сприятиме більш ефективному використанню земельних ресурсів. Оновлення містобудівної документації дозволить привести просторове планування у відповідність до сучасних вимог, передбачити інфраструктурні проєкти, забезпечити комфортне середовище для мешканців та підтримати розвиток бізнесу.

Таблиця 2.16. **Розподіл земель територіальної громади за категоріями та цільовим призначенням**

Категорія земель	Площа, га	Відсотків до загальної площі
Землі сільськогосподарського призначення	5 123,0246	10,50 %
Ліси та інші лісовкриті площі, з них:	42 821,7722	87,75 %
землі лісогосподарського призначення	30 463,00	
землі природно-заповідного та іншого природоохоронного призначення	12 358,7722	
Землі житлової та громадської забудови, з них:	529,9777	1,08 %
землі під житловою забудовою	69,178	
землі для будівництва і обслуговування житлового будинку, господарських будівель і споруд (присадибна ділянка)	420,0667	
землі громадського призначення	12,1915	
землі комерційного та іншого використання	1,2001	
землі для відпочинку та інші відкриті землі (в тому числі земельні ділянки загального користування, які використовуються як вулиці, майдани, проїзди, дороги, набережні)	26,4955	
землі оздоровчого призначення	–	
землі рекреаційного призначення	0,3402	
землі історико-культурного призначення	0,5057	

Землі промисловості, транспорту, електронних комунікацій, енергетики, оборони та іншого призначення, з них:	81,6958	0,17 %
землі промисловості	1,5881	
землі зв`язку	0,0652	
землі енергетики	0,1462	
землі оборони	79,8963	
Землі водного фонду (водні ресурси), в т.ч.:	242,6838	0,50 %
під ставками	–	
природними водотоками (річками та ставками)	242,6838	
ВСЬОГО	48 800,00	100 %

На даний момент Богданська громада не забезпечує містобудівні умови, що є тимчасово через відсутність у сільській раді уповноваженого органу містобудування та архітектури. Проте у найближчій перспективі планується утворити відповідний орган містобудування та архітектури, який буде надавати містобудівні умови та обмеження, а також здійснювати всі необхідні заходи по розробці комплексного плану просторового розвитку громади, оскільки цей документ стане стратегічною основою для планування та регулювання використання території, враховуючи природні, соціальні та економічні особливості громади.

Особливу увагу у плануванні займає структура землекористування. Найбільшим землекористувачем на території громади є Державне спеціалізоване господарське підприємство ”Ліси України”, які займають приблизно 62% від загальної площі. Це визначає значну екологічну цінність території та потребує особливих підходів у збереженні природного середовища. Слід відзначити критично високий відсоток земель державного лісового фонду на території громади, на розвиток яких територіальна громада не має впливу. Крім того, близько 25% території громади входять до меж Карпатського біосферного заповідника, що додає особливих природоохоронних зобов’язань і накладає певні обмеження на господарську діяльність у цих районах.

З огляду на це, містобудівна політика громади має бути спрямована на баланс між розвитком і збереженням природного середовища, ефективним використанням земельних ресурсів та забезпеченням сталого розвитку. Розробка комплексного плану просторового розвитку дозволить визначити пріоритетні напрямки, врахувати екологічні обмеження та створити умови для збалансованого розвитку всієї території Богданської громади.

2.8. СТРУКТУРА ЕКОНОМІКИ ТА РОЗВИТОК ГОЛОВНИХ СЕКТОРІВ

Аналіз соціально-економічної ситуації в громаді за період 2019–2024 років свідчить про наявність як позитивних зрушень у сфері підприємництва, так і низки системних викликів, що обмежують сталий розвиток економіки. Зокрема, спостерігається поступове зростання кількості суб’єктів малого підприємництва, особливо фізичних осіб-підприємців, що може свідчити про підвищення ділової активності серед місцевого населення, прагнення до самозайнятості та розвитку мікробізнесу. З 2021 по 2024 рік кількість ФОП зросла на 17%, що є позитивним сигналом, з огляду на загальноукраїнські тенденції скорочення економічної активності в умовах воєнного стану.

Водночас протягом аналізованого періоду кількість юридичних осіб залишалась незмінною і становила лише 8 одиниць, усі з яких класифікуються як малі підприємства. Така структура свідчить про обмеженість економічного середовища для масштабного бізнесу, низьку привабливість громади для середніх і великих інвесторів та відсутність умов для переходу локальних ініціатив до вищих форм господарювання. Брак диверсифікації секторів

економіки є ще одним чинником вразливості — переважна частина суб’єктів зосереджена в галузі роздрібної торгівлі та сільського господарства.

Таблиця 2.17. **Зареєстровані суб’єкти господарської діяльності**

А. Юридичні особи

Показники	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Усі суб'єкти ЄДРПОУ:	8	8	8	8	8	8
з них малі підприємства						
Громада	8	8	8	8	8	8

В. Фізичні особи-підприємці

Регіони	2021	2022	2023	2024
Громада	145	133	150	169

На 2024 рік найбільше суб’єктів господарювання працюють у таких секторах економіки:

- оптова та роздрібна торгівля — 95 суб’єктів;
- сільське господарство, мисливство та лісове господарство — 14;
- будівництво — 4;
- готелі та ресторани — 4;
- транспорт і зв’язок — 4.

Таблиця 2.18. **Зареєстровані суб’єкти господарської діяльності за видами діяльності**

Галузі та види діяльності	2021	2022	2023	2024
Сільське господарство, мисливство та лісове господарство	17	19	15	14
Рибне господарство	1	1	1	1
Промисловість, у т.ч.:				
- виробництво та розподілення електроенергії, газу та води	1	1	1	1
Будівництво	4	4	4	4
Оптова і роздрібна торгівля; торгівля транспортними засобами; послуги з ремонту	98	114	87	95
Готелі та ресторани	3	3	3	4
Транспорт і зв’язок	3	3	4	4
Освіта	2	2	2	2
Колективні, громадські та особисті послуги	3	3	3	3
Інші види діяльності			30	41

Таблиця 2.19. **Обсяг продукції та послуг за видами діяльності в порівняльних цінах, тис. грн.**

Галузі та види діяльності	2021	2022	2023	2024
Сільське господарство, мисливство, лісове господарство та рибне господарство	8214,4	7893,3	9806,4	9796,8

Основними бюджетоутворюючими секторами залишаються бюджетна сфера (освіта, культура, охорона здоров'я), а також підприємства, пов'язані з лісовим господарством та торгівлею. Це забезпечує певну стабільність доходів до місцевого бюджету, однак водночас створює ризики залежності від трансфертів та загального стану державного фінансування.

Таблиця 2.20. **Найбільші роботодавці**

Підприємство, організація, установа	Вид діяльності (основний)	Чисельність працівників, осіб 2024
Карпатський біосферний заповідник	Дослідження й експериментальні розробки у сфері інших природничих і технічних наук	н/д
Відділ освіти,культ.,мол.та сп.Богданської сільської ради	Державне управління загального характеру	286
ДП "ЛІСИ УКРАЇНИ"	Лісівництво та інша діяльність у лісовому господарстві	106
ТОВ "ДОБРО-БУД"	Лісопильне та стругальне виробництво	н/д
КП «БОГДАНСЬКЕ ВЖКП»	Збирання безпечних відходів	13
ТОВ «ПАРТНЕР-UA»	Виробництво будівельних металевих конструкцій і частин конструкцій	6
МКП «ВИДРИЧКА»	Лісівництво та інша діяльність у лісовому господарстві	6
ПП «МЕТА-ПЛЮС»	Лісівництво та інша діяльність у лісовому господарстві	4
КНП "ЗЦЕМД МК" ЗОР	Інша діяльність у сфері охорони здоров'я	5
МП "Гантаба"	02.10 Лісівництво та інша діяльність у лісовому господарстві	н/д
ПП `ВОДОГРАЙ`	Лісозаготівлі	н/д
Гушул Іван Васильович	Діяльність ресторанів, надання послуг мобільного харчування	н/д
ПП "Мета-плюс"	Лісівництво та інша діяльність у лісовому господарстві	н/д
ЗУБАЧ ВАСИЛЬ ІВАНОВИЧ	Лісопильне та стругальне виробництво	6

Таблиця 2.21. **Показники роботи малого бізнесу**

Показники	2021	2022	2023	2024
Кількість малих підприємств на 10 000 населення				
Громада	145	133	150	169

2.9. ФІНАНСОВИЙ СТАН ТА БЮДЖЕТ

У 2025 році бюджет Богданської сільської територіальної громади затверджено у сумі 115462,7 тис грн, з рівновагою між доходами та видатками. Структура бюджету залишається типовою для малих громад.

Бюджет громади значною мірою залишається трансфертозалежним. Офіційні трансферти у 2025 році становлять понад 69957,7 тис грн, або більш як 60,5% загального обсягу доходів, що свідчить про високу залежність громади від фінансової підтримки держави. Проте темпи зростання власних надходжень залишаються недостатніми, а деякі ключові податкові позиції демонструють нестабільність або зниження.

Таблиця 2.22. **Податкові надходження до бюджету громади**

тис.грн

Показники	2021 (сумарно)	2022 (сумарно)	2023 (сумарно)	2024 (сумарно)	2025 (сумарно)
Прибутковий податок з громадян/ Податок з доходів фізичних осіб	12 550,6	16 269,7	15 597,1	18 091,9	16 415,0
Єдиний податок	3 553,1	4 098,8	2 939,8	4 494,7	4 370,0
Податок на прибуток підприємств комунальної власності	1,9	3,2	3,8	4,4	0
Плата за землю	14 992,9	10 257,4	6 928,3	26 165,9	15 178,0
Податок на нерухомість	119,2	114,1	178,4	202,1	169,0
Акцизний збір	119,1	122,9	129,1	187,2	180,0
Інші місцеві податки та збори	221,2	190,7	436,5	1476,0	530,0
Податкові надходження разом	40 908,4	40 159,4	36 967,4	61 413,7	45 505,0
Дохід від оренди комунального майна	7,3	6,0	6,0	10,4	0
Офіційні трансферти	82 503,2	81 280,5	85014,8	101 933,4	69 957,7

Таблиця 2.23. **Доходи бюджету на одного мешканця**

А. 2024 р.

Регіони	Податок на доходи фізичних осіб	Єдиний податок	Місцеві податки та збори	Плата (податок) за землю	Податкові надходження разом	Дохід від оренди комунального майна
Громада	1 718,5	428	2 939,6	2 485,8	5 698,3	0

В. 2023 р.

Регіони	Податок на доходи фізичних осіб	Єдиний податок	Місцеві податки та збори	Плата (податок) за землю	Податкові надходження разом	Дохід від оренди комунального майна
Громада	1 445	279	956,6	656,3	3 470	0

Таблиця 2.24. **Структура видатків бюджету громади, млн. грн.**

Статті видатків	2025
2100 Оплата праці і нарахування на заробітну плату	89,4

2200 Використання товарів і послуг	5,7
2600 Поточні трансферти	11,2
2700 Соціальне забезпечення	3,5
9000 Нерозподілені видатки	0,5

Таблиця 2.25. **Доходи бюджету**

тис. грн.

Показник	2021	2022	2023	2024
	3,8	3,8	3,5	5,8
видатки загального фонду на одного мешканця (співвідношення обсягу видатків загального фонду до кількості мешканців відповідної ТГ);	10,5	10,9	11,8	13,5
видатки на утримання апарату управління у розрахунку на одного мешканця (співвідношення обсягу видатків на утримання апарату управління, проведених за рахунок коштів загального фонду, до кількості мешканців відповідної ТГ);	1,3	1,5	1,7	1,9
капітальні видатки на одного мешканця (співвідношення обсягу капітальних видатків бюджету громади до кількості мешканців відповідної ТГ);	0,5	0,2	0,5	0,6
рівень дотаційності бюджетів (співвідношення обсягу базової чи реверсної дотації до загальної суми доходів загального фонду бюджету ТГ з урахуванням базової чи реверсної дотації без урахування субвенцій з державного бюджету);	37,3	40,8	70,1	31,5
співвідношення видатків на утримання апарату управління із сумою доходів загального фонду (співвідношення видатків на утримання апарату управління органів місцевого самоврядування із сумою доходів загального фонду без урахування трансфертів з державного бюджету, у відсотках);	33,6%	40%	47,3%	32,8%
питома вага заробітної плати у видатках загального фонду бюджету ТГ (відсоткова частка проведених із загального фонду бюджету видатків на заробітну плату з нарахуваннями до обсягу видатків загального фонду бюджету без урахування трансфертів, перерахованих з бюджету ТГ до інших бюджетів);	78,3%	84,5%	85,1%	75,5%
питома вага капітальних видатків у загальному обсязі видатків (частка капітальних видатків у сумарному обсязі видатків загального та спеціального фонду відповідного бюджету ТГ).	4,9	1,4	4,1	4,9

Власні доходи громади характеризуються високою концентрацією кількох платників, серед яких домінує Карпатський біосферний заповідник, який сплатив понад 24744.3 тис. грн. плати за землю, а також Відділ освіти, культури, молоді та спорту – понад 14954.2 тис. грн. ПДФО. Це вказує на вразливість бюджету до змін у діяльності обмеженого кола суб'єктів.

Таблиця 2.26. **Найбільші платники податків у громаді**

2024 рік

№	назва	Сплачено ПДФО	Акциз	Плата за землю	Податок на нерухомість
1	Карпатський біосферний заповідник	1 327 203		24 744 284	
2	Відділ освіти,культ.,мол.та сп.Богд.СР	14 954 218			
3	ДП "ЛІСИ УКРАЇНИ"	5 278 533		1 170 683 (9 794 898 (рентна плата за спец.викор. лісових ресурсів)	45 567
4	КП БОГДАНСЬКЕ ВЖКП	404 711			
5	ГУШУЛ ІВАН ВАСИЛЬОВИЧ	164 270			
6	Прохаска Ганна Євгенівна		26 163		
7	ТОВ "ДОБРО-БУД"	229 315			
8	ШОРБАН СВІТЛАНА ПЕТРІВНА				13 829
9	В/ч 2142	207 974			
10	МП "Гантаба"	202 049			
11	ПП `ВОДОГРАЙ`	191 552			
12	ПП "Мета-плюс"	124 181			
13	ЗУБАЧ ВАСИЛЬ ІВАНОВИЧ	102 424			
14	Николин А.В.	98 726			

Таким чином, бюджетна система громади характеризується помірною стабільністю, залежністю від трансфертів, високим рівнем видатків на утримання апарату та недостатніми інвестиціями у розвиток. Для зміцнення фінансової спроможності громади необхідні заходи з розширення податкової бази, активізації залучення інвестицій та фінансового управління.

2.10. ОРГАНИ УПРАВЛІННЯ ГРОМАДОЮ

Загальний склад Богданської сільської ради восьмого скликання становить 22 депутати та сільський голова. У Богданській сільській раді представлені всі населенні пункти.

Партійна приналежність депутатів у 2025 році представлена на Рисунку 2.16: ПП «Рідне Закарпаття» – 4 депутати (23,5%); ПП «Сила і честь» - 2 депутати (11,7%), ПП «Слуга народу» – 1 депутат (5,8%); ПП «Об’єднання Самопоміч» – 2 депутати (11,7%); ПП «Європейська партія України» – 1 депутат (5,8%); ПП «Команда Андрія Балоги» - 1 депутат (5,8%), позафракційні (самовисування) – 6 депутатів (35,2%).

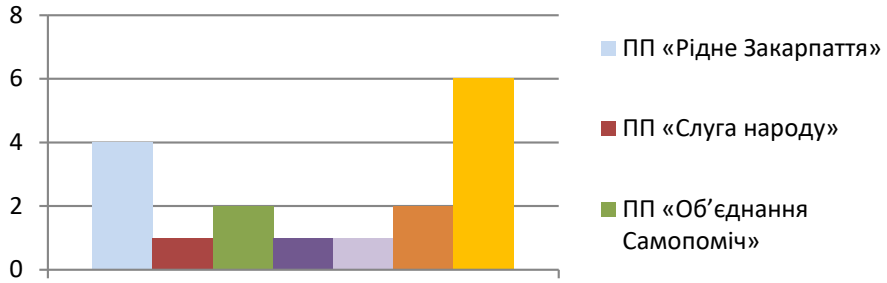

Рисунок 2.16. **Партійна приналежність депутатів Богданської громади**

У складі Богданської сільської ради восьмого скликання утворено три постійні комісії сільської ради:

- постійна комісії сільської ради з питань фінансів, бюджету, планування соціально-економічного розвитку, інвестицій та міжнародного співробітництва;
- постійна комісія сільської ради з питань земельних відносин, природокористування, планування території, будівництва, архітектури, охорони пам'яток, історичного середовища та благоустрою;
- постійна комісія сільської ради з питань освіти, науки, культури, мови, прав національних меншин, молоді та спорту, охорони здоров'я.

Перелік, функціональна спрямованість і порядок організації роботи постійних комісій відповідає чинному законодавству, регламенту сільської ради з урахуванням вимог Закону України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності» щодо реалізації повноважень ради у здійсненні державної регуляторної політики постійними комісіями ради.

Гендерна і вікова структури депутатського складу Богданської сільської ради представлені на Рисунках 2.16 та 2.17

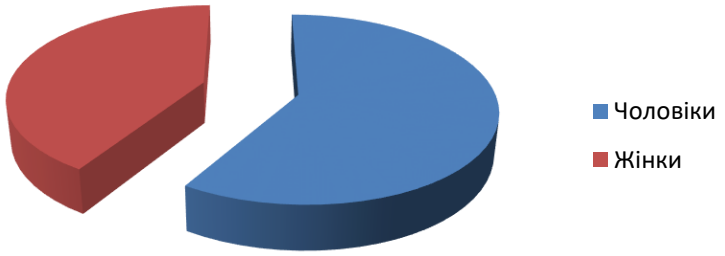

Рисунок 2.17. **Гендерна структура депутатів Богданської громади.**

**Джерело: дані громади.*

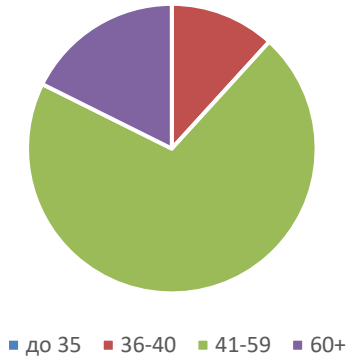

Рисунок 2.18. **Вікова структура депутатів Богданської громади**
**Джерело: дані громади.*

Гендерна та вікова структури депутатського корпусу Богданської ТГ.

Як видно Рисунку 2.18, найбільше в депутатському корпусі Богданської ТГ чоловіків (59%), жінок-депутаток – 41 %.

Щодо вікової структури, то більшість депутатів – особи працездатного віку, суттєву перевагу серед депутатського складу мають особи віком 41-59 років (71%).

На Рисунку 2.21 представлено структуру депутатського корпусу за місцем проживання депутатів Богданської ТГ.

Найбільше депутатів Богданської ТГ проживає у с. Богдан - 47%, 24% депутатів проживає у с. Видричка, у с. Розтоки - 24% та в с. Луги – 6%.

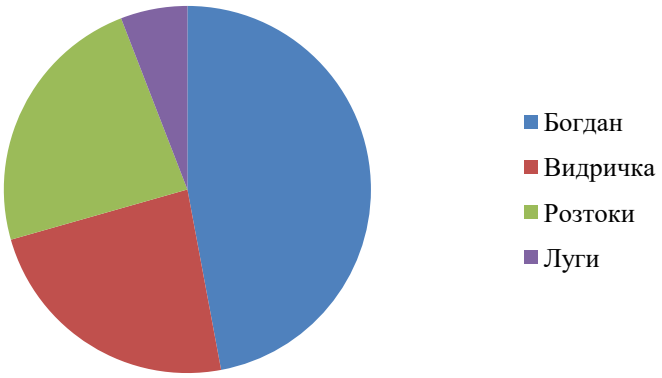

Рисунок 2.19. **Структура депутатського корпусу за місцем проживання депутатів Богданської громади**
Джерело: дані громади.

Рада ухвалила базові документи, які регламентують роботу структурних підрозділів сільської ради, старостів і самої сільської ради, зокрема й статут громади.

До складу виконавчого комітету входить 18 осіб, у тому числі сільський голова, секретар сільської ради, 2 заступники сільського голови, 2 старости населених пунктів, керівники структурних підрозділів ради, представники підприємницького сектору, лісової галузі, закладів соціальної сфери, освіти, охорони здоров'я та громадські активісти.

Структура апарату Богданської сільської ради складає 43 особи зокрема:

- Апарат ради – 6 осіб;

- Загально-організаційний відділ – 4 особи;
- Відділ земельних ресурсів та екологічної безпеки – 2 особи;
- Відділ публічних закупівель – 1 особа;
- Фінансовий відділ – 3 особи;
- Бухгалтерський відділ – 3 особи;
- Відділ соціального захисту населення – 5 осіб;
- Сектор з питань ветеранської політики – 1 особа;
- Служба у справах дітей – 2 особи;
- Центр надання адміністративних послуг – 2 особи;
- Відділ економіки – 1 особа;
- Відділ юридичного та кадрового забезпечення – 1 особа;
- Відділ проектної діяльності та інвестицій – 2 особи;
- Відділ житлово-комунального господарства та інфраструктури – 0;
- Відділ цивільного захисту, пожежної безпеки, мобілізаційної та оборонної роботи – 5 осіб;
- Господарський відділ – 9 осіб.
- Відділ освіти, культури, сім'ї, молоді та спорту:
- Апарат відділу освіти, культури, сім'ї, молоді та спорту – 4 особи;
- Централізована бухгалтерія відділу освіти, культури, сім'ї, молоді та спорту – 7 осіб;
- Група централізованого господарського забезпечення – 6 осіб.

На місцях призначено 2-х старост: у Видричанському старостинському окрузі №2 та Розтоківському старостинському окрузі № 1, що виконують низку базових адміністративних функцій та представляють інтереси населення округу.

Гендерна структура апарату Богданської сільської ради представлена на Рисунку 2.19. У керівному складі громади головні посади займають: чоловіки- 9, а 8 – жінки.

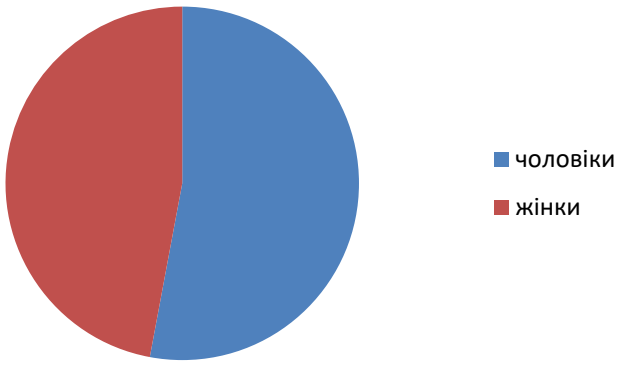

.

Рисунок 2.20. **Гендерна структура штату працівників на керівних посадах Богданської сільської ради.**

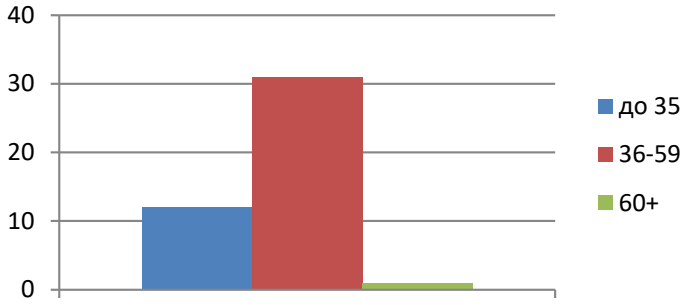

Рисунок 2.21. **Вікова структура штату працівників Богданської сільської ради**

Гендерна та вікова структури апарату Богданської сільської ради. Джерело: дані громади

Детальна інформація щодо діяльності сільського голови, депутатського корпусу, виконавчого комітету розміщені на офіційному сайті сільського ради https://bogdanska-gromada.gov.ua/.

2.11. ГРОМАДСЬКІ ОБ'ЄДНАННЯ ТА ЗАСОБИ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ

На території Богданської громади діють громадські об'єднання, які беруть активну участь в житті громади, проводять різного роду акції, масові заходи, вносять свої пропозиції на розгляд органів місцевого самоврядування та виконавчої влади.

Громадські організації Богданської територіальної громади:

Рисунок 2.22. **Громадські організації Богданської територіальної громади**

Засоби масової інформації, Інтернет та радіо-ресурси в Богданській територіальній громаді представлені на Рисунку 2.23.

Рисунок 2.23. **Засоби масової інформації, Інтернет та радіо-ресурси в Богданській територіальній громаді**

Сьогодні конкуренцію традиційним ЗМІ створює Інтернет. Дослідження показали, що переважна більшість мешканців громади дізнаються новини із офіційного сайту громади (офіційної веб-сторінки громади) та офіційної сторінки в мережі Facebook.

У грудні 2023 року в громаді утворилася молодіжна громадська організація "ТИСА ОБ'ЄДНУЄ МОЛОДЬ", яка об'єднує активних людей для втілення крутих ідей та позитивних змін. Завдяки цій організації молодь громади активна, у 2023 році долучилася до проєкту "Впливові", який реалізовувався в межах Проєкту USAID «Підвищення ефективності роботи і підзвітності органів місцевого самоврядування» («ГОВЕРЛА») HOVERLA / проєкт USAID в Україні і спільними зусиллями працюють над розвитком громади та особистим зростанням. А це неймовірна можливість внести позитивні зміни та зробити важливий вклад у майбутнє, шляхом побудови ідей та допомоги, можливості реалізувати свої плани, розвивати навички менеджменту та набувати цінного досвіду, а також можливість допомагати іншим у реалізації їх ідей та покликань.

На території громади діє також районний ветеранський простір «ВДОМА», який опікується соціальним захистом учасників бойових дій та членів їх сімей, представники якого доводять громаді про можливості та функції Ветеранського простору, а також на важливості співпраці закладу із представниками соціальних служб й органів влади для спільного вирішення проблем учасників бойових дій і членів їх сімей.

Громада розвиває рівень самоорганізації населення, бере участь в різних програмах та ініціативах культурного, освітнього, економічного спрямування (грантові програми, навчальні тренінги, майстер-класи, виставки, волонтерських ініціативах, тощо).

2.12. РЕЗУЛЬТАТИ СОЦІОЛОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

У рамках підготовки Стратегії розвитку Богданської територіальної громади на 2025–2027 роки було проведено дослідження громадської думки. Метою дослідження є глибше розуміння потреб, очікувань та бачення мешканців щодо майбутнього громади. Разом з

аналізом статистичних, соціально-економічних та демографічних даних, а також напрацюваннями Робочої групи, воно стало важливою складовою формування пріоритетів місцевого розвитку.

Опитування охопило представників різних вікових і соціальних груп з усіх населених пунктів громади, що забезпечує якісне відображення результатів. За віковим складом найбільшу частку (46%) становлять респонденти віком 25-40 років. Серед опитаних переважають жінки — 85%, а за професійним статусом найбільше найманих працівників (33%) і державних службовців (20%). Отримані дані відображають важливі соціально-економічні тенденції та нагальні проблеми, які варто врахувати при стратегічному плануванні розвитку громади.

Соціально-психологічний портрет респондентів

Більшість опитаних висловила позитивне або обережно-позитивне ставлення до громади як місця проживання. Зокрема:

- 62.7% мешканців планують залишитися жити в громаді;
- 16.3% планують залишитись, якщо умови покращаться;
- 17.8% важко сказати;
- лише 3% висловили намір переїхати.

Результати опитування свідчать про значний рівень прихильності мешканців до громади: лише 3% планують переїхати, тоді як більшість не має таких намірів або вагається з рішенням. Отже, громада має високий потенціал подальшого розвитку за умови подолання наявних бар'єрів.

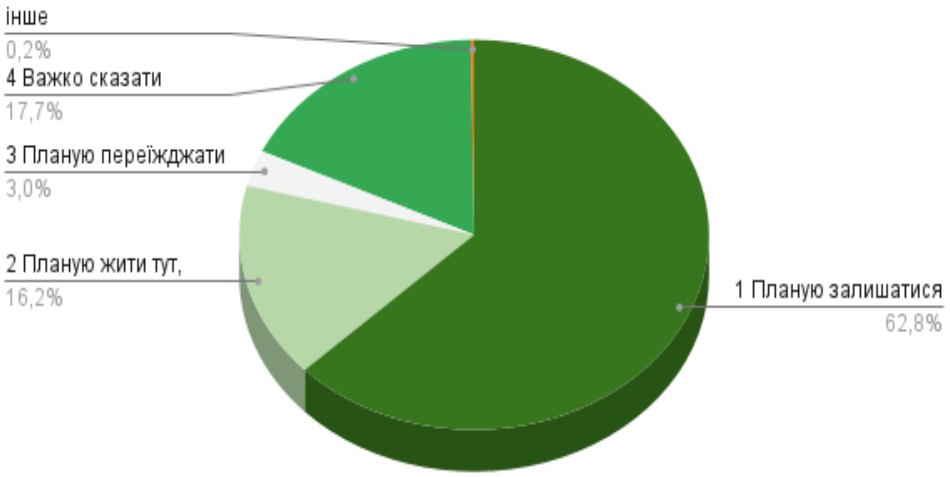

Рисунок 2.24. **Відповідь на питання «Як ви бачите своє проживання у громаді в майбутньому? »**

Переважна більшість мешканців оцінює рівень життя як задовільний або добрий, що говорить про відносну стабільність, але є значний сегмент незадоволених (щонайменше чверть), що вказує на необхідність покращення послуг, особливо в медичній, освітній та соціальній сферах.

Суб’єктивна оцінка якості різних сфер життєдіяльності виявила чіткі пріоритети та проблеми. Сфера освіти отримала переважно позитивні оцінки серед мешканців громади. Освітня галузь громади розглядається жителями як потенційна точка розвитку, що має важливе значення для формування кадрового потенціалу та утримання молоді у громаді. Найнижчі оцінки дістали автомобільні дороги, які мають суттєві недоліки, що обмежують мобільність і розвиток громади. Ринок праці отримав низькі оцінки, що відображає нестачу робочих місць та можливостей для працевлаштування. Охорона здоров’я переважно оцінена

на рівні «задовільно» та «добре», що свідчить про задовільний, але не ідеальний стан медичної сфери. Оцінка екологічної ситуації є середньою. Інфраструктура дозвілля отримала неоднозначні відгуки, що, ймовірно, пов’язано з різними очікуваннями в залежності від віку респондентів.

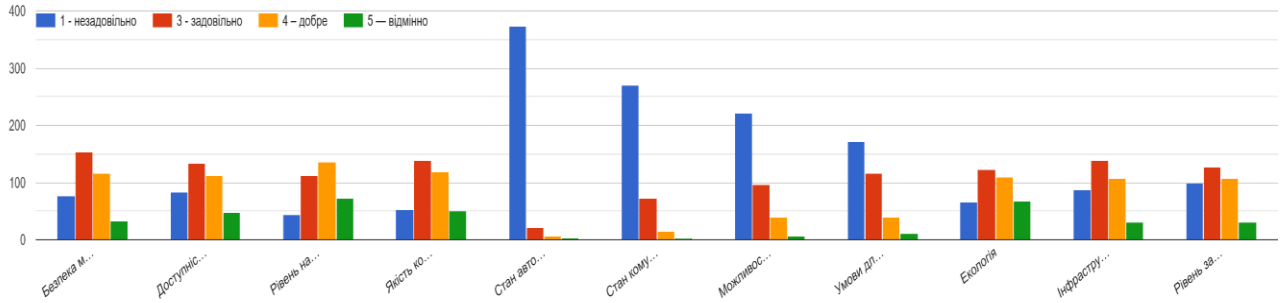

Рисунок 2.25. **Відповідь на питання «Як ви оцінюєте рівень нинішнього життя у громаді?»**

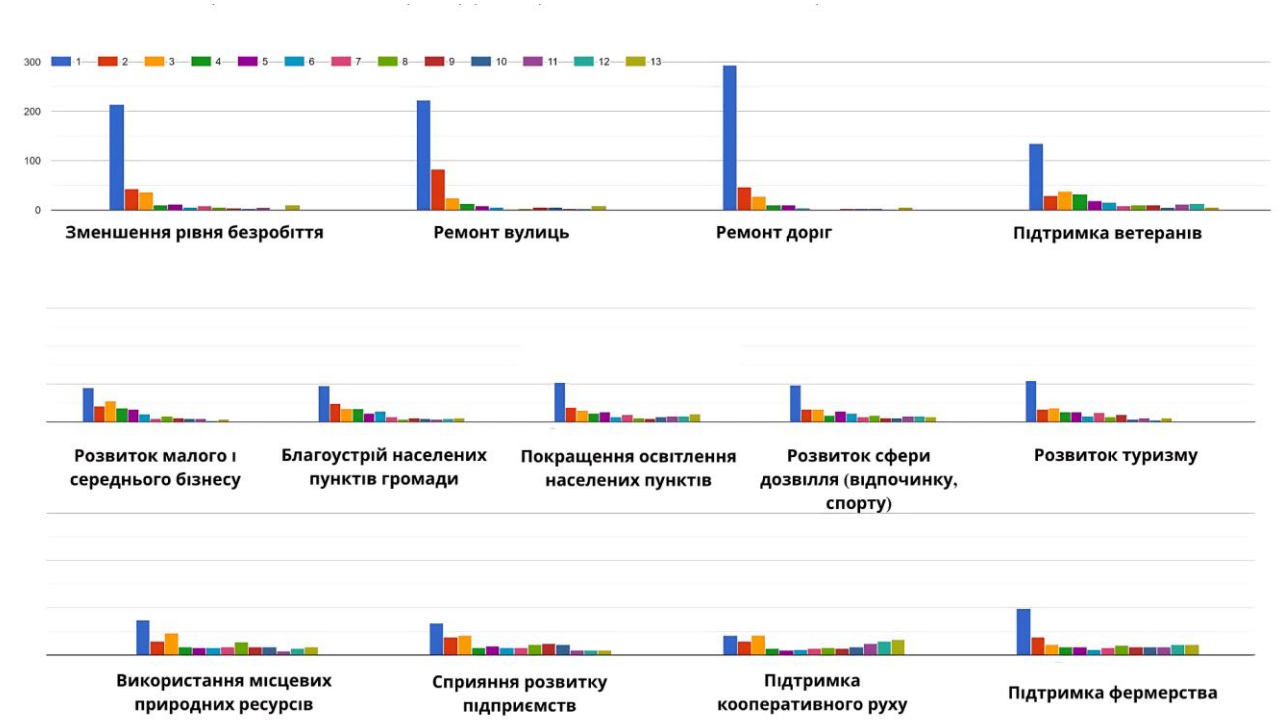

Рисунок 2.26. **Відповідь на питання «У якій послідовності ви б розмістили такі завдання для розвитку громади?»**

Опитування засвідчило, що мешканці Богданської громади мають високий рівень прив'язаності до своєї території, але незадоволені станом інфраструктури, рівнем зайнятості та якістю послуг.

Населення готове підтримувати розвиток громади за умови створення робочих місць та покращення умов життя.

Результати дослідження доцільно використати як базу для розроблення цілей та завдань Стратегії розвитку громади на період 2025-2027 роки.

Розділ 3. РЕЗУЛЬТАТИ SWOT-АНАЛІЗУ РОЗВИТКУ БОГДАНСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

3.1. РЕЗУЛЬТАТИ SWOT-АНАЛІЗУ РОЗВИТКУ ГРОМАДИ

Одним із важливих методів аналізу факторів внутрішнього і зовнішнього середовища територіальної громади є аналіз SWOT, абревіатура якого сформована від заголовних літер назв груп цих факторів – Strengths (Сильні сторони), Weaknesses (Слабкі сторони), Opportunities (Можливості), Threats (Загрози). Цей метод аналізу дозволяє виявити внутрішні характеристики громади, які, з огляду на довгострокову перспективу, стратегічне бачення та визначені пріоритети розвитку, можуть розглядатися як її конкурентні переваги або, навпаки, як обмеження. Враховуючи відкритий характер системи, якою є будь-яка територіальна громада, для повноти оцінки важливим є також визначення зовнішніх чинників — можливостей, що створюють сприятливі умови для розвитку громади, та загроз, які цей розвиток стримують.

Визначення найбільш вагомих факторів середовища Богданської територіальної громади здійснювалося за чотирма групами: сильні сторони, слабкі сторони, можливості та загрози, що дає змогу комплексно оцінити потенціал громади та окреслити шляхи її збалансованого розвитку.

Таблиця 3.1. **SWOT аналіз Богданської територіальної громади**

ВНУТРІШНІ ЧИННИКИ	
СИЛЬНІ СТОРОНИ	
- унікальне природне середовище, чисте довкілля та високий рекреаційний потенціал, мінеральні джерела, об'єкти природно-заповідного фонду	Богданська громада має площу **488 км²**, вирізняється помірно-континентальним кліматом, на її території розташовані льодовикові озера та мальовничі гірські ландшафти. Громада входить до складу Карпатського біосферного заповідника (частини Чорногора та Мармарош), що є об’єктами світової спадщини ЮНЕСКО та зберігають унікальні екосистеми. Територія багата на мінеральні джерела, насичені цінними мікроелементами, що створює значний потенціал для розвитку оздоровчого та рекреаційного туризму.
- вихід на усі найвищі вершини України, початок річки Тиса	Богданська громада має унікальне географічне розташування — саме з її території можна вийти на усі шість найвищих вершин України, а також на наймальовничіший Мармароський хребет та до озера Бребенескул – найвисокогірнішого в Україні. Тут бере початок одна з найбільших річок Центральної Європи — **Тиса**. Це додає громаді природної та туристичної цінності, адже поєднання гірських вершин, полонин і джерел, річок створює унікальні умови для розвитку пішохідного, гірського та інших видів туризму.
- спільний кордон з Румунією	Богданська громада має спільний кордон з Румунією, що відкриває широкі можливості для транскордонного співробітництва у різних сферах Прикордонне розташування сприяє розвитку міжнародних партнерств, реалізації спільних проєктів, обміну досвідом і залученню інвестицій. Близькість до румунських населених пунктів також

	підвищує привабливість громади для туристів і створює умови для розширення логістичних та транспортних зв'язків. А також надає можливість створення нового пішохідного переходу на українсько-румунському кордоні.
- наявність лісових ресурсів та традицій лісогосподарювання і деревообробки	Богданська громада володіє значними лісовими ресурсами, переважно хвойних і букових порід, що формують важливу частину її природного та економічного потенціалу. Лісові масиви виконують не лише екологічну функцію, зберігаючи біорізноманіття та запобігаючи ерозії ґрунтів, але й слугують базою для традиційного лісогосподарювання та деревообробки. Місцеві жителі з покоління в покоління займаються заготівлею, обробкою деревини та виготовленням виробів з неї, поєднуючи практичні навички з елементами народного ремесла. Це створює основу для розвитку лісової та деревообробної промисловості, виготовлення сувенірної продукції і підтримки локальних ремісничих традицій.
- традиційна гуцульська культура, ремесла та полонинські господарства	Богданська громада зберігає багату гуцульську культурну спадщину, що проявляється в традиційних звичаях, музиці, танцях, одязі та архітектурі. Важливою складовою місцевого укладу життя є полонинські господарства з виробництвом бриндзі та інших молочних продуктів за давніми технологіями. Народні ремесла, такі як різьбярство по дереву, ткацтво, вишивка, художнє ливарство (зокрема виготовлення дзвоників і декоративних виробів) та сувенірне виробництво, поєднують практичність із майстерністю. Ця самобутність формує ідентичність громади та є ресурсом для розвитку етно- й ремісничого туризму.
- наявність багатих природних ресурсів — лікувальні та дикорослі трави, ягоди, гриби	Територія Богданської громади багата на лікувальні та дикорослі трави, ягоди та гриби, що становлять цінний природний ресурс для оздоровчого туризму, народної медицини та виробництва натуральної продукції . Цей потенціал відкриває можливості для розвитку переробки, залучення інвестицій та формування бренду екологічно чистої продукції громади .
- у громаді функціонує проектний відділ	У громаді діє проектний відділ, що займається підготовкою та реалізацією ініціатив. Його діяльність сприяє залученню грантових та інвестиційних ресурсів, розвитку туризму, освіти та інших галузей, а також системному плануванню розвитку громади та підвищенню її спроможності реалізовувати стратегічні проекти.
- створений візуальний стиль громади	У громаді створений візуальний стиль, який формує єдиний сучасний вигляд Богданської громади та підвищує її впізнаваність. Це сприяє просуванню туристичного та інвестиційного потенціалу, комунікації з мешканцями та партнерами, а також

	популяризації культурної спадщини й місцевих ініціатив.
- високий рівень народжуваності	У громаді спостерігається високий рівень народжуваності, що свідчить про стабільний демографічний потенціал та молоде населення. Це створює передумови для довгострокового розвитку громади, формування активної робочої сили та підтримки соціальної динаміки. Молоде покоління сприяє розвитку освітньої, культурної та спортивної інфраструктури, а також забезпечує перспективи для майбутніх інвестицій у житловий та соціальний сектор.
- можливість створення ліцею в громаді	У громаді існує потенціал для створення ліцею, що забезпечить доступ до якісної освіти на місцевому рівні. Це сприятиме підвищенню освітнього рівня молоді, збереженню молодого населення в громаді та формуванню конкурентоздатних фахівців для місцевої економіки. Ліцей також може стати центром інноваційних освітніх практик та сприяти розвитку культурного та наукового потенціалу громади.
- наявність потенціалу для створення ветеранського простору	У громаді існує потенціал для створення ветеранського простору, який сприятиме соціальній адаптації, реабілітації та активній участі ветеранів у житті громади. Такий простір може стати центром підтримки, спілкування та реалізації соціальних ініціатив, а також підвищити соціальну згуртованість та громадську активність.
СЛАБКІ СТОРОНИ	
- потреба у модернізації освітніх закладів	Освітня інфраструктура громади потребує комплексного оновлення, зокрема термомодернізації будівель, створення безпечних (укриття) та доступних умов, забезпечення якісного харчування учнів. Заклади освіти потребують оснащення сучасним навчальним та цифровим обладнанням, розвитку позашкільної освіти та модернізації бібліотек як освітньо-культурних просторів. Недостатня матеріально-технічна база обмежує якість освітнього процесу та ускладнює впровадження інноваційних підходів у навчанні .
- недостатній рівень оснащення медичних закладів	Медичні заклади громади потребують оновлення матеріально-технічного забезпечення та обладнання. Це впливає на якість медичних послуг для мешканців. Особливо актуальною є потреба в реконструкції амбулаторії в селі Богдан та оновлення оснащення інших закладів, для забезпечення належних умов для пацієнтів і медичного персоналу та підвищення ефективності надання медичної допомоги.
- недостатній рівень підготовки на реагування до надзвичайних ситуацій	У Богданській громаді спостерігається недостатня готовність до дій у разі виникнення надзвичайних ситуацій. Матеріально-технічна база цивільної захисту та місцевої пожежної охорони потребує оновлення, в

	тому числі придбання сучасної техніки для оперативного реагування та ліквідації наслідків стихійних лих. Необхідним є встановлення автоматизованої системи централізованого оповіщення та інформування населення, а також придбання пожежного автомобіля. Недостатнє забезпечення засобами безпеки ускладнює координацію дій під час надзвичайних ситуацій і потребує цілеспрямованих інвестицій у зміцнення системи громадської безпеки.
- недостатня доступність соціальних та адміністративних послуг для маломобільних груп населення	У громаді існують труднощі із забезпеченням рівного доступу до соціальних та адміністративних послуг для людей з інвалідністю, осіб похилого віку, та інших маломобільних груп. Частина будівель і установ не обладнана пандусами, зручними входами чи адаптованими санітарними приміщеннями. Крім того, відсутні мобільні сервіси або дистанційні форми обслуговування, що ускладнює отримання послуг мешканцями віддалених населених пунктів. Це створює соціальну нерівність і потребує впровадження комплексних заходів з підвищення інклюзивності та фізичної доступності об’єктів громади. Окремої уваги потребують ветерани війни, для яких слід забезпечити належну адаптацію до їх потреб.
- поганий стан інфраструктури	У Богданській громаді спостерігається низький рівень розвитку транспортної та комунальної інфраструктури. Більшість доріг, особливо у віддалених населених пунктах і гірських районах, перебувають у незадовільному стані та потребують ремонту. У громаді відсутня централізована каналізаційна система. Також громада потребує підвищення енергоефективності громадських будівель, відновлення та розвитку систем зовнішнього освітлення, а також модернізації громадських просторів та благоустрою населених пунктів. Окремим напрямком є розвиток туристичної інфраструктури — облаштування маршрутів, створення нових об'єктів для відвідування та впровадження цифрових сервісів для підвищення туристичної привабливості громади.
- відсутність комплекного плану просторового розвитку громади та плану зонування	У громаді наразі відсутній комплексний план просторового розвитку, що включав би план зонування території та визначав пріоритетні напрями використання земель. Відсутність такого документа ускладнює планування забудови, розвиток інфраструктури, залучення інвесторів і реалізацію стратегічних проєктів. Створення комплексного плану потребує попереднього розроблення генерального плану адміністративного центру громади, який стане основою для подальшого

	просторового планування. Це дозволить забезпечити збалансований розвиток території, ефективне використання земельних ресурсів і впорядкування забудови населених пунктів.
- недостатній розвиток підприємництва	У Богданській громаді спостерігається обмежений розвиток підприємницької діяльності, особливо у сфері фермерства. Недостатня підтримка, обмежений доступ до фінансування та сучасних технологій стримують розвиток локального бізнесу і ефективне використання сільськогосподарських ресурсів. Це зменшує економічну самостійність громади, обмежує створення нових робочих місць та потенціал для розвитку фермерства у Богданській громаді.
- відсутність активності з боку громадськості	У Богданській громаді спостерігається низький рівень залученості мешканців до громадських ініціатив, обговорення місцевих питань та участі у проєктах розвитку. Недостатня активність громади обмежує ефективність місцевого самоврядування, вплив громадян на прийняття рішень та реалізацію соціально важливих програм. Це створює потребу у розвитку механізмів залучення населення, підвищення громадянської свідомості та стимулюванні участі мешканців у житті Богданської громади.
- низький рівень матеріального забезпечення комунального підприємства «Богданське ВЖКП»	Комунальне підприємство виконує ключові функції у сфері благоустрою громади, вивезення твердих побутових відходів, прибирання територій, ліквідації наслідків стихійних лих та покращення інфраструктури громади. Однак його діяльність обмежується нестачею техніки та спеціалізованого обладнання. Це ускладнює утримання територій, роботу у віддалених гірських районах та погіршує якість надання комунальних послуг населенню.
- потреба у модернізації систем берегоукріплення та водовідведення	У Богданській громаді існує необхідність зміцнення та відновлення об’єктів гідротехнічної інфраструктури, зокрема підпірних стінок, мостів, систем берегоукріплення. Паводки та сильні опади часто спричиняють пошкодження доріг, зсуви ґрунту та руйнування берегів, що створює загрозу для населених пунктів. У громаді є необхідність проведення робіт із берегоукріплення, регулювання водних потоків та ліквідації наслідків повеней для забезпечення безпеки території громади.
ЗОВНІШНІ ЧИННИКИ	
МОЖЛИВОСТІ	
- доступ до фінансових ресурсів через грантові програми ЄС, міжнародні фонди та донорські організації	У громади є можливість залучення фінансування завдяки участі у грантових програмах Європейського Союзу, міжнародних фондів та донорських організацій. Такі програми спрямовані на підтримку та відновлення інфраструктури, розвиток підприємництва, підвищення енергоефективності,

	екологічні ініціативи та соціальні проєкти. Використання цього потенціалу дозволить громаді реалізувати стратегічні пріоритети розвитку, покращити якість життя мешканців та підвищити спроможність місцевого самоврядування через впровадження інноваційних рішень і партнерських проєктів.
- зростання зацікавленості у розвитку сільського, повільного туризму	У Богданській громаді спостерігається зростання інтересу з боку туристів, підприємців та партнерських організацій до розвитку сільського, повільного туризму. Реалізація проєктів у цих напрямках може стати важливим чинником економічного зростання громади, стимулювати розвиток інфраструктури та зміцнити позитивний імідж Богданської громади як привабливого туристичного регіону.
- підтримка з боку державних і міжнародних програм щодо створення кооперативів, просування місцевих брендів та розвитку локального фермерства	Богданська громада має можливість скористатися державною та міжнародною підтримкою, спрямованою на розвиток сільських територій, створення виробничих і збутових кооперативів, популяризацію локальних брендів та екологічно сталих господарств. Такі програми допомагають отримати фінансову, консультаційну та навчальну підтримку для місцевих виробників, сприяють підвищенню конкурентоспроможності продукції та формуванню позитивного іміджу громади як території якісних і натуральних продуктів. Використання цих можливостей дозволить активізувати підприємництво, розвинути співпрацю між господарствами та створити нові робочі місця у сільській місцевості.
- поширення трендів на екологічно чисте виробництво (вівчарство, сироваріння, садівництво)	Зростання попиту на екологічно чисті, натуральні та локальні продукти відкриває нові можливості для розвитку традиційних галузей Богданської громади — вівчарства, сироваріння та садівництва. Поширення трендів на сталий спосіб життя і споживання продукції з підтвердженим походженням стимулює розвиток малого фермерства та ремісничого виробництва. Використання цього потенціалу дозволить громаді посилити власний бренд, розширити ринки збуту, залучити туристів і підвищити доходи місцевих виробників, забезпечуючи при цьому збереження природного середовища та традиційних технологій.
- підвищення уваги до напрямів реабілітації та оздоровлення із використанням природного потенціалу (мінеральні джерела, ландшафти)	Посилення інтересу до здорового способу життя, реабілітації та відновлення організму створює сприятливі умови для розвитку рекреаційного та оздоровчого туризму у Богданській громаді. Територія громади має значний природний потенціал — мінеральні джерела, чисте гірське повітря, мальовничі ландшафти, що можуть стати основою для створення центрів відпочинку, оздоровлення та реабілітації. Використання цих ресурсів сприятиме розвитку туристичної інфраструктури, залученню

	інвестицій і формуванню позитивного іміджу громади як території природного відновлення та гармонії з довкіллям.
- підтримка створення спортивно-реабілітаційних центрів та сприяння розвитку професійного спорту і спортивного туризму	Для Богданської громади важливим напрямом є формування сучасної спортивної бази, що включатиме спортивні майданчики, тренувальні комплекси та центри відновлення. Це дозволить розвивати професійний і масовий спорт, забезпечити умови для проведення змагань різного рівня та стимулювати активне залучення молоді. Розвиток спортивного туризму — гірські походи, марафони, веломаршрути, зимові види спорту — стане додатковим поштовхом економічної активності та сприятиме позитивному іміджу громади.
- активне впровадження цифрової трансформації громад за підтримки державних і міжнародних програм	Для Богданської громади цифровізація є важливою можливістю підвищення якості управління та доступності послуг для населення. Впровадження сучасних електронних сервісів (е-урядування, онлайн-звернення, цифрові карти ресурсів, електронні реєстри) дозволить спростити комунікацію між мешканцями та органами місцевого самоврядування, зробити процеси прозорішими та ефективнішими. Крім того, розвиток цифрових інструментів у сфері освіти, медицини, бізнесу й туризму сприятиме розширенню можливостей для мешканців та залученню молоді до життя громади, а також підвищить інвестиційну привабливість території.
- поширення використання інноваційних енергетичних рішень (відновлювальні джерела енергії)	Територія громади має енергетичний потенціал завдяки природним ресурсам. У Богданській громаді можливе ефективне використання водної енергії річок і потоків, використання щепи як палива для виробництва тепла. Ці ресурси створюють умови для розвитку відновлюваної енергетики, забезпечення громади екологічно чистою енергією та впровадження енергоефективних ініціатив.
- збільшення інтересу до створення унікальних туристичних маршрутів, пов'язаних з природною та культурною спадщиною	Богданська громада володіє значним туристичним потенціалом завдяки гірським краєвидам, полонинам, річці Тиса, історико-культурній спадщині та традиціям місцевих жителів. Розробка унікальних туристичних маршрутів — гірських та веломаршрутів, етнографічних стежок, еко- та гастротурів (зокрема з акцентом на традиційне вівчарство та виробництво бриндзі) — дає можливість сформувати впізнаваний туристичний продукт громади. Це сприятиме збільшенню кількості відвідувачів, розвитку малого бізнесу у сфері туризму й гостинності, створенню нових робочих місць та зростанню доходів місцевого населення.
- можливість залучення додаткової державної підтримки та програм фінансового	Богданська громада має перспективу скористатися спеціальними державними програмами, спрямованими на розвиток гірських територій, що

забезпечення розвитку гірських територій.	передбачають фінансову підтримку інфраструктурних проєктів, соціальних ініціатив та місцевого бізнесу. Залучення таких ресурсів дозволить реалізувати стратегічні плани розвитку, підвищити якість життя мешканців, створити робочі місця та зміцнити економічну стійкість громади, а також забезпечити збереження природних і культурних ресурсів гірського регіону.
ЗАГРОЗИ	
- воєнний стан, загроза безпеці	Тривалий воєнний стан створює ризики для стабільності та розвитку громади. Це може обмежувати інвестиційну активність, впливати на туристичний потік та залучення партнерів, а також створювати додатковий психологічний та соціальний тиск на мешканців. Невизначеність у безпековій ситуації ускладнює довгострокове планування та реалізацію стратегічних проєктів.
- зміна податкового чи фінансового законодавства, що вплине на фінансування	Несподівані зміни у податковому або фінансовому законодавстві можуть створити ризики для стабільності бюджету громади та фінансування її програм і проєктів. Це може призвести до необхідності перегляду планів розвитку, зменшення ресурсів на соціальні, інфраструктурні та освітні ініціативи, а також ускладнити залучення інвестицій та підтримку місцевого бізнесу.
- зростання екологічних загроз, зокрема паводків та зсувів	Богданська громада піддається ризикам природних катастроф, таких як паводки, зсуви та інші прояви екстремальних погодних явищ. Зростання цих загроз може негативно впливати на безпеку мешканців, порушувати транспортну та інженерну інфраструктуру, ускладнювати реалізацію господарських та інвестиційних проєктів. Своєчасне прогнозування і заходи з адаптації до таких явищ стають критично важливими для збереження житлових, виробничих та рекреаційних ресурсів громади.
- відтік молоді через соціально-економічні труднощі	Соціально-економічні виклики, такі як обмежені можливості працевлаштування, низькі доходи та відсутність перспектив для самореалізації, можуть спричиняти відтік молоді з громади. Це призводить до зменшення трудового потенціалу, ослаблення інноваційної активності та зниження демографічного ресурсу, що ускладнює реалізацію стратегічних проєктів і розвиток місцевої економіки.
- недостатній моніторинг і контроль за використанням природних ресурсів	Обмежений контроль та моніторинг природних ресурсів громади створюють ризики їх надмірного або неефективного використання. Це може призводити до деградації земель, лісів, водних ресурсів та зниження їхньої продуктивності, що негативно впливає на екологічну стійкість, розвиток агропромислових і туристичних ініціатив, а також на добробут населення.

	Моніторинг та контроль господарської діяльності КБЗ в межах територіальної громади.
- конкуренція з боку більш сильних громад	Богданська громада може зіштовхуватися з конкуренцією з боку сусідніх або більш розвинених громад у питаннях залучення інвестицій, туристів, ресурсів та партнерів. Це може обмежувати фінансові можливості громади, стримувати розвиток малого і середнього бізнесу, а також впливати на ефективність реалізації соціальних та економічних проєктів. Для протидії цій загрозі необхідно посилювати власні конкурентні переваги громади та формувати унікальні пропозиції для інвесторів і відвідувачів.
- зростання цін на електроенергію	Підвищення тарифів на електроенергію створює додаткове фінансове навантаження на мешканців та бюджет Богданської громади, особливо для закладів соціальної сфери, підприємств та малих фермерських господарств. Це може призвести до збільшення витрат на комунальні послуги, зменшення інвестицій у розвиток інфраструктури та економічної активності, а також зростання ризику соціальної напруги серед населення. Подолання цієї загрози потребує впровадження заходів з енергоефективності та пошуку альтернативних джерел енергії.
- обмеження в прикордоній смузі	Розташування частини території Богданської громади у прикордонній смузі створює певні обмеження щодо забудови, господарської діяльності та використання земель. Це може ускладнювати розвиток туризму та ведення сільського господарства. Для мінімізації негативного впливу таких обмежень необхідно враховувати законодавчі вимоги прикордонної служби при плануванні розвитку громади та шукати механізми ефективного використання дозволених територій.
- функціонування лісових електронних бірж, що впливає на конкурентноспроможність для мікробізнесу громади	Впровадження та активне використання лісових електронних бірж створює конкурентне середовище, яке може ускладнювати доступ місцевого мікробізнесу до закупівлі та продажу лісопродукції. Це підвищує ризики для невеликих виробників, які не мають ресурсів для участі у великих електронних аукціонах, і може зменшувати їхню конкурентоспроможність. Для пом'якшення негативного впливу необхідно підтримувати місцевих виробників консультаціями, навчанням та розробкою механізмів кооперації для ефективної участі у біржових процесах.

Таблиця 3.2. **SWOT-аналіз сильних, слабких сторін територіальної громади, можливостей і загроз**

Сильні сторони	Слабкі сторони

(позитивні фактори громади, які можуть бути використані для її розвитку)	*(негативні фактори громади, які заважають її розвитку)*
- унікальне природне середовище, чисте довкілля та високий рекреаційний потенціал, мінеральні джерела, об'єкти природно-заповідного фонду; - вихід на усі найвищі вершини України, початок річки Тиса; - спільний кордон з Румунією; - наявність лісових ресурсів та традицій лісогосподарювання і деревообробки; - традиційна гуцульська культура, ремесла та полонинські господарства; - наявність багатих природних ресурсів — лікувальні та дикорослі трави, ягоди, гриби; - у громаді функціонує проектний відділ; - створений візуальний стиль громади; - високий рівень народжуваності; - можливість створення ліцею в громаді; - наявність потенціалу для створення ветеранського простору у громаді.	- потреба у модернізації освітніх закладів; - недостатній рівень оснащення медичних закладів; - недостатній рівень підготовки на реагування до надзвичайних ситуацій; - недостатня доступність соціальних та адміністративних послуг для маломобільних груп населення; - поганий стан інфраструктури; - відсутність комплекного плану просторового розвитку громади та плану зонування; - недостатній розвиток підприємництва; - відсутність активності з боку громадськості; - низький рівень матеріального забезпечення комунального підприємства «Богданське ВЖКП»; - потреба у модернізації систем берегоукріплення та водовідведення.
Можливості *(позитивні фактори зовнішнього впливу, які сприяють розвитку громади)*	**Загрози** *(негативні фактори зовнішнього впливу, які заважають розвитку громади)*
- доступ до фінансових ресурсів через грантові програми єс, міжнародні фонди та донорські організації; - зростання зацікавленості у розвитку сільського, повільного туризму - підтримка з боку державних і міжнародних програм щодо створення кооперативів, просування місцевих брендів та розвитку локального фермерства; - поширення трендів на екологічно чисте виробництво (вівчарство, сироваріння, садівництво); - підвищення уваги до напрямів реабілітації та оздоровлення із використанням природного потенціалу (мінеральні джерела, ландшафти);	- воєнний стан, загроза безпеці; - зміна податкового чи фінансового законодавства, що вплине на фінансування; - зростання екологічних загроз, зокрема паводків та зсувів; - відтік молоді через соціально-економічні труднощі; - недостатній моніторинг і контроль за використанням природних ресурсів; - конкуренція з боку більш сильних партнерів; - зростання цін на електроенергію; - обмеження в прикордоні смузі; - функціонування лісових електронних бірж, що впливає на конкурентноспроможність для мікробізнесу громади.

- підтримка створення спортивно-реабілітаційних центрів та сприяння розвитку професійного спорту і спортивного туризм;. - активне впровадження цифрової трансформації громад за підтримки державних і міжнародних програм; - поширення використання інноваційних енергетичних рішень (відновлювальні джерела енергії); - збільшення інтересу до створення унікальних туристичних маршрутів, пов'язаних з природною та культурною спадщиною; - можливість залучення додаткової державної підтримки та програм фінансового забезпечення розвитку гірських територій.	

3.2. SWOT-МАТРИЦЯ ГРОМАДИ

SWOT-матриця – це інструмент стратегічного планування, який візуалізує аналіз чотирьох факторів: Strengths (сильні сторони), Weaknesses (слабкі сторони), Opportunities (можливості) та Threats (загрози). Вона допомагає оцінити внутрішні та зовнішні аспекти громади, що дає змогу розробити ефективну стратегію розвитку, використовуючи сильні сторони для реалізації можливостей та протидіючи слабкостям і загрозам. Вона дозволяє виявити взаємозв'язки між «внутрішніми» (сильні та слабкі сторони) і «зовнішніми» (можливості й загрози) чинниками, що мають стратегічне значення для розвитку громади.

«Порівняльні переваги». На основі матриці зв'язків між внутрішніми чинниками (сильними сторонами) та зовнішніми впливами (можливостями) визначаються найперспективніші напрями, які найбільш ефективно реагують на зовнішні фактори та забезпечують потужний імпульс соціально-економічному розвитку громади (рис. 3.1).

«Виклики». У цьому випадку формується матриця зв'язків між слабкими сторонами та зовнішніми можливостями, що дозволяє знизити вразливість громади та подолати внутрішні недоліки шляхом використання позитивних зовнішніх чинників (рис. 3.2).

«Ризики». Матриця відповідності між слабкими сторонами та загрозами дозволяє виявити найбільш уразливі аспекти (внутрішні чинники) громади під впливом негативних зовнішніх чинників, тобто визначити найбільш ймовірні ризики під час подальшої реалізації планів розвитку (рис. 3.3).

«Протидія». Матриця зв'язків між сильними сторонами та загрозами дає змогу окреслити ключові внутрішні переваги, які можуть бути використані для нейтралізації негативного впливу зовнішніх загроз, тобто визначити шляхи їх пом'якшення (рис. 3.4).

Рисунок 3.1. **Порівняльний аналіз зв’язків сильних сторін та можливостей її зовнішнього середовища (матриця «Порівняльні переваги»)**

Внаслідок порівняльного аналізу сильних сторін та можливостей її зовнішнього середовища можна зробити наступні висновки:

Фінансові ресурси, які можна буде отримати внаслідок участі в грантових програмах ЄС, міжнародних фондів та донорських організацій, дозволять посилити фінансову спроможність громади. В громаді функціонує проектний відділ, який займається розвитком сфери міжнародної співпраці та розробляє проекти для залучення додаткових ресурсів. При наявності додаткових фінансових ресурсів громада зможе реалізовувати власні проектні ініціативи. Особливої уваги заслуговують пріоритетні сфери розвитку, а саме розвиток та забезпечення мережі освітніх закладів та закладів охорони здоров'я, розвиток місцевих бізнес ініціатив таких як туризм, рекреація та фермерство.

Сфери туризму, рекреації та фермерства в Богданській громаді мають вагомі перспективи для сталого розвитку, враховуючи унікальне географічне розташування у гірській частині Закарпаття, багаті природні ресурси, чисте довкілля, м'який клімат і добре збережену автентичну гуцульську культуру, традиції полонинського господарювання та народні ремесла. Саме ці чинники формують конкурентну перевагу громади як привабливого напрямку для розвитку екологічного, сільського, етнографічного та гірського туризму. Зростаючий суспільний інтерес до екологічно безпечного відпочинку, повільного туризму та продуктів місцевого виробництва відкриває для громади можливості для створення мікробізнесів у сфері зеленого туризму, розвитку глемпінгів, сімейних садиб, агроосель та фермерських господарств. Паралельно з цим, розвиток малих форм сільськогосподарського виробництва, зокрема органічного фермерства, заготівлі й переробки дикорослих, меду, лісових ягід і грибів, може забезпечити додаткові доходи для місцевих родин, сприяти зайнятості населення та уповільнити трудову міграцію. Позитивним фактором є наявність державних і міжнародних механізмів фінансової підтримки таких ініціатив, зокрема у рамках програм транскордонного співробітництва, розвитку сільських територій та підтримки фермерства. Додаткові переваги забезпечує наближення України до ЄС, що відкриває доступ до відповідних програм підтримки сталого розвитку гірських регіонів. У таких умовах Богданська громада має реальні шанси активізувати внутрішній потенціал, залучити інвестиції, посилити економічну самодостатність та зміцнити місцевий бюджет через розвиток туризму, рекреації та фермерства. Це, своєю чергою, сприятиме створенню нових робочих місць, підвищенню добробуту мешканців та стабілізації демографічної ситуації.

Можливості для розвитку сфери оздоровлення, рекреації та ветеранського простору в громаді суттєво зростають у зв'язку з підвищеною увагою держави до питання фізичного та психологічного відновлення населення після війни. В умовах зростаючого попиту на послуги реабілітації та оздоровлення, громада має потенціал для створення інфраструктури, здатної приймати як цивільне населення, так і учасників бойових дій, включно з членами їхніх родин. Важливу роль у цьому процесі може відігравати унікальне природне середовище - чисте гірське повітря, лісові масиви, джерела мінеральної води, тиша та ізольованість від великих промислових центрів. Ці фактори створюють ідеальні умови для розвитку рекреаційних центрів, санаторіїв, таборів відновлення та просторів для групової і психологічної підтримки ветеранів. Ветеранський простір може стати осередком активного включення ветеранів у життя громади через освітні, підприємницькі чи екосоціальні ініціативи. За належного планування та координації з партнерами - як урядовими, так і міжнародними ця ініціатива може стати одним із драйверів розвитку громади в післявоєнний період.

Цифровізація процесів управління дозволить громаді стати більш прозорою, ефективною та громадяноорієнтованою. Використання електронного документообігу, електронних черг, порталів звернень громадян, онлайн-голосувань суттєво підвищить якість прийняття рішень Враховуючи державну політику цифровізації, цифова трансформація може стати зручним та доступним механізмом муніципального управління. Для громади, де наявні складнощі з фізичним доступом до центрів прийняття рішень (через гірський рельєф), цифровізація надає можливість залучення віддалених мешканців до процесів управління.

Тенденція спрямована на впровадження енергоефективних технологій дозволить громаді знизити енергетичні втрати, скоротити витрати на утримання комунальних установ (шкіл,

дитсадків, амбулаторій), а також зменшити навантаження на домогосподарства. В умовах постійного зростання тарифів, енергоефективність стає не лише інструментом економії, а й фактором соціального захисту населення, особливо вразливих категорій. Це дозволить громаді вивільнити фінансові ресурси та зменшити навантаження на бюджет, що позитивно вплине на її проектну спроможність.

Рисунок 3.2. **Порівняльний аналіз зв'язків слабких сторін та можливостей її зовнішнього середовища (матриця «Виклики»)**

В результаті порівняльного аналізу зв’язків слабких сторін та можливостей можна зробити наступні висновки.

Зростання економічної спроможності громади та залучення інвестицій забезпечується завдяки низці ключових чинників.

По-перше, громада має можливість залучати фінансові ресурси через участь у грантових програмах Європейського Союзу, а також завдяки міжнародній технічній та фінансовій підтримці. Це дозволяє реалізовувати інфраструктурні, освітні, культурні, соціальні та екологічні проєкти, спрямовані на сталий розвиток.

По-друге, розвиток туризму, рекреаційної сфери та сільського господарства відбувається на тлі зростання інтересу до екологічного відпочинку, здорового способу життя та органічного виробництва. Наявність відповідних природних ресурсів, культурної спадщини та унікального географічного розташування створює передумови для активізації підприємництва у цих сферах.

По-третє, модернізація громади у напрямку енергоефективності та розвитку альтернативної енергетики (зокрема, сонячної енергетики) сприятиме не лише скороченню витрат на енергозабезпечення, а й формуватиме сучасний інвестиційно привабливий імідж.

Крім того, громада має змогу скористатися фінансовими інструментами державної підтримки гірських територій, що відкриває додаткові можливості для реалізації проєктів місцевого розвитку, покращення якості життя населення та підвищення конкурентоспроможності регіону.

Залучення додаткових фінансових ресурсів через міжнародні грантові програми, програми підтримки ЄС, транскордонну співпрацю, а також розвиток внутрішнього економічного потенціалу громади (зокрема, у сфері туризму, сільського господарства та відновлюваної енергетики) створює нові можливості для системного вирішення інфраструктурних проблем.

Розширення доступу до ресурсів також суттєво зміцнить спроможність громади реалізовувати комплексні інфраструктурні проєкти. Йдеться, зокрема, про модернізацію освітніх та культурних закладів, мережі водовідведення, реконструкцію доріг та створення нових логістичних маршрутів, покращення системи енергопостачання (в тому числі за рахунок використання відновлюваних джерел енергії), підвищення енергоефективності закладів громади.

Зміцнення економічної бази громади дозволить забезпечити належне функціонування комунальних установ, зокрема місцевої пожежної охорони та медичної допомоги тощо. Це критично важливо в умовах зростаючих кліматичних та техногенних ризиків, а також під час подолання наслідків воєнних викликів.

Загальне зростання фінансових можливостей, підтримане грамотним стратегічним плануванням і координацією, забезпечує мультиплікативний ефект: кожна реалізована ініціатива стимулює нові економічні активності, підвищує зайнятість, посилює довіру інвесторів і зміцнює позиції громади як інституційно зрілої та перспективної територіальної одиниці.

Цифровізація стає одним із ключових інструментів модернізації територіальних громад в Україні, особливо в умовах обмежених ресурсів, кадрових викликів та високої соціальної вразливості населення. У цьому контексті цифрові технології мають потенціал кардинально покращити якість життя маломобільних груп населення, а також зміцнити управлінські спроможності органів місцевого самоврядування.

Рисунок 3.3. **Порівняльний аналіз зв'язків слабких сторін та загроз її зовнішнього середовища (матриця «Ризики»)**

Порівняльний аналіз зв'язків слабких сторін та загроз дозволяє зробити наступні висновки.

Основною загрозою, яка системно погіршує функціонування громади та життя громадян є воєнні дії в країні.

Вплив воєнних дій на реалізацію фінансових ініціатив громади є складним і багатогранним процесом, що охоплює як безпосередні перешкоди в реалізації проєктів, так і

довгострокові наслідки для фінансової стабільності місцевого самоврядування. Внаслідок війни значна частина державного бюджету перенаправляється на оборонний сектор, що обмежує фінансування місцевих програм, субвенцій та дотацій. Інфляція, девальвація гривні та логістичні труднощі спричиняють подорожчання будівельно-енергетичних матеріалів, послуг підрядників, вартості імпортного обладнання. Це ускладнює вирішення проблем з матеріальним та технічним забезпеченням сфер освіти, охорони здоров'я та цивільного захисту населення.

Інвестори, як українські, так і міжнародні, за умов нестабільності, воєнних ризиків та правової невизначеності, менш охоче вкладають кошти у довгострокові проєкти. Через війну частина міжнародних програм заморожується або змінює пріоритети на гуманітарні потреби. Також з'являються труднощі з логістикою, перетином кордонів, забезпеченням кадрів та ресурсів для транскордонних ініціатив. Це тимчасово уповільнює або зупиняє реалізацію спільних проєктів.

Зміни в податковій та фінансовій системі можуть ускладнити можливості громади щодо наповнення бюджету, що матиме низку негативних наслідків для реалізації місцевих ініціатив.

Відтік молодого населення з громади має комплексний негативний вплив на її соціально-економічний розвиток. Це, своєю чергою, зменшує трудовий потенціал, посилює дисбаланс на ринку праці, провокує кадровий дефіцит у ключових секторах освіті, охороні здоров'я, комунальному господарстві, сфері послуг. Економічно громада втрачає не лише працівників, а й потенційних підприємців, споживачів товарів та послуг, інвесторів і платників податків.

Підвищення тарифів на електроенергію безпосередньо збільшує витрати на утримання закладів освіти, охорони здоров'я, культури, комунальних установ та адміністративних приміщень. Це зменшує фінансовий ресурс, який міг би бути спрямований на розвиткові проєкти або підтримку соціально вразливих груп населення.

Недостатній рівень моніторингу за використанням природних ресурсів призводить до їх неконтрольованого виснаження, втрати екологічного та економічного потенціалу громади, забруднення довкілля та недоотримання бюджетних надходжень. Це ускладнює планування сталого розвитку, знижує інвестиційну привабливість і загрожує погіршенням якості життя населення.

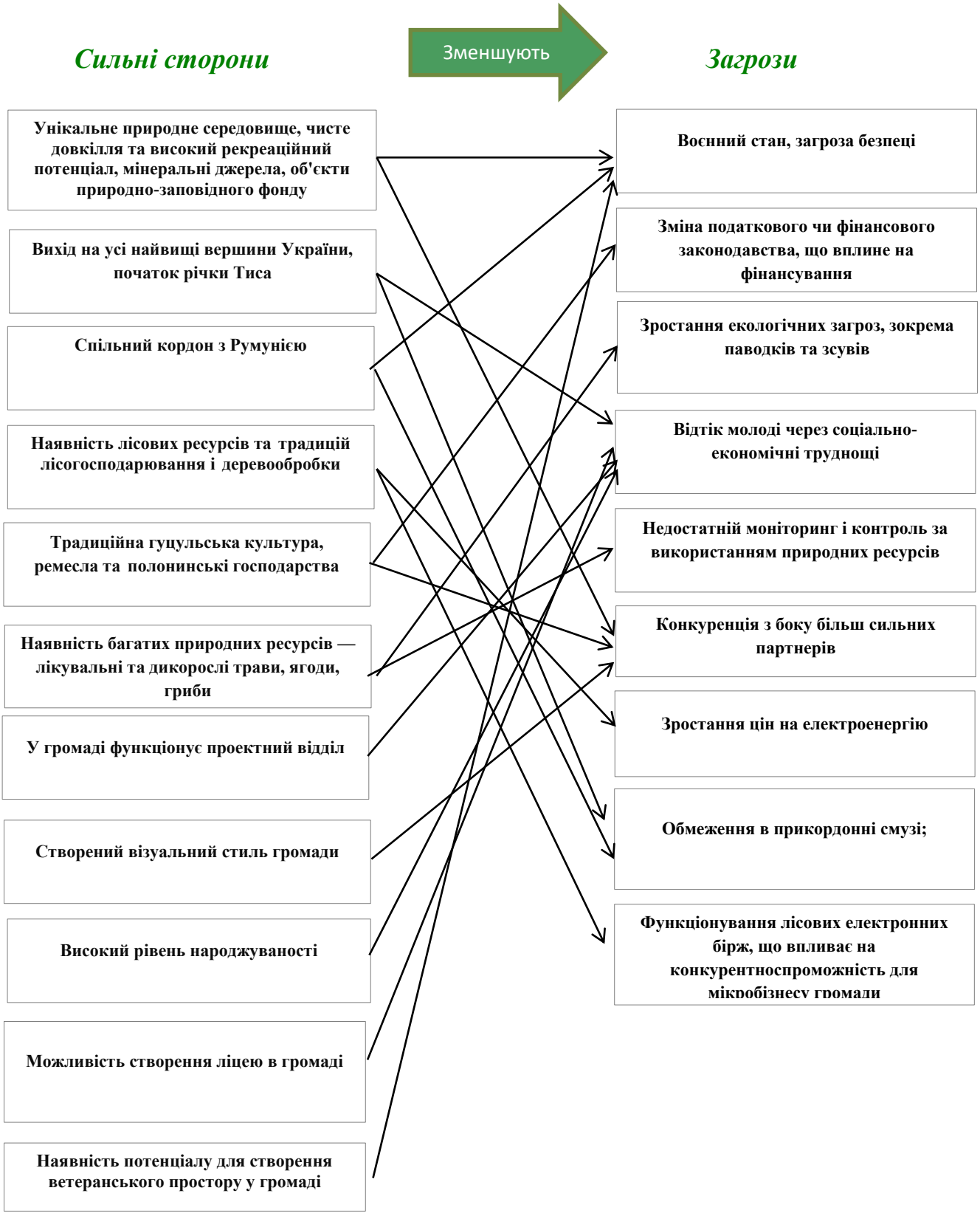

Рисунок 3.4. **Порівняльний аналіз зв'язків сильних сторін та загроз її зовнішнього середовища (матриця «Протидія»)**

Унікальне природне середовище, чисте довкілля та високий рекреаційний потенціал створюють стратегічну перевагу в умовах воєнної нестабільності. Громада розташована в гірській частині Закарпатської області, яка залишається відносно безпечною територією, позбавленою прямої воєнної загрози. Це сприяє збереженню стабільності життєдіяльності, дозволяє планувати довгострокові проєкти та залучати населення з інших, більш вразливих

регіонів України. У поєднанні з природними ресурсами, такими як ліси, мінеральні води, гірські ландшафти та традиційна гуцульська культура, безпековий фактор підсилює привабливість громади для розвитку туризму, рекреації, оздоровчих програм, а також створення ветеранського простору. Це може стати каталізатором соціально-економічного відновлення, дозволить формувати нові робочі місця, залучати зовнішні інвестиції та реалізовувати державні й міжнародні програми у сфері оздоровлення, підтримки ветеранів, а також розвитку зеленого підприємництва.

Вигідне географічне розташування громади безпосередньо сприяє формуванню та розвитку її туристичного потенціалу. Гірський ландшафт, чисте довкілля, м'який клімат, традиційних полонинських господарств та гуцульської культури створюють унікальне поєднання природної та культурної привабливості. Це дозволяє розвивати різноманітні види туризму від рекреаційного та оздоровчого до сільського, екологічного, культурного й активного. Додаткову перевагу становить близькість до міжнародного кордону, що створює передумови для залучення іноземних туристів, транскордонної співпраці та участі у міжнародних туристичних програмах. Громада може стати привабливою не лише для внутрішніх туристів, а й для громадян сусідніх країн, зацікавлених у відпочинку в автентичному, природно чистому середовищі з доступною інфраструктурою.

Наявність власного візуального стилю є важливим інструментом формування туристичного бренду. Цей стиль виконує не лише естетичну функцію, але й служить ідентифікатором громади.

Проектний відділ забезпечує стратегічне планування, пошук нових можливостей та залучення додаткових ресурсів. Його діяльність спрямована на підготовку проектів, розвиток співпраці та підтримку ініціатив, що дозволяють громаді реалізовувати важливі завдання та підсилювати свій розвиток.

Позитивна демографія в громаді є важливим фактором сталого соціально-економічного розвитку. Наявність зростаючого населення, забезпечить громаду трудовими ресурсами, створює передумови для зростання підприємницької активності та розширення місцевого ринку товарів і послуг. Це сприятиме розвитку освітньої, медичної, соціальної та культурної інфраструктури, оскільки підвищується попит на відповідні послуги. Водночас активне демографічне зростання стимулює збереження та створення нових робочих місць, покращення інвестиційної привабливості території, зміцнення місцевої економіки. За таких умов громада демонструє високий рівень життєздатності, має змогу формувати довгострокові плани розвитку та ефективно реагувати на зовнішні виклики.

Розділ 4. СЦЕНАРІЇ РОЗВИТКУ БОГДАНСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

Сценарний підхід дозволяє оцінити можливі траєкторії розвитку громади в умовах невизначеності, зокрема з огляду на війну, соціально-економічні ризики та кліматичні виклики. Для Богданської громади визначено три основні сценарії розвитку: інерційний (базовий), оптимістичний (проривний) та песимістичний (кризовий).

Інерційний сценарій:

У цьому сценарії розвиток Богданської громади відбувається повільно, без кардинальних змін у соціально-економічній моделі. Зберігаються поточні тенденції — низький рівень інвестицій, обмежене залучення міжнародної технічної допомоги. Розвиткові проєкти реалізуються точково, без системної координації. Основою економіки залишаються традиційні галузі — лісове гос полонинське господарство та частково трудова міграція, яка формує важливу частину доходів домогосподарств.

Туризм у громаді розвивається стихійно: окремі приватні ініціативи не мають належної підтримки чи промоції. Інфраструктура (транспортна, туристична, соціальна) зношується, а її оновлення відбувається повільно та несистемно. Населення громади поступово скорочується, особливо через виїзд молоді. Залишається недостатньо розвиненою система управління — органи місцевого самоврядування мають обмежену інституційну та кадрову спроможність.

Такий сценарій не несе прямих катастроф, але веде до повільної деградації потенціалу громади. Поступово втрачається людський ресурс, зменшується ініціативність мешканців, слабшає соціальна згуртованість

Оптимістичний сценарій:

Богданська громада динамічно розвивається як один із найбільш самобутніх гірських регіонів України. Завдяки ефективному управлінню, проактивній позиції місцевої влади, залученню інвестицій та підтримці міжнародних партнерів, громада реалізує стратегічні проекти, які суттєво покращують якість життя населення.

Сучасні школи, дитячі садки та центри дозвілля стають відкритими, комфортними та безбар'єрними просторами. Успішно впроваджено реформу старшої профільної школи, з використанням цифрових технологій.

Медичні послуги доступні у всіх населених пунктах — завдяки новому обладнанню, залученню сімейних лікарів. У громаді покращено систему надання соціальних послуг, створено ветеранський простір. Підвищено рівень громадської безпеки — працює оновлена місцева пожежна охорона, запроваджено оновлену систему оповіщення про надзвичайні ситуації. Громада стала центром місцевого підприємництва та гірського фермерства. Завдяки програмам підтримки самозайнятості та мікробізнесу створено десятки нових робочих місць у сферах деревообробки, тваринництва, переробки продукції, традиційних гуцульських виробів. Громада допомагає місцевим підприємцям залучати гранти, інвестиції та розвивати експорт. Активно розвивається туризм. Богданська громада стає відомим осередком повільного, природного туризму, який приваблює гостей зі всієї України та з-за кордону. Оновлена транспортна інфраструктура, відремонтовано основні дороги та вулички. Встановлено системи локального очищення стічних вод, завдяки забезпеченню сучасною технікою комунальне підприємство працює ефективно. Органи місцевого самоврядування працюють прозоро та відкрито, використовують сучасні цифрові рішення. Мешканці активно залучені до прийняття рішень. Громада має сталі партнерства з іншими територіями Карпатського регіону, співпрацює з міжнародними організаціями.

Завдяки участі у грантових програмах реалізовано кілька проектів з розвитку. Рівень задоволеності мешканців якістю життя зростає, молодь бачить перспективу залишатися і розвиватися у громаді.

Песимістичний сценарій:

У разі реалізації песимістичного сценарію ситуація в Богданській громаді ускладнюється через вплив низки кризових факторів. Це може бути зростання зовнішніх викликів — ескалація війни, економічна криза в країні, скорочення міжнародної допомоги. На локальному рівні наростає недовіра до влади, посилюється політична фрагментація, громада втрачає активність і ініціативу.

Економіка громади занепадає. Більшість підприємців згортають діяльність, кооперація не формується, полонинське господарство занепадає, а використання природних ресурсів відбувається у тіньовий, неекологічний спосіб. Туризм фактично зникає як галузь, а транспортна та соціальна інфраструктура перебувають у критичному стані.

Рівень міграції зростає, особливо серед молоді. Освіта та охорона здоров'я переживають кадровий голод і дефіцит фінансування. Збільшується кількість соціально вразливих людей, поглиблюється демографічна криза. Відсутність стратегічного управління призводить до хаотичних рішень, зниження спроможності громади впливати на своє майбутнє.

Громада втрачає не лише людей, а й можливість зберегти культурну спадщину та традиції. Відбувається руйнація полонинської культури, деградація ландшафтів, активізується вирубка лісів, посилюється загроза зсувів та повеней.

Висновок

Майбутнє Богданської громади залежить від здатності місцевої влади, бізнесу, громадянського суспільства та міжнародних партнерів об'єднатися навколо спільного бачення. Найбільш бажаним є реалізація оптимістичного сценарію, який передбачає сталість, розвиток культури, екологічну відповідальність та економічну диверсифікацію. Водночас, важливо не допустити сценарію кризи, який загрожує не лише економіці, а й соціальній стабільності.

Для цього необхідно створити ефективну систему управління розвитком, залучати мешканців до прийняття рішень, формувати кадровий резерв та системно працювати з донорами. Ключовими інструментами є стратегічне планування, партнерства, прозорість та підтримка місцевих ініціатив.

Розділ 5. СТРАТЕГІЧНЕ БАЧЕННЯ РОЗВИТКУ БОГДАНСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

Виходячи з матеріалів дослідження соціально-економічного стану та SWOT-аналізу громади, бізнесу та мешканців було сформульовано стратегічне бачення розвитку громади. Стратегічне бачення відображає унікальність громади. Досягнення закріплених у ньому положень дозволить забезпечити конкурентоспроможність громади у довгостроковій перспективі. Стратегічне бачення відображає оптимістичний погляд на розвиток громади в майбутньому і є визначальним для формування цілей і завдань стратегії розвитку громади в середньо- та довгостроковій перспективі.

Богданська громада - одна з найвисокогірніших громад у перетині природи, культури й інновацій, що зберігає гуцульську ідентичність, розвиває економіку, зміцнює місцеве підприємництво та туризм, створює комфортні умови життя й відкриває можливості для молоді, інвесторів.

Ми бачимо свою громаду:

- центром повільного й екоорієнтованого туризму, з розвиненою інфраструктурою, полонинськими маршрутами, оздоровчими й етнокультурними локаціями;
- простором місцевого підприємництва: деревообробки, вівчарства, переробки, виробництва традиційної продукції;
- громадою з доступними послугами — освітою, медициною, транспортом із забезпеченням безбар'єрного доступу для всіх мешканців.
- прикладом екологічної відповідальності та використання альтернативної енергії;
- середовищем для збереження нематеріальної спадщини — ремесел, вівчарства, музики, гуцульської культури.
- безпечною та захищеною, де діють сучасні механізми реагування на надзвичайні ситуації.

Розділ 6. СТРАТЕГІЧНІ, ОПЕРАТИВНІ ЦІЛІ ТА ЗАВДАННЯ РОЗВИТКУ БОГДАНСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

Стратегічне бачення розвитку Боданської громади буде досягатися завдяки реалізації чотирьох стратегічних цілей:

1. Розвиток людського потенціалу та соціальної сфери;
2. Економічний розвиток та зайнятість;
3. Інфраструктура та довкілля;
4. Ефективне врядування та інституційна спроможність.

Таблиця 6.1. **Структура стратегічних і оперативних цілей Стратегії розвитку Богданської громади**

СТРАТЕГІЧНІ ЦІЛІ			
1.Розвиток людського потенціалу та соціальної сфери	2. Економічний розвиток та зайнятість	3. Інфраструктура та довкілля	4. Ефективне врядування та інституційна спроможність
ОПЕРАТИВНІ ЦІЛІ			
1.1. Підвищення якості та доступності освітніх послуг	2.1. Підтримка місцевого підприємництва та самозайнятості	3.1.Розвиток земельних відносин та просторового планування	4.1. Підвищення спроможності органів місцевого самоврядування
1.2. Забезпечення безпеки та захисту населення	2.2. Розвиток туризму	3.2. Розвиток інфраструктури в громаді	4.2. Відкритість і взаємодія
1.3. Розвиток соціальних та адміністративних послуг			
1.4. Розвиток системи охорони здоров'я та здорового способу життя	2.3. Розвиток фермерства	3.3. Покращення житлово-комунальних послуг та управління відходами	4.3. Міжнародна та проєктна діяльність
1.5. Розвиток культури та дозвілля		3.4. Енергоефективність та енергонезалежність	4.4. Партнерства і міжмуніципальне співробітництво
		3.5. Захист довкілля та екологічний розвиток	

Стратегічні цілі визначають основні напрями дій, необхідні для реалізації стратегічного бачення розвитку Богданської територіальної громади. Їх досягнення стане основою для

ефективного управління розвитком громади та забезпечить узгодженість між стратегічним і бюджетним плануванням.

Кожна стратегічна ціль розкривається через **операційні цілі**, які конкретизують пріоритетні напрями розвитку у відповідній сфері. **Операційні цілі**, у свою чергу, деталізуються у **завданнях**, що відповідають на запитання — яким чином, у який спосіб і за допомогою яких інструментів Богданська громада реалізовуватиме свої пріоритети.

Виконання завдань забезпечується **проєктами та заходами**, структурованими у Плані реалізації Стратегії розвитку Богданської територіальної громади на 2025–2027 роки.

6.1. СТРАТЕГІЧНА ЦІЛЬ 1. РОЗВИТОК ЛЮДСЬКОГО ПОТЕНЦІАЛУ ТА СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ

Розвиток людського потенціалу є ключовою умовою сталого розвитку Богданської громади. У сучасних умовах війни громада стикається з низкою соціальних викликів — зменшенням чисельності населення, трудовою міграцією, скороченням освітніх і медичних кадрів, а також потребою адаптації внутрішньо переміщених осіб. Це створює передумови для відновлення та зміцнення соціальної сфери, розвитку освіти, культури й охорони здоров'я.

Стратегічна ціль 1 спрямована на формування сприятливого середовища для життя, навчання, праці та самореалізації мешканців громади. Її реалізація передбачає створення безпечних, комфортних і доступних умов для навчання та виховання дітей, підвищення якості соціальних, освітніх, медичних послуг, розвиток культури та формування здорового способу життя.

Особлива увага приділятиметься розвитку освітньої інфраструктури, цифровізації навчального процесу, створенню сучасних безпечних просторів для дітей і молоді, а також підтримці позашкільної та неформальної освіти. Важливим напрямом стане розвиток системи безпеки й цивільного захисту населення, підвищення готовності громади до надзвичайних ситуацій.

У сфері соціальних послуг громада прагнутиме створити безбар'єрне середовище, розширити перелік соціальних і адміністративних послуг, посилити підтримку вразливих категорій населення, ветеранів, дітей і сімей. Розвиток медичної галузі зосереджуватиметься на покращенні якості медичних послуг.

Реалізація Стратегічної цілі 1 буде забезпечуватися через такі оперативні цілі:

1.1. **Підвищення якості та доступності освітніх послуг;**

1.2. **Забезпечення безпеки та захисту населення;**

1.3. **Розвиток соціальних та адміністративних послуг;**

1.4. **Розвиток системи охорони здоров'я та здорового способу життя;**

1.5. **Розвиток культури та дозвілля.**

Таблиця 6.2. **Структура оперативних цілей та завдань за стратегічною ціллю 1. Розвиток людського потенціалу та соціальної сфери**

Оперативні цілі	Завдання
1.1. Підвищення якості та доступності освітніх послуг	1.1.1. Забезпечити належні умови для навчання й роботи в освітніх закладах
	1.1.2. Сприяти рівному доступу до якісної освіти для всіх груп населення
	1.1.3. Створення умов для реалізації реформи старшої профільної школи
	1.1.4. Підтримувати неформальне навчання, гуртки та позашкільну освіту

1.2. Забезпечення безпеки та захисту населення	1.2.1. Підвищити готовність громади до ефективного реагування на надзвичайні події
1.3. Розвиток соціальних та адміністративних послуг	1.3.1. Сприяти створенню безбар'єрного середовища
	1.3.2. Покращити якість і доступність послуг
	1.3.3. Розширити перелік соціальних та адміністративних послуг і просторів відповідно до потреб громади
1.4. Розвиток системи охорони здоров'я та здорового способу життя	1.4.1. Забезпечити доступність і якість медичних послуг у громаді
	1.4.2. Залучення в громаду сімейних лікарів по наданню медичних послуг
1.5. Розвиток культури та дозвілля	1.5.1. Забезпечити умови для всебічного розвитку культури та дозвілля в громаді

Оперативна ціль 1.1. Підвищення якості та доступності освітніх послуг

Містить завдання: 1.1.1. Забезпечити належні умови для навчання й роботи в освітніх закладах; 1.1.2. Сприяти рівному доступу до якісної освіти для всіх груп населення; 1.1.3. Створення умов для реалізації реформи старшої профільної школи; 1.1.4. Підтримувати неформальне навчання, гуртки та позашкільну освіту.

Підвищення якості системи освіти в громаді є ключовим чинником розвитку людського капіталу та основою для сталого економічного зростання. Розвиток людського потенціалу передбачає комплексний підхід, спрямований на створення сучасного, безпечного та інклюзивного освітнього середовища, забезпечення рівного доступу до освіти для всіх дітей і молоді, розвиток сфери позашкільної освіти та формування системи навчання відповідно до актуальних потреб мешканців громади.

Модернізація освітньої інфраструктури, підвищення якості надання освітніх послуг і впровадження інноваційних підходів сприятимуть підготовці конкурентоспроможної, освіченої та соціально активної молоді — основи майбутнього розвитку Богданської громади.

Наявні проблеми та виклики:

- зношеність освітньої інфраструктури;
- недостатня матеріально-технічна база;
- необхідність створення безпечних умов (укриття, протипожежні заходи);
- необхідність створення належних умов для організації якісного та безпечного харчування;
- потреба в забезпеченні рівного доступу до якісної освіти для всіх дітей громади;
- потреба в оновленні спортивних та дитячих майданчиків;
- потреба у розвитку позашкільної та неформальної освіти, оновленні матеріально-технічної бази та створенні сучасних просторів для дозвілля.

Таблиця 6.3. **Завдання та сфери реалізації проєктів для досягнення оперативної цілі 1.1. Підвищення якості та доступності освітніх послуг**

Завдання	*Сфери реалізації проєктів*
1	*2*
1.1.1. Забезпечити належні умови для навчання й роботи в освітніх закладах	- модернізація освітньої інфраструктури - проведення капітальних та поточних ремонтів будівель закладів освіти, утеплення фасадів, заміна вікон, дверей, дахів, систем опалення та водопостачання; (ЗЗСО, ЗДО); - створення безпечних умов навчання — облаштування та наявних укриттів в закладах освіти, будівництво нових, в

	закладах, де вони відсутні, проведення протипожежних заходів, оновлення систем відеоспостереження та сигналізації; - оновлення та розвиток інфраструктури харчування — облаштування існуючих їдалень, будівництво нових в закладах, де вони відсутні, забезпечення сучасним технологічним обладнанням, меблями, та ін.; - оснащення навчальних кабінетів сучасним обладнанням; - розширення можливостей дистанційного та змішаного навчання — забезпечення шкіл і учнів технікою, мультимедійним обладнанням; - модернізація спортивної та ігрової інфраструктури — облаштування спортивних майданчиків із безпечним покриттям, реконструкція спортивних залів та придбання інвентарю; - розвиток цифровізації освіти — створення нових комп'ютерних класів та оновлення існуючих; - енергоефективність та сталий розвиток — впровадження енергозберігаючих технологій, встановлення модульних котелень, використання відновлюваних джерел енергії в закладах освіти.
1.1.2. Сприяти рівному доступу до якісної освіти для всіх груп населення	- розвиток інклюзивного освітнього середовища — облаштування ресурсних кімнат, забезпечення доступності будівель для дітей з особливими освітніми потребами, закупівля спеціального обладнання; - покращення транспортної доступності до освіти — придбання шкільних автобусів, у тому числі пристосованих для дітей з обмеженими можливостями; - підтримка дітей із вразливих та соціально незахищених груп; - підвищення кваліфікації педагогічних працівників; - інформаційно-просвітницькі кампанії — формування культури розуміння, поваги та підтримки принципів інклюзивної і доступної освіти в громаді.
1.1.3. Створення умов для реалізації реформи старшої профільної школи	- модернізація освітньої інфраструктури для функціонування ліцею — створення сучасного освітнього середовища шляхом реконструкції, капітального ремонту та технічного переоснащення будівель закладу, де функціонуватиме старша профільна школа; - оснащення навчальних кабінетів сучасним обладнанням, меблями, цифровими ресурсами та дидактичними матеріалами; - створення умов для впровадження профільного навчання — формування мережі профільних класів і освітніх програм відповідно до інтересів і потреб учнів громади; - підготовка та професійний розвиток педагогічних кадрів — проведення тренінгів, курсів підвищення кваліфікації та навчальних програм з упровадження сучасних освітніх технологій і компетентного підходу.
1.1.4. Підтримувати неформальне навчання, гуртки та позашкільну освіту	- розширення мережі позашкільної та неформальної освіти — створення нових гуртків, секцій, відновлення діяльності тих, що тимчасово не функціонують, забезпечення рівного доступу дітей громади до позашкільної освіти; - модернізація матеріально-технічної бази позашкільних закладів — проведення ремонтів, оновлення приміщень, меблів,

	навчального обладнання, спортивного інвентарю, музичних інструментів та дидактичних матеріалів; - створення сучасних бібліотек як центрів освіти та цифрових послуг громади — оснащення бібліотек комп'ютерною технікою, мультимедійним обладнанням, підключення до швидкісного інтернету, створення умов для навчання, дозвілля й доступу до цифрових ресурсів; - розвиток діяльності молодіжного центру громади, розширення напрямів роботи та підвищення спроможності діючого молодіжного центру; - підтримка партнерства і громадських ініціатив залучення освітніх, культурних, молодіжних та громадських організацій до реалізації спільних проєктів і програм розвитку неформальної освіти.

Очікувані результати:
- покращено умови навчання та праці у закладах освіти;
- створено безпечне освітнє середовище;
- оновлено та розвинено інфраструктуру харчування;
- оснащено навчальні кабінети сучасним обладнанням і цифровими ресурсами;
- розширено можливості дистанційного та змішаного навчання;
- модернізовано спортивну та ігрову інфраструктуру;
- забезпечено рівний доступ до якісної освіти для всіх дітей громади;
- створено умови для реалізації реформи старшої профільної школи;
- розвинено позашкільну та неформальну освіту;
- підвищено кваліфікацію педагогічних працівників і запроваджено сучасні підходи до навчання.

Індикатори:
- рівень модернізації та безпечності закладів освіти;
- кількість профільних ліцеїв, що функціонують відповідно до вимог;
- рівень цифрової трансформації закладів освіти;
- частка учнів, які відвідують гуртки, секції або позашкільні заклади.

Оперативна ціль 1.2. Забезпечення безпеки та захисту населення

Містить завдання: 1.2.1. Підвищити готовність громади до ефективного реагування на надзвичайні події.

Безпека мешканців є одним із ключових пріоритетів розвитку Богданської громади. Сьогодні спостерігається недостатня готовність громади до дій у разі виникнення надзвичайних ситуацій. Підготовленість до таких подій є критично важливою для забезпечення безпеки людей, збереження інфраструктури, підтримання стабільності життєдіяльності громади та швидкого відновлення після кризових ситуацій.

Налагоджена система реагування дозволить ефективно координувати дії служб, зменшити час реагування та запобігти поширенню наслідків надзвичайних подій.

Наявні проблеми та виклики:
- потреба у оновленні матеріально-технічної бази системи цивільного захисту;
- потреба у впровадженні сучасної системи централізованого оповіщення та інформування населення;

- обмежене забезпечення сучасною технікою для оперативного реагування та ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій;
- недостатній рівень освіченості населення щодо дій у разі надзвичайних ситуацій;
- потреба у зміцненні матеріально-технічної бази місцевої пожежної охорони та оновлення пожежного автопарку.

Таблиця 6.4. **Завдання та сфери реалізації проєктів для досягнення оперативної цілі 1.2. Забезпечення безпеки та захисту населення**

Завдання	*Сфери реалізації проєктів*
1	*2*
1.2.1. Підвищити готовність громади до ефективного реагування на надзвичайні події	- модернізація системи цивільного захисту та місцевої пожежної охорони — оновлення матеріально-технічної бази, придбання сучасного обладнання, техніки та засобів зв'язку для оперативного реагування на надзвичайні ситуації; - розвиток інфраструктури безпеки — облаштування укриттів, оснащення їх сучасними системами вентиляції, фільтрації повітря, освітлення, засобами зв'язку та запасами необхідних ресурсів; - встановлення автоматизованої системи централізованого оповіщення та інформування населення (МАСЦО) — впровадження сучасних технологій для швидкого оповіщення та координації дій у разі надзвичайних ситуацій. - розбудова системи відеоспостереження в громаді для підвищення рівня безпеки, профілактики правопорушень і контролю за ситуацією під час надзвичайних подій. - освітні та тренувальні програми — проведення навчань для працівників служб реагування, освітніх закладів та населення щодо дій у разі надзвичайних ситуацій.

Очікувані результати:
- підвищено рівень готовності громади до реагування на надзвичайні ситуації;
- обновлено матеріально-технічну базу системи цивільної захисту та місцевої пожежної охорони;
- забезпечено сучасною технікою, обладнанням та засобами зв'язку для оперативного реагування;
- оновлено захисні споруди (укриття) з належними умовами перебування;
- впроваджено сучасну систему централізованого оповіщення та інформування населення;
- підвищений рівень освіченості населення щодо дій у разі надзвичайних ситуацій;
- зменшено час реагування на надзвичайні події.

Індикатори:
- частка оновленої матеріально-технічної бази системи цивільного захисту та місцевої пожежної охорони;
- частка населених пунктів громади, охоплених сучасною системою оповіщення, та відеоспостереження;
- частка населення, яке пройшло навчання або інформування з цивільного захисту.

Оперативна ціль 1.3. Розвиток соціальних та адміністративних послуг

Містить завдання: 1.3.1. Сприяти створенню безбар'єрного середовища; 1.3.2. Покращити якість і доступність послуг; 1.3.3. Розширити перелік соціальних та адміністративних послуг і просторів відповідно до потреб громади.

Розвиток соціальних та адміністративних послуг у Богданській громаді є пріоритетним напрямом для забезпечення рівних можливостей, підвищення якості життя та соціальної згуртованості.

Громада стикається з викликами у сфері доступності послуг для людей з інвалідністю, дітей, людей похилого віку та інших вразливих груп населення. Водночас існує потреба у підвищенні мобільності соціальних фахівців, розширенні комунікаційних і цифрових можливостей, а також створенні сучасних просторів для соціальної підтримки та інтеграції.

Окремої уваги потребує підтримка ветеранів війни та членів їхніх родин.

Реалізація цієї цілі сприятиме підвищенню ефективності соціального обслуговування, забезпеченню рівного доступу до послуг для всіх груп населення, розвитку інклюзивної громади та зміцненню довіри громадян до місцевого самоврядування.

Наявні проблеми та виклики:

- недостатня доступність соціальних та адміністративних послуг для маломобільних груп населення;
- недостатня цифровізація та мобільність системи надання послуг;
- відсутність спеціалізованих соціальних просторів.

Таблиця 6.5. **Завдання та сфери реалізації проєктів для досягнення оперативної цілі 1.3. Розвиток соціальних та адміністративних послуг**

Завдання	*Сфери реалізації проєктів*
1	*2*
1.3.1. Сприяти створенню безбар'єрного середовища	- створення безбар'єрних умов у громадських приміщеннях і підвищення обізнаності громади щодо інклюзії та рівних можливостей; - придбання спеціально обладнаних автомобілів для перевезення людей з інвалідністю та дітей з порушеннями опорно-рухового апарату; - створення умов для інклюзивного відпочинку, розвитку дозвілля та занять спортом для дітей і молоді з інвалідністю.
1.3.2. Покращити якість і доступність послуг	- забезпечення мобільності фахівців соціальної сфери для обслуговування віддалених населених пунктів (придбання службових автомобілів або спеціалізованого транспорту, мобільних офісів); - розвиток інформаційних систем соціальної сфери: удосконалення програмного забезпечення, оновлення комп'ютерної техніки та цифрової інфраструктури; - впровадження системи раннього виявлення та соціального супроводу вразливих категорій населення; - збирання, узагальнення та аналіз даних щодо наявності на території вразливих груп населення, що перебувають у складних життєвих обставинах і неможуть самостійно їх подолати;

	- підвищення професійного рівня соціальних працівників через навчання, тренінги та обмін досвідом.
1.3.3. Розширити перелік соціальних та адміністративних послуг і просторів відповідно до потреб громади	- створення та розвиток ветеранського простору — облаштування сучасного центру підтримки ветеранів і членів їхніх родин, який сприятиме їхній реабілітації, адаптації та громадській активності; - збереження та вшанування пам'яті загиблих Захисників і Захисниць України шляхом створення меморіальних та освітньо-культурних просторів, організації пам'ятних заходів і формування місцевих архівів історичної пам'яті; - забезпечення житлом багатодітних і прийомних сімей (дитячих будинків сімейного типу); - створення спеціалізованого соціального простору (соціального будинку) — облаштування безпечного місця тимчасового перебування для дітей, які опинилися у складних життєвих обставинах; - розвивати соціальне підприємництво та створювати нові соціальні сервіси у громаді.

Очікувані результати:
- створено безбар'єрне та інклюзивне середовище в громадських приміщеннях;
- підвищено доступність соціальних послуг;
- забезпечено мобільність соціальних працівників і надання послуг у віддалених населених пунктах;
- запроваджено систему раннього виявлення осіб, які потребують допомоги;
- підвищено кваліфікацію працівників соціальної сфери;
- створено та облаштовано ветеранський простір;
- облаштовано спеціалізований соціальний будинок для дітей у складних життєвих обставинах;
- розвинено інфраструктуру дозвілля та відпочинку дітей і молоді;
- підвищено рівень соціальної згуртованості та добробуту громади.

Індикатори:
- рівень забезпеченості безбар'єрним середовищем у громаді;
- рівень забезпеченості населення доступними та якісними соціальними послугами;
- частка послуг, впроваджених відповідно до потреб громади.

Оперативна ціль 1.4. Розвиток системи охорони здоров'я та здорового способу життя

Містить завдання: 1.4.1. Забезпечити доступність і якість медичних послуг у громаді; 1.4.2. Залучення в громаду сімейних лікарів по наданню медичних послуг.

Забезпечення якісних і доступних медичних та соціальних послуг мешканцям громади є одним із пріоритетів, що безпосередньо впливає на добробут населення, демографічну стабільність і збереження працездатного потенціалу громади.

Розвиток системи охорони здоров'я слід розглядати не лише як інструмент підвищення якості життя, а й як стратегічний чинник соціальної згуртованості та сталого розвитку громади, особливо з урахуванням географічних особливостей гірської місцевості.

Наявні проблеми та виклики:

- застаріла матеріально-технічна база медичних закладів громади;
- потреба у реконструкції амбулаторії в селі Богдан;
- дефіцит кваліфікованих медичних кадрів, зокрема сімейних лікарів;
- нерівномірний доступ до медичних послуг між гірськими та низинними населеними пунктами громади.

Таблиця 6.6. **Завдання та сфери реалізації проєктів для досягнення оперативної цілі 1.4. Розвиток системи охорони здоров'я та здорового способу життя**

Завдання	*Сфери реалізації проєктів*
1	*2*
1.4.1. Забезпечити доступність і якість медичних послуг у громаді	- реконструкція та модернізація амбулаторії в селі Богдан; - облаштування зручних умов для прийому пацієнтів, включно з елементами безбар'єрності; - оснащення сучасним обладнанням та оновлення матеріально-технічної бази медичних закладів громади;
1.4.2. Залучення в громаду сімейних лікарів по наданню медичних послуг	- створення умов для залучення медичних працівників до громади.

Очікувані результати:

- покращено доступність і якість медичних послуг у громаді;
- залучено нових сімейних лікарів.

Індикатори:

- частка медичних закладів громади, оновлених або адаптованих для потреб населення;
- підвищено рівень доступності та якості медичних послуг у громаді.

Оперативна ціль 1.5. Розвиток культури та дозвілля

Містить завдання: 1.5.1. Забезпечити умови для всебічного розвитку культури та дозвілля в громаді.

Богданська територіальна громада розглядає культуру та дозвілля як одну з ключових складових розвитку людського потенціалу, збереження національних і місцевих традицій, формування спільної ідентичності та соціальної згуртованості.

Культурний розвиток є важливим фактором підвищення якості життя населення, зміцнення духовних цінностей та розвитку креативного мислення.

Існуюча інфраструктура культурних установ потребує модернізації, технічного оновлення та розвитку, що дозволить підвищити якість культурних послуг та розширити доступ до них для мешканців усіх населених пунктів громади.

Важливим напрямом діяльності є залучення молоді до культурних ініціатив, організація змістовного дозвілля та створення нових можливостей для творчої співпраці й міжпоколінного обміну досвідом.

Наявні проблеми та виклики:

- матеріально-технічна база закладів культури потребує оновлення та модернізації;
- частина приміщень перебуває в незадовільному технічному стані та потребує поступового відновлення;

- необхідне удосконалення системи опалення, утеплення та енергозбереження у будівлях закладів культури;
- відсутні або потребують облаштування санітарно-побутові приміщення;
- потрібне покращення умов доступності для людей з інвалідністю.

Таблиця 6.7. **Завдання та сфери реалізації проєктів для досягнення оперативної цілі 1.5. Розвиток культури та дозвілля**

Завдання	*Сфери реалізації проєктів*
1	*2*
1.5.1. Забезпечити умови для всебічного розвитку культури та дозвілля в громаді	- модернізація закладів мистецької освіти та культури з метою покращення умов їх функціонування; - оснащення сучасним обладнанням та оновлення матеріально-технічної бази**;** - облаштування навчальних класів та творчих студій (хореографічних, музичних, художніх); - створення просторів для навчання та збереження традиційних ремесл**;** - адаптацію приміщень до потреб людей з інвалідністю та маломобільних груп населення; - розвиток культурних послуг та збереження культурної спадщини.

Очікувані результати:
- створено сучасне, доступне та інклюзивне культурне середовище в громаді;
- модернізовано заклади культури та мистецької освіти, покращено умови для творчої діяльності;
- підвищено рівень участі мешканців, особливо молоді, у культурному житті громади;
- посилено роль культури як чинника соціальної згуртованості та розвитку громади.

Індикатори:
- рівень забезпеченості закладів сучасним обладнанням та матеріально-технічною базою;
- кількість оновлених та модернізованих закладів культури;
- кількість створених та обладнаних просторів для навчання та збереження традиційних ремесл.

6.2. СТРАТЕГІЧНА ЦІЛЬ 2. ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК ТА ЗАЙНЯТІСТЬ

Стійкий економічний розвиток — основа добробуту мешканців. В умовах воєнних викликів громада робить ставку на підтримку місцевого підприємництва, розвиток дрібних і сімейних виробництв, крафтової переробки та туризму. Підприємливість жителів, використання природних переваг на засадах сталості та екологічної відповідальності дають поштовх зайнятості, зростанню доходів і зміцненню місцевого бюджету.

Стратегічна ціль 2 спрямована на формування конкурентоспроможної економіки. Реалізація цілі передбачає прості та прозорі умови для ведення бізнесу, підтримку самозайнятості й мікро-підприємництва (мікрогранти, наставництво, консалтинг), розвиток переробки місцевої сировини, а також цифровий маркетинг і бренд громади.

Особливий акцент — на полонинському господарюванні як джерелі якісної сировини та локальних брендів. Поєднання традиційних знань із сучасними стандартами виробництва й сертифікації підвищує додану вартість продукції, відкриває короткі ланцюги збуту та посилює позиції крафтових виробників.

Ключовим драйвером зростання виступає туристично-рекреаційний сектор: розвиток «малої інфраструктури» та маркованих маршрутів, підтримка «зелених садиб». Це створює нові робочі місця, підвищує впізнаваність і інвестиційну привабливість громади за умови дотримання еко-правил і управління відвідуваністю.

Невід'ємною складовою є інклюзивний ринок праці: короткі практичні курси й дуальні стажування для молоді, жінок, ветеранів, ВПО та людей з інвалідністю, що забезпечують реальне працевлаштування та самозайнятість у туризмі, крафті, переробці та сервісах.

Реалізація Стратегічної цілі 2 забезпечуватиметься через такі оперативні цілі:

2.1. Підтримка місцевого підприємництва та самозайнятості;

2.2. Розвиток туризму;

2.3. Розвиток фермерства.

Таблиця 6.8. **Структура оперативних цілей та завдань за стратегічною ціллю 2. Економічний розвиток та зайнятість**

Оперативні цілі	*Завдання*
1	*2*
2.1. Підтримка місцевого підприємництва та самозайнятості	2.1.1. Сприяти розвитку підприємництва та економічної активності громади
2.2. Розвиток туризму	2.2.1. Розвиток туристичної інфраструктури
	2.2.2. Розвиток, сільського туризму та збереження історико-культурної спадщини
	2.2.3. Промоція туристичного потенціалу
	2.2.4. Розробка та розвиток туристичних продуктів
2.3. Розвиток фермерства	2.3.1. Сприяти розвитку фермерських господарств, включаючи традиційні форми

Оперативна ціль 2.1. Підтримка місцевого підприємництва та самозайнятості

Містить завдання: 2.1.1. Сприяти розвитку підприємництва та економічної активності громади.

Розвиток підприємництва є ключовим чинником економічного зростання та створення нових робочих місць у громаді. Місцевий бізнес формує основу для підвищення доходів населення, розвитку інновацій та збереження економічної самодостатності громади.

Реалізація завдання спрямована на стимулювання економічної активності через підтримку малого та середнього бізнесу, розвиток нових бізнес-ініціатив і стартапів.

Наявні проблеми та виклики:

- відсутня системна підтримка підприємницької діяльності;
- недостатні навички у підготовці заявок на гранти та програми підтримки.
- потреба у посиленні співпраці між владою, бізнесом і громадськістю.

Таблиця 6.9. **Завдання та сфери реалізації проєктів для досягнення оперативної цілі 2.1. Підтримка місцевого підприємництва та самозайнятості**

Завдання	*Сфери реалізації проєктів*
1	*2*
2.1.1. Сприяти розвитку підприємництва та економічної активності громади	- організація навчальних програм для початківців, зокрема проведення тренінгів: *"Як започаткувати бізнес"* , *"Як зареєструвати ФОП"* , *"Як отримати грант"* ; - проведення інформаційних та мотиваційних заходів, таких як *ярмарки, дні підприємництва, виставки місцевих*

	виробників, бізнес-форуми, конкурси бізнес-ідей , що сприяють популяризації підприємництва та обміну досвідом між підприємцями.

Очікувані результати:

- проведено навчальні заходи для мешканців, які прагнуть започаткувати власну справу;
- підвищено рівень освіченості та зацікавленості населення у розвитку підприємництва.

Індикатори:

- кількість навчальних, інформаційних та просвітницьких заходів з підтримки підприємництва.

Оперативна ціль 2.2. Розвиток туризму

Містить завдання: 2.2.1. Розвиток туристичної інфраструктури; 2.2.2. Розвиток, сільського туризму та збереження історико-культурної спадщини; 2.2.3. Промоція туристичного потенціалу; 2.2.4. Розробка та розвиток туристичних продуктів.

Реалізація завдання спрямована на формування сприятливого середовища для розвитку місцевого туризму, та підтримку місцевого населення яке працює в цій сфері.

Поступове впровадження сучасних методів господарювання в поєднанні з традиційними формами дозволить підвищити ефективність вже існуючих туристичних локацій, зберегти місцеві традиції, покращити умови праці та створити нові робочі місця.

Такий підхід формує основу для розвитку туризму, самозайнятості населення та підвищення добробуту мешканців громади.

Наявні проблеми та виклики:

- недостатньо розвинена сфера туризму;
- мешканці потребують більшої поінформованості та практичних знань щодо започаткування туристичних брендів й можливостей отримання підтримки;
- обмежені технічні ресурси та доступ до сучасного обладнання і технологій у туристичній сфері.

Таблиця 6.10. **Завдання та сфери реалізації проєктів для досягнення оперативної цілі 2.2. Розвиток туризму**

Завдання	*Сфери реалізації проєктів*
1	2
2.2.1. Розвиток туристичної інфраструктури	- транспортно-дорожня інфраструктура (під'їзди до туристичних локацій, лісових доріг, перевалів); - комунальне господарство (освітлення, вода, санітарна інфраструктура, поводження з відходами); - просторове планування та благоустрій (зони відпочинку, оглядові майданчики, місця для пікніку); - розвиток умов для відновлення та відпочинку дітей у громаді (інфраструктура активного дозвілля, спортивних і туристичних просторів, реабілітації, таборів); - громадська безпека (орієнтування, попереджувальні знаки, базова рятувальна інфраструктура).

2.2.2. Розвиток, сільського туризму та збереження історико-культурної спадщини	- туризм і рекреація (сільський/зелений повільний туризм, етно-тури, гастротуризм); - культура та охорона культурної спадщини (пам'ятки, сакральні об'єкти, традиційна архітектура); - підтримка місцевого підприємництва (садиби зеленого туризму, ремесла, сувенірна продукція); - освіта та неформальна освіта (краєзнавство, передача нематеріальної спадщини, гуртки); - робота з молоддю та громадами (ініціативні групи сіл, культурні та спортивні осередки);
2.2.3. Промоція туристичного потенціалу	- комунікації та маркетинг (онлайн-промоція, соцмережі, сайт громади); - туризм і рекреація (просування маршрутів, садиб, локальних продуктів); - міжмуніципальна та транскордонна співпраця (спільні промо-акції, участь у проєктах); - освіта та молодіжні ініціативи (волонтери, молодіжні медіа-команди, гіди-початківці).
2.2.4. Розробка та розвиток туристичних продуктів	- туризм і рекреація (маршрути, тури вихідного дня, гірський, етно-, гастротуризм); - культура та нематеріальна спадщина (традиції, обряди, локальні історії, легенди); - спорт і активний відпочинок (похідні маршрути, вело, лижі, трейлранінг, гірські марафони, кінні прогулянки); - підтримка малого бізнесу (садиби, харчування, трансфер, гіди, прокат спорядження);

Очікувані результати:

- покращено доступ до основних природних та рекреаційних локацій (гірські маршрути, полонини, оглядові точки);
- облаштовані базові елементи інфраструктури для туристів: інформаційні вказівники, місця відпочинку, навіси, лавки, урни, туалети, освітлення, велостоянки;
- створені або покращені локації для короткочасного відпочинку з мінімальними, але якісними рішеннями;
- створенні умови для відпочинку та реабілітації різних категорій дітей;
- підвищено рівень безпеки перебування туристів у горах (позначені маршрути, попередження про небезпечні ділянки);
- проведення регулярних культурно-туристичних подій (фестивалі, ярмарки, марафони, дні села, майстер-класи), що приваблюють відвідувачів;
- наявність цифрових та промоційних матеріалів (вкладка на сайті, буклети, картки маршрутів, короткі відео, фотоархів, архів автентичної усної народної творчості);
- налагоджені партнерства з обласними/регіональними туристичними структурами, туроператорами, сусідніми громадами;
- налагоджена проста система бронювання/комунікації (контакти відповідальних осіб, онлайн-форми, сторінки в соцмережах);
- відпрацьовані перші партнерські тури з туроператорами/гідами з області чи інших регіонів.

Індикатори:

- покращено доступ до основних природних та рекреаційних локацій (гірські маршрути, полонини, водоспади, оглядові точки);
- облаштовані базові елементи інфраструктури для туристів: місця відпочинку, навіси, лавки, урни, туалети, освітлення;
- створені або покращені локації для короткочасного відпочинку з мінімальними, але якісними рішеннями;
- підвищено рівень безпеки перебування туристів у горах (позначені маршрути, попередження про небезпечні ділянки).

Оперативна ціль 2.3. Розвиток фермерства

Містить завдання: 2.3.1. Сприяти розвитку фермерських господарств, включаючи традиційні форми

Реалізація цього завдання передбачає створення сприятливих умов для започаткування фермерської діяльності та розвитку полонинських господарств у громаді.

Поступове впровадження сучасних методів господарювання в поєднанні з традиційними формами дасть змогу підвищити ефективність сільськогосподарського виробництва, зберегти місцеві звичаї, покращити умови праці та створити нові робочі місця.

Зазначений підхід слугуватиме підґрунтям для зміцнення сільської економіки, розвитку самозайнятості населення та зростання добробуту мешканців громади.

Наявні проблеми та виклики:
- недостатньо розвинене фермерство та полонинські господарства;
- мешканці потребують більшої поінформованості та практичних знань щодо започаткування фермерської діяльності й можливостей отримання підтримки;
- обмежені технічні ресурси та доступ до сучасного обладнання і технологій у сільському господарстві.

Таблиця 6.11. **Завдання та сфери реалізації проєктів для досягнення оперативної цілі 2.3. Розвиток фермерства**

Завдання	*Сфери реалізації проєктів*
1	2
2.3.1. Сприяти розвитку фермерських господарств, включаючи традиційні форми	- підтримка полонинських та фермерських господарств, як складової економіки громади та збереження культурної спадщини; - сприяння використанню сучасного обладнання та технологій у сільському господарстві для підвищення ефективності праці.

Очікувані результати:
- створено умови для започаткування фермерських та полонинських господарств;
- підтримано збереження та розвиток традицій полонинського господарювання.

Індикатори:
- частка господарств, що впровадили сучасне обладнання або технології.

6.3. СТРАТЕГІЧНА ЦІЛЬ 3. ІНФРАСТРУКТУРА ТА ДОВКІЛЛЯ

Розвиток інфраструктури та збереження довкілля є ключовими складовими сталого розвитку громади. Від стану доріг, інженерних мереж, систем енергопостачання,

водовідведення та поводження з відходами - залежить якість життя мешканців, привабливість території для бізнесу та інвесторів, а також екологічна безпека.

Сучасна громада потребує комплексного підходу до просторового планування, що забезпечить ефективне використання земельних ресурсів, збалансований розвиток громади.

Розвиток транспортної мережі, благоустрою, енергозабезпечення та комунальних послуг створює комфортне середовище для проживання, сприятиме економічній активності та підвищить інвестиційну привабливість громади.

Водночас охорона навколишнього природного середовища — це не лише вимога часу, а й основа для збереження природних ресурсів та унікальних екосистем. Впровадження енергоефективних рішень, розвиток культури сортування відходів, взаємодія з природоохоронними структурами та участь мешканців у природоохоронних ініціативах формують екологічно свідому громаду.

Оперативні цілі для досягнення Стратегічної цілі 3:

3.1. Розвиток земельних відносин та просторового планування;

3.2. Розвиток інфраструктури в громаді;

3.3. Покращення житлово-комунальних послуг та управління відходами;

3.4. Енергоефективність та енергонезалежності;

3.5. Захист довкілля та екологічний розвиток.

Таблиця 6.12. **Структура оперативних цілей та завдань за стратегічною ціллю 3. Інфраструктура та довкілля:**

Оперативні цілі	*Завдання*
1	2
3.1. Розвиток земельних відносин та просторового планування	3.1.1. Замовити Комплексний план просторового розвитку території територіальної громади у складі з планом зонування
	3.1.2. Замовити генеральний план адміністративного центру села Богдан
3.2. Розвиток інфраструктури в громаді	3.2.1. Утримання дорожньо-транспортної інфраструктури
	3.2.2. Створення умов для розвитку нових маршрутів
	3.2.3. Підвищення безпеки дорожнього руху
	3.2.4. Благоустрій територій
3.3. Покращення житлово-комунальних послуг та управління відходами	3.3.1. Підвищити спроможність комунального підприємства «Богданське ВЖКП» через оновлення матеріально-технічної бази та впровадження сучасних технологій
	3.3.2. Розвивати ефективні системи збору, сортування, вивезення та утилізації побутових відходів
	3.3.3. Сприяти впровадженню локальних систем водовідведення та підвищенню якості комунальних послуг
3.4. Енергоефективність та енергонезалежність	3.4.1. Розвивати інфраструктуру енергозабезпечення громади з впровадженням енергоефективних та відновлювальних технологій
	3.4.2. Створення умов для розвитку сталої та відновлюваної енергетики на території ТГ у приватному,

	комунальному та державному секторах (зокрема сонячні електростанції тощо)
3.5. Захист довкілля та екологічний розвиток	3.5.1. Розвивати екологічну культуру та залучити населення та установи до збереження довкілля
	3.5.2. Взаємодіяти з природоохоронними структурами для збереження довкілля та сталого природокористування

Оперативна ціль цілі 3.1. Розвиток земельних відносин та просторового планування

Містить завдання: 3.1.1. Замовити Комплексний план просторового розвитку території територіальної громади у складі з планом зонування; 3.1.2. Замовити генеральний план адміністративного центру села Богдан.

Завдяки впровадженню даних завдань громада зможе забезпечити раціональне використання земель, підвищити ефективність інвестицій та створити передумови для безпечного і комфортного середовища для мешканців.

Розвиток земельних відносин і ефективне просторове планування є **ключовим чинником** сталого розвитку Богданської територіальної громади.

Наявні проблеми та виклики:

- відсутність або застарілість містобудівної документації на рівні громади та окремих населених пунктів;
- відсутність комплексного плану розвитку території громади;
- потреба у прозорому та ефективному управлінні земельними ресурсами.

Таблиця 6.13. **Завдання та сфери реалізації проєктів для досягнення оперативної цілі 3.1. Розвиток земельних відносин та просторового планування**

Завдання	*Сфери реалізації проєктів*
1	*2*
3.1.1. Замовити Комплексний план просторового розвитку території територіальної громади у складі з планом зонування	- проведення аудиту існуючих містобудівних документів, розробку або оновлення Генерального плану громади, підготовку Планів зонування для житлових, промислових, рекреаційних та соціальних зон, включаючи врахування природоохоронних та інфраструктурних обмежень.
3.1.2. Замовити генеральний план адміністративного центру села Богдан	- розроблення документації, що визначає перспективи розвитку території села, розміщення житлової та соціальної інфраструктури, транспортних і інженерних мереж, зон відпочинку та охорони природи, із урахуванням демографічних, економічних та екологічних особливостей громади.

Очікувані результати:

- проведено аудит існуючих містобудівних документів та Створено Генеральний план громади;
- розроблено Плани зонування для житлових, промислових, рекреаційних та соціальних зон з урахуванням природоохоронних та інфраструктурних обмежень;
- створено комплексний план просторового розвитку, що інтегрує демографічні, економічні, соціальні, транспортні та екологічні дані;
- створено передумови для безпечного, комфортного та збалансованого розвитку громади.

Індикатори:

- частка розроблених містобудівних документів.

Оперативна ціль цілі 3.2. Розвиток інфраструктури в громаді

Містить завдання: 3.2.1. Утримання дорожньо-транспортної інфраструктури; 3.2.2. Створення умов для розвитку нових маршрутів; 3.2.3. Підвищення безпеки дорожнього руху; 3.2.4. Благоустрій територій

Розвинена та безпечна інфраструктура є основою сталого розвитку громади, покращення умов проживання населення та підвищення її інвестиційної привабливості. Стан доріг, транспортне сполучення, благоустрій населених пунктів і рівень безпеки руху безпосередньо впливають на комфорт мешканців, розвиток бізнесу, доступність соціальних послуг і розвиток туризму.

Покращення дорожньо-транспортної інфраструктури забезпечить належний рівень мобільності населення, зменшить транспортні витрати, сприятиме інтеграції громади в регіональну економіку.

Благоустрій територій — це не лише зовнішній вигляд населених пунктів, а й створення комфортного, екологічного середовища для життя, відпочинку та проведення дозвілля.

Таким чином, реалізація завдань цього напряму сприятиме підвищенню якості життя мешканців, розвитку підприємництва, покращенню екологічного стану й формуванню позитивного іміджу громади.

Наявні проблеми та виклики:

- частина доріг громади перебуває у незадовільному технічному стані та потребує ремонту;
- потреба у покращенні зовнішнього освітлення;
- потреба в оновленні громадських просторів, озелененні територій і створенні комфортних умов для дозвілля мешканців;
- недостатня доступність громадських просторів, об’єктів інфраструктури та транспорту для людей з інвалідністю та маломобільних груп населення.

Таблиця 6.14. **Завдання та сфери реалізації проєктів для досягнення оперативної цілі 3.2. Розвиток інфраструктури в громаді**

Завдання	*Сфери реалізації проєктів*
1	*2*
3.2.1. Утримання дорожньо-транспортної інфраструктури	- ремонт та обслуговування доріг, вулиць громади, відновлення дорожнього покриття, очищення узбіч, зміцнення та відновлення підпірних стінок, мостів та систем берегоукріплення. Забезпечення захисту населених пунктів громади від шкідливої дії вод.
3.2.2. Створення умов для розвитку нових транспортних маршрутів	- організація нових маршрутів громадського транспорту, придбання або виділення транспорту, облаштування зупинок та забезпечення доступності для маломобільних груп населення.
3.2.3. Підвищення безпеки дорожнього руху	- реалізація завдання передбачає встановлення сучасних систем освітлення, дорожніх знаків, пішохідних переходів, обмежувачів швидкості, відбійників уздовж небезпечних ділянок доріг, а також проведення інформаційних кампаній із безпеки дорожнього руху.

3.2.4. Благоустрій територій	- благоустрій населених пунктів громади — упорядкування вулиць та територій соціальних об'єктів; - озеленення та облаштування громадських просторів — парків, скверів, площадок, дитячих і спортивних майданчиків, зон відпочинку; - розвиток систем зовнішнього освітлення — відновлення, модернізація та розширення мереж освітлення у населених пунктах; - підтримання чистоти та безпеки середовища — утримання громадських територій у належному санітарному стані, створення комфортних умов для мешканців.

Очікувані результати:

- покращено стан доріг, мостів та інших елементів дорожньо-транспортної інфраструктури;
- забезпечено належне транспортне сполучення між населеними пунктами громади;
- облаштовано та оновлено громадські простори, дитячі й спортивні майданчики, парки та зони відпочинку;
- відновлено системи зовнішнього освітлення й покращено благоустрій територій громади.

Індикатори:

- частка доріг громади, приведених до нормального стану;
- частка нових маршрутів, введених у дію;
- частка благоустроєних територій громади.

Оперативна ціль цілі 3.3. Покращення житлово-комунальних послуг та управління відходами

Містить завдання: 3.3.1. Підвищити спроможність комунального підприємства «Богданське ВЖКП» через оновлення матеріально-технічної бази та впровадження сучасних технологій; 3.3.2. Розвивати ефективні системи збору, сортування, вивезення та утилізації побутових відходів; 3.3.3. Сприяти впровадженню локальних систем водовідведення та підвищенню якості комунальних послуг

Ефективна система житлово-комунального господарства «Богданське ВЖКП» є одним із ключових чинників якості життя мешканців громади. Забезпечення стабільної роботи комунального підприємства, надання якісних послуг і формують основу сталого розвитку території.

Розширення практики роздільного збору, впровадження сучасних методів утилізації та створення належної інфраструктури дозволять мінімізувати негативний вплив на довкілля та покращити санітарний стан населених пунктів.

Розвиток систем водовідведення дозволить запобігти підтопленням, покращити санітарний стан територій і підвищити рівень екологічної безпеки.

Наявні проблеми та виклики:

- недостатнє забезпечення матеріально-технічної бази комунального підприємства та потреба в оновленні обладнання і техніки;
- відсутність повноцінної системи роздільного збору та переробки побутових відходів;
- відсутня сучасна інфраструктура для ефективного водовідведення;
- відсутність спеціалізованої техніки для збору та вивезення сміття;
- потреба у впровадженні комплексного Плану поводження з відходами громади.

Таблиця 6.15. **Завдання та сфери реалізації проєктів для досягнення оперативної цілі 3.3. Покращення житлово-комунальних послуг та управління відходами**

Завдання	*Сфери реалізації проєктів*
1	*2*
3.3.1. Підвищити спроможність комунального підприємства «Богданське ВЖКП» через оновлення матеріально-технічної бази та впровадження сучасних технологій	- оновлення матеріально-технічної бази підприємства — придбання техніки, обладнання, інструментів, спецодягу тощо; - впровадження інформаційних систем для ефективного управління комунальним підприємством;
3.3.2. Розвивати ефективні системи збору, сортування, вивезення та утилізації побутових	- створення системи роздільного збору відходів — облаштування контейнерних майданчиків для різних типів сміття (пластик, скло, папір, органіка); - організація системи збору та вивезення побутових відходів — оновлення або закупівля спеціалізованої техніки (сміттєвозів), оптимізація маршрутів вивезення; - підтримка ініціатив із переробки та повторного використання матеріалів — створення умов для локальних еко ініціатив; - встановлення контейнерів для збору небезпечних відходів (батарейки, лампи); - розроблення та впровадження Плану поводження з відходами громади; - проведення інформаційно-просвітницьких кампаній — навчання населення правилам сортування, популяризація екологічного способу життя.
3.3.3. Сприяти впровадженню локальних систем водовідведення та підвищенню якості комунальних послуг	- проєктування та будівництво локальних систем водовідведення; - встановлення очисних споруд; - влаштування поверхневого водовідведення (ливневої каналізації) на вулицях та громадських територіях.

Очікувані результати:

- підвищено ефективність роботи КП «Богданське ВЖКП»;
- оновлено технічну базу та впроваджено сучасні технології;
- покращено якість житлово-комунальних послуг;
- запроваджено систему роздільного збору та утилізації відходів;
- покращено санітарний та екологічний стан громади.
- впроваджено локальні системи водовідведення.

Індикатори:

- частка оновленої оновленої матеріально-технічної бази;
- частка населення, охопленого сучасною системою управління відходами;
- частка населення, забезпеченого сучасними системами водовідведення.

Оперативна ціль цілі 3.4. Енергоефективність та енергонезалежність

Містить завдання: 3.4.1. Розвивати інфраструктуру енергозабезпечення громади з впровадженням енергоефективних та відновлювальних технологій; 3.4.2. Створення умов для розвитку сталої та відновлюваної енергетики на території ТГ у приватному, комунальному та державному секторах (зокрема сонячні електростанції тощо).

Підвищення енергоефективності є одним із ключових напрямів сталого розвитку громади. Раціональне використання енергоресурсів, зменшення енергозалежності та впровадження відновлювальних джерел енергії сприятимуть економії бюджетних коштів, покращенню екологічного стану та зміцненню енергетичної безпеки громади.

Розвиток інфраструктури енергозабезпечення передбачає модернізацію систем опалення, освітлення, упровадження енергоощадних технологій у муніципальних і соціальних закладах.

Реалізація цієї цілі забезпечить створення енергоефективної інфраструктури, що сприятиме ефективному використанню ресурсів, покращенню екологічних показників і сталому розвитку громади.

Наявні проблеми та виклики:

- застарілі системи опалення, освітлення та енергопостачання в бюджетних установах;
- низький рівень впровадження енергоощадних технологій у закладах громади;
- відсутність відновлювальних джерел енергії;
- відсутність проведення енергетичних аудитів і реалізації проєктів енергоефективності;
- відсутність системного Плану енергоефективності громади;
- потреба у резервних джерелах живлення для забезпечення безперебійної роботи соціально важливих об’єктів.

Таблиця 6.16. **Завдання та сфери реалізації проєктів для досягнення оперативної цілі 3.4. Енергоефективність та енергонезалежність**

Завдання	*Сфери реалізації проєктів*
1	*2*
3.4.1. Розвивати інфраструктуру енергозабезпечення громади з впровадженням енергоефективних та відновлювальних технологій	- проведення енергетичного аудиту муніципальних і соціальних об’єктів громади для визначення рівня енергоспоживання та потенціалу економії; - розробка місцевого Плану енергоефективності громади; - встановлення енергоефективного обладнання та модернізація систем опалення, освітлення, утеплення будівель; - провадження відновлювальних джерел енергії — сонячних панелей, теплових насосів, біоенергетичних систем; - використання резервних джерел енергопостачання (генераторів, акумуляторних систем, ІБП) для забезпечення безперервної роботи соціальних, медичних, освітніх та адміністративних закладів.
3.4.2. Створення умов для розвитку сталої та відновлюваної енергетики на території ТГ у приватному, комунальному та державному секторах (зокрема сонячні електростанції тощо)	- сприяння розвитку сталої відновлюваної енергетики в приватному, комунальному та державному секторах на території Богданської територіальної громади передбачає заохочення встановлення сонячних електростанцій, використання біоенергетики, теплових насосів та

	інших альтернативних джерел енергії, а також формування сприятливого інвестиційного середовища у сфері «зеленої» енергетики. Виконання цього завдання орієнтоване на диверсифікацію енергетичного балансу громади, зменшення залежності від традиційних енергоресурсів, скорочення шкідливих викидів у навколишнє середовище та формування енергетично стійкої й екологічно відповідальної громади.

Очікувані результати:

- зменшено споживання енергії в комунальних і соціальних закладах;
- підвищено енергоефективність будівель і об'єктів інфраструктури;
- використання відновлювальних джерел енергії;
- забезпечено безперебійне енергопостачання критично важливих об'єктів громади;
- розроблено та впроваджено місцевий план енергоефективності;
- збільшення кількості об'єктів відновлюваної енергетики на території громади;
- зменшення витрат на енергоресурси для населення та бюджетних установ у середньо- та довгостроковій перспективі;
- підвищення інвестиційної привабливості громади у сфері «зеленої» енергетики;

Індикатори:

- частка об'єктів, де впроваджено енергоефекивні заходи.

Оперативна ціль цілі 3.5. Захист довкілля та екологічний розвиток

Містить завдання: 3.5.1. Розвивати екологічну культуру та залучення населення до збереження довкілля; 3.5.2. Взаємодіяти з природоохоронними структурами для збереження довкілля та сталого природокористування.

Збереження природного середовища є ключовою умовою сталого розвитку громади. Реалізація екологічних ініціатив спрямована на формування відповідального ставлення до природи, раціональне використання природних ресурсів та зменшення негативного впливу людської діяльності на довкілля.

Важливою складовою є налагодження партнерства з природоохоронними структурами, екологічними організаціями та науковими установами для впровадження спільних програм моніторингу стану довкілля, запобігання забрудненню та сталого використання природних ресурсів.

Наявні проблеми та виклики:

- потреба у підвищенні рівня екологічної свідомості мешканців громади;
- необхідність розширення співпраці з природоохоронними структурами та екологічними організаціями;
- потреба в оновленні зелених зон та покращенні благоустрою територій.

Таблиця 6.17. **Завдання та сфери реалізації проєктів для досягнення оперативної цілі 3.5. Захист довкілля та екологічний розвиток**

Завдання	*Сфери реалізації проєктів*
1	*2*
3.5.1. Розвивати екологічну культуру та залучення населення до збереження довкілля	- проведення екологічних освітніх програм, тренінгів, конкурсів та акцій («День довкілля», «Чиста громада», «Посади дерево» тощо);

	- організація кампаній з інформування населення про важливість роздільного збору сміття, енергозбереження та бережного ставлення до природи; - створення та підтримка екоосередків у школах і закладах культури; - озеленення територій, висадження дерев, облаштування зелених зон і парків; - залучення громадських організацій і волонтерів до спільних екологічних ініціатив.
3.5.2. Взаємодіяти з природоохоронними структурами для збереження довкілля та сталого природокористування	- організація спільних проєктів та заходів із природоохоронними органами, моніторинг стану довкілля, впровадження програм сталого використання природних ресурсів

Очікувані результати:

- підвищено рівень екологічної свідомості населення громади;
- проведено регулярні екоосвітні заходи, акції та кампанії;
- збільшено кількість озеленених територій, висаджених дерев і створених зелених зон;
- налагоджено співпрацю з природоохоронними установами та організаціями;
- покращено стан навколишнього середовища через системні екологічні заходи.

Індикатори:

- частка населення, яке брало участь в екологічних програмах та заходах;
- частка ініціатив та проєктів, реалізованих спільно з природоохоронними структурами.

6.4. СТРАТЕГІЧНА ЦІЛЬ 4. ЕФЕКТИВНЕ ВРЯДУВАННЯ ТА ІНСТИТУЦІЙНА СПРОМОЖНІСТЬ

Ця стратегічна ціль спрямована на формування ефективної, прозорої та відповідальної системи управління громадою, здатної забезпечити якісне надання послуг і сталий розвиток території.

Основна увага приділяється підвищенню професійної спроможності органів місцевого самоврядування, розвитку сучасних управлінських, аналітичних та цифрових інструментів, а також зміцненню кадрового та технічного потенціалу.

Важливим напрямом є забезпечення відкритості та участі громадян у прийнятті рішень, розвиток електронного врядування, що підвищує довіру мешканців до влади.

Громада також розвиває партнерські відносини з іншими громадами, державними структурами, бізнесом та міжнародними організаціями, щоб залучати інвестиції, реалізовувати спільні ініціативи та впроваджувати інноваційні рішення.

Реалізація цієї стратегічної цілі створює підґрунтя для ефективного врядування, посилює інституційну спроможність громади та сприяє підвищенню якості життя її мешканців.

Оперативні цілі для досягнення Стратегічної цілі 4:

4.1. Підвищення спроможності органів місцевого самоврядування;
4.2. Відкритість і взаємодія;
4.3. Міжнародна та проєктна діяльність;
4.4. Партнерства і міжмуніципальне співробітництво.

Таблиця 6.18. **Структура оперативних цілей та завдань за стратегічною ціллю 4.Ефективне врядування та інституційна спроможність:**

Оперативні цілі	*Завдання*
1	*2*
4.1. Підвищення спроможності органів місцевого самоврядування	4.1.1. Розвиток кадрового потенціалу та управлінських процесів
	4.1.2. Забезпечити технічну та аналітичну підготовленість
4.2. Відкритість і взаємодія	4.2.1. Залучити жителів до прийняття рішень та розвиток електронних сервісів
4.3. Міжнародна та проєктна діяльність	4.3.1. Підготовка до участі у міжнародних та проєктних програмах
	4.3.2. Сприяти реалізації спільних проєктів із сусідніми громадами
	4.3.3. Залучення міжнародної технічної допомоги у тому числі через механізми співфінансування
4.4. Партнерства і міжмуніципальне співробітництво	4.4.1. Розвивати партнерства на національному та міжнародному рівнях

Оперативна ціль цілі 4.1. Підвищення спроможності органів місцевого самоврядування

Містить завдання: 4.1.1. Розвиток кадрового потенціалу та управлінських процесів; 4.1.2. Забезпечити технічну та аналітичну підготовленість для реалізації проєктів розвитку.

Ефективна робота органів місцевого самоврядування є основою розвитку громади та забезпечення якісних послуг для її мешканців.

Ця оперативна ціль спрямована на розвиток кадрового потенціалу, удосконалення управлінських процесів і покращення технічної та аналітичної спроможності громади.

Важливим напрямом є створення належних технічних умов для роботи, упровадження інформаційних технологій, аналітичних інструментів і електронного документообігу.

Розвиток спроможності місцевої влади дозволить громаді ефективніше реалізовувати програми розвитку, залучати ресурси, підвищити якість управлінських рішень та зміцнити довіру населення до влади.

Наявні проблеми та виклики:

- потреба у подальшому підвищенні кваліфікації працівників органів місцевого самоврядування;
- відсутні сучасні програми та технічні інструменти для ефективного управління;
- необхідно посилити системний підхід до планування, моніторингу та реалізації проєктів розвитку громади.

Таблиця 6.19. **Завдання та сфери реалізації проєктів для досягнення оперативної цілі 4.1. Підвищення спроможності органів місцевого самоврядування**

Завдання	*Сфери реалізації проєктів*
1	*2*
4.1.1. Розвиток кадрового потенціалу та управлінських процесів	- участь у навчаннях, тренінгах, стажуваннях для посадових осіб місцевого самоврядування з питань управління, стратегічного планування, фінансів, комунікації та цифрових навичок; - участь у програмах підвищення кваліфікації, що реалізуються на державному та міжнародному рівнях; - створення, розвиток та підтримка діяльності організацій в сфері молодіжної політики у регіоні (таких

	як Комунальна установа «Молодіжний центр «Молодь в дії»).
4.1.2. Забезпечити технічну та аналітичну підготовленість для реалізації проєктів розвитку	- оновлення матеріально-технічної бази органів місцевого самоврядування (комп'ютерна техніка, програмне забезпечення); - впровадження сучасних аналітичних систем для збору, обробки та візуалізації даних, що використовуються для планування розвитку громади; - створення єдиного електронного простору громади — баз даних, картографічних систем, електронного документообігу; - проведення енергетичних, соціально-економічних та інфраструктурних аудитів для підготовки якісних проєктних заявок;

Очікувані результати:
- підвищено професійний рівень працівників органів місцевого самоврядування;
- удосконалено управлінські процеси та підвищено ефективність роботи;
- запроваджено сучасні аналітичні та цифрові інструменти управління.

Індикатори:
- частка працівників, які пройшли навчання;
- частка оновлених робочих місць (комп'ютери, програмне забезпечення, оргтехніка).

Оперативна ціль цілі 4.2. Відкритість і взаємодія

Містить завдання: 4.2.1 Залучення жителів до прийняття рішень та розвиток електронних сервісів.

Розвиток відкритості та ефективної взаємодії між владою і громадою є важливою умовою демократичного врядування.

Залучення мешканців до прийняття рішень підвищує довіру до органів місцевого самоврядування, сприяє більш зваженому використанню ресурсів і підвищенню якості послуг.

Відкрите інформування, прозорість дій та налагоджений діалог дозволяють формувати відповідальну й активну громаду, яка спільно з владою працює над розвитком території.

Наявні проблеми та виклики:
- мешканці громади не завжди активно долучаються до громадських ініціатив;
- потребує вдосконалення система електронних комунікацій і зворотного зв'язку між владою та жителями громади;
- необхідність посилення комунікації між владою та громадянами для формування довіри й партнерських відносин.

Таблиця 6.20. **Завдання та сфери реалізації проєктів для досягнення оперативної цілі 4.2. Відкритість і взаємодія**

Завдання	*Сфери реалізації проєктів*
1	*2*
4.2.1. Залучення жителів до прийняття рішень та розвиток електронних сервісів	- впровадження електронних сервісів для участі громадян у прийнятті рішень, організацію опитувань, консультацій і платформ для взаємодії громади з органами влади.

Очікувані результати:

- забезпечено активну участь мешканців у прийнятті рішень через електронні сервіси та онлайн-платформи.
- сформовано культуру громадянської участі та відповідального ставлення до місцевого розвитку.
- збільшено довіру мешканців до місцевого самоврядування та прийнятих рішень.

Індикатори:

- частка жителів, які використовують електронні сервіси для участі у прийнятті рішень.

Оперативна ціль цілі 4.3. Міжнародна та проєктна діяльність

Містить завдання: 4.3.1. Підготовка до участі в міжнародних програмах.

Операційна ціль спрямована на підвищення здатності громади ефективно залучати ресурси та впроваджувати інноваційні проєкти через участь у міжнародних і національних програмах.

Реалізація цієї цілі передбачає підготовку кадрів та документації для участі у проєктних ініціативах, навчання персоналу у сфері проєктного менеджменту, а також забезпечення організаційної та технічної готовності громади до залучення зовнішнього фінансування.

Досягнення цієї цілі дозволяє збільшити обсяг ресурсів для розвитку громади, впроваджувати сучасні практики управління та реалізовувати проєкти, що сприяють соціально-економічному та інфраструктурному розвитку Богданської територіальної громади.

Наявні проблеми та виклики:

- потреба у налагодженні партнерських контактів із міжнародними організаціями, фондами та донорами;

Таблиця 6.21. **Завдання та сфери реалізації проєктів для досягнення оперативної цілі 4.3. Міжнародна та проєктна діяльність**

Завдання	*Сфери реалізації проєктів*
1	*2*
4.3.1. Підготовка до участі в міжнародних програмах	- розвиток кадрового потенціалу у сфері міжнародного співробітництва та проєктного менеджменту; - організаційна підготовка до участі у міжнародних та національних програмах розвитку; - підготовка пакету стандартних документів для подання проєктних заявок.

Очікувані результати:

- підвищено рівень підготовки кадрів для участі у міжнародних та національних програмах;
- забезпечено готовність громади до залучення зовнішнього фінансування;
- налагоджено системний підхід до проєктного менеджменту в громаді;
- збільшено кількість успішно реалізованих міжнародних і національних проєктів.

Індикатори:

- кількість проєктів/ініціатив, підготовлених до участі у програмах.

Оперативна ціль цілі 4.4. Партнерства і міжмуніципальне співробітництво

Містить завдання: 4.4.1. Сприяти реалізації спільних проєктів із сусідніми громадами; 4.4.2. Розвивати партнерства на національному та міжнародному рівнях; 4.4.3. Залучення міжнародної технічної допомоги у тому числі через механізми співфінансування; 4.4.4. Створення умов для залучення інвесторів.

Оперативна ціль спрямована на розширення партнерських зв'язків Богданської громади з сусідніми громадами, державними інституціями, бізнесом, громадськими організаціями та міжнародними партнерами.

Співпраця в різних форматах дозволяє ефективніше використовувати ресурси, обмінюватися досвідом і реалізовувати спільні проєкти, що сприяють соціально-економічному розвитку території.

Розвиток партнерств є важливим інструментом підвищення спроможності громади: він відкриває доступ до інвестицій, міжнародної технічної допомоги, інноваційних практик управління та сучасних підходів до розвитку.

Такі взаємодії формують позитивний імідж громади, зміцнюють довіру інвесторів і партнерів, а також забезпечують довгострокову стабільність і сталість розвитку Богданської територіальної громади.

Наявні проблеми та виклики:

- громада перебуває на початковому етапі розвитку партнерських відносин та міжмуніципальної співпраці;
- потреба у підвищенні компетенцій працівників у сфері проєктної та партнерської діяльності;
- потреба у посиленні промоції громади та популяризації її потенціалу серед партнерів і інвесторів.

Таблиця 6.22. **Завдання та сфери реалізації проєктів для досягнення оперативної цілі 4.4. Партнерства і міжмуніципальне співробітництво**

Завдання	*Сфери реалізації проєктів*
1	*2*
4.4.1. Сприяти реалізації спільних проєктів із сусідніми громадами	- налагодження співпраці з сусідніми громадами для спільного вирішення питань місцевого розвитку; - обмін досвідом, ідеями та кращими практиками управління; - створення партнерств для реалізації спільних ініціатив у різних сферах; - розвиток добросусідських відносин та взаємопідтримки між громадами.
4.4.2. Розвивати партнерства на національному та міжнародному рівнях	- налагодження співпраці з українськими та закордонними громадами, організаціями та асоціаціями; - участь у спільних програмах, форумах, заходах для обміну досвідом; - реалізація партнерських проектів, що сприяють розвитку громади; - просування позитивного іміджу громади на національному та міжнародному рівнях.
4.4.3. Залучення міжнародної технічної допомоги у тому числі через механізми співфінансування	- підготовка документівта проєктних заявок на конкурси, організацію співфінансування і контроль за використанням міжнародної допомоги

4.4.4. Створення умов для залучення інвесторів	- розроблення інвестиційних пропозицій і портфеля проєктів громади; - організація презентацій, форумів та зустрічей із потенційними інвесторами; - промоція громади як привабливої території для інвестування, включаючи оновлення офіційної символіки (герба, прапора).

Очікувані результати:

- налагоджено ефективну співпрацю з сусідніми громадами та створено спільні ініціативи;
- розширено партнерські зв'язки на національному та міжнародному рівнях;
- громада бере участь у грантових і міжнародних програмах, залучаючи технічну допомогу;
- сформовано позитивний інвестиційний імідж громади.

Індикатори:

- кількість налагоджених партнерств.

Розділ 7. АНАЛІЗ ВІДПОВІДНОСТІ ПОЛОЖЕНЬ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ БОГДАНСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ ДО СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСТІ ТА ДЕРЖАВНІЙ СТРАТЕГІЇ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Система стратегічного планування в Україні базується на узгодженні та координації процесів стратегічного планування на державному, регіональному та місцевому рівнях. Державна стратегія регіонального розвитку на 2021–2027 роки є базовим планувальним документом, спрямованим на забезпечення збалансованого розвитку регіонів, підвищення конкурентоспроможності територій, ефективне використання державних ресурсів і розвиток людського потенціалу в інтересах людини та єдності держави.

Стратегія розвитку Богданської територіальної громади до 2027 року розроблена відповідно до**,** затверджених Указом Президента України від 30 вересня 2019 року №722, та з урахуванням Державної стратегії регіонального розвитку України на 2021–2027 роки**.** При формуванні стратегічних і оперативних цілей громади враховано основні напрями Регіональної стратегії розвитку Закарпатської області на період 2021–2027 роки.

Богданська громада має унікальне географічне положення та значний природно-ресурсний, туристично-рекреаційний і культурний потенціал. Саме з її території можна вийти на всі п’ять найвищих вершин України, а також до найвисокогірнішого озера країни — Бребенескула. Громада розташована на перетині важливих туристичних і транспортних шляхів, що створює передумови для розвитку транскордонного співробітництва, активізації підприємництва, фермерства, переробної та туристичної інфраструктури.

Стратегічні напрями розвитку Богданської територіальної громади охоплюють чотири взаємопов’язані цілі:

1. **Розвиток людського потенціалу та соціальної сфери**;
2. **Економічний розвиток та зайнятість**;
3. **Інфраструктура та довкілля**;
4. **Ефективне врядування та інституційна спроможність**.

Оперативні цілі громади спрямовані на підвищення якості освіти, розвиток соціальних, адміністративних і медичних послуг, створення безпечного середовища, підтримку підприємництва та туризму, поліпшення транспортної, житлово-комунальної та енергетичної інфраструктури, а також на захист довкілля, міжнародну співпрацю та розвиток партнерств.

Комплексна система заходів, передбачена Стратегією, має забезпечити сталий соціально-економічний розвиток громади через підвищення якості життя, розвиток людського капіталу, зміцнення місцевої економіки, раціональне використання природних ресурсів та збереження культурної спадщини.

Реалізація Стратегії розвитку Богданської територіальної громади на період 2025-2027 роки сприятиме досягненню цілей Державної стратегії регіонального розвитку та Регіональної стратегії розвитку Закарпатської області, забезпечить зростання конкурентоспроможності громади, підвищення її привабливості для інвестицій, а також утвердження громади як активного учасника процесів сталого розвитку Карпатського регіону.

Таблиця 7.1. **Аналіз відповідності стратегічних та оперативних цілей Стратегії розвитку Богданської територіальної громади на період 2025 - 2027 роки Регіональної стратегії розвитку Закарпатської області на період 2021 – 2027 роки**

Стратегічні та оперативні цілі Регіональної стратегії розвитку Закарпатської області на період 2021 – 2027 роки		Стратегічні та оперативні цілі Стратегії розвитку Богданської територіальної на період 2025 - 2027 роки																		
	1. Розвиток людського потенціалу та соціальної сфери	1.1. Підвищення якості та доступності освітніх послуг	1.2. Забезпечення безпеки та захисту населення	1.3. Розвиток соціальних та адміністративних послуг	1.4. Розвиток системи охорони здоров'я та здорового способу життя	1.5. Розвиток культури та дозвілля	**2. Економічний розвиток та зайнятість**	2.1. Підтримка місцевого підприємництва та самозайнятості	2.2. Розвиток туризму	2.3. Розвиток фермерства	**3. Інфраструктура та довкілля**	3.1. Розвиток земельних відносин та просторового планування	3.2. Розвиток інфраструктури в громаді	3.3. Покращення житлово-комунальних послуг та управління відходами	3.4. Енергоефективність та енергонезалежність	3.5. Захист довкілля та екологічний розвиток	**4. Ефективне врядування та інституційна спроможність**	4.1. Підвищення спроможності органів місцевого самоврядування	4.2. Відкритість і взаємодія	4.3. Міжнародна та проектна діяльність	4.4. Партнерства і міжмуніципальне співробітництво
1. Збереження та розвиток людського та соціального капіталу	++									++										
1.1. Забезпечення рівного доступу та підвищення якості дошкільної, загальної середньої освіти та конкурентоспроможності професійно-технічної освіти		++													+					
1.2. Забезпечення культурно-мистецького розвитку і збільшення доступу до послуг у						++				+										

сфері культури для мешканців сільських та гірських територій																					
1.3. Збереження регіональних об'єктів і територій історико-культурної спадщини						+			+	+		+									
1.4. Розвиток сфери соціальних послуг та зміцнення громадського здоров'я				++	++																
1.5. Забезпечення рівного доступу та підвищення якості медичних послуг					++																
1.6. Гармонійний розвиток національних меншин						+													+		
1.7. Зміцнення громадянського суспільства, соціальної сфери та соціальної включеності			++																++		
2. Прискорення досягнення конкурентоспроможності та інноваційності регіональної економіки							++								+						
2.1. Розвиток малого і середнього підприємництва								++	+	+					+						
2.2. Розвиток туристичної та оздоровчої сфери									+	+											
2.3. Підвищення конкурентоспроможності ключових секторів регіональної економіки								+		+					+						
2.4. Розвиток мереж транспортного сполучення та просторової інфраструктури									+				++								
2.5. Система ефективного управління регіональним розвитком																		++	++		
2.6. Розвиток транскордонного співробітництва																				++	++
3. Побудова локальних економік знань та смарт-спеціалізація							+										+				

3.1. Сприяння інноваціям у сферах, визначених смарт-спеціалізацією регіону								+	+	++										+	
3.2. Створення мережі хабів на території області																			+		
3.3. Розвиток людських ресурсів у галузях смарт-спеціалізації регіону		+																			
4. Забезпечення охорони довкілля, екологічно збалансованого і раціонального природокористування та просторової гармонії										+	++	++									
4.1. Збереження та відтворення біологічного і ландшафтного різноманіття, природних комплексів, водних, земельних та лісових ресурсів, розширення регіональної екологічної мережі																	++				
4.2. Покращення якості навколишнього середовища на природних і урбанізованих територіях регіону															++		++				
4.3. Розвиток і вдосконалення систем та засобів захисту територій від природних лих і техногенних катастроф та глобальних змін клімату		++														++					
4.4. Актуалізація, уточнення і впровадження чинної Стратегії поводження з відходами у Закарпатській області, розробленої і схваленої на 15-річний період														++							
4.5. Впровадження екологічної і природоохоронної складових в розробку і оновлення містобудівної документації									+				+				+				

5. Забезпечення сталого розвитку сільських та гірських територій в умовах системних реформ							++			+		++									
5.1. Вирівнювання диспропорцій розвитку гірських, передгірних і низинних територій									+					+							
5.2. Підтримка економічної активності на сільських територіях								++	++	+					+						
5.3. Підтримка формування ефективного і спроможного місцевого самоврядування та органів державної влади на основі нового адміністративно-територіального устрою області																			++		
5.4. Забезпечення пріоритетного публічного інвестування у розвиток територій і громад сільських та гірських районів на всіх рівнях врядування															+						++

*Ступінь зв’язку окремих цілей відмічається як ++ сильний зв’язок або + опосередкований зв’язок.

Таблиця 7.2. **Аналіз відповідності стратегічних та оперативних цілей Стратегії розвитку Богданської територіальної на період 2025 - 2027 роки оновленій Державній стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки**

Стратегічні та оперативні цілі Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки		Стратегічні та оперативні цілі Стратегії розвитку Богданської територіальної на період 2025 - 2027 роки																		
	1. Розвиток людського потенціалу та соціальної сфери	1.1. Підвищення якості та доступності освітніх послуг	1.2. Забезпечення безпеки та захисту населення	1.3. Розвиток соціальних та адміністративних послуг	1.4. Розвиток системи охорони здоров'я та здорового способу життя	1.5. Розвиток культури та дозвілля	**2. Економічний розвиток та зайнятість**	2.1. Підтримка місцевого підприємництва та самозайнятості	2.2. Розвиток туризму	2.3. Розвиток фермерства	**3. Інфраструктура та довкілля**	3.1.Розвиток земельних відносин та просторового планування	3.2. Розвиток інфраструктури в громаді	3.3. Покращення житлово-комунальних послуг та управління відходами	3.4. Енергоефективність та енергонезалежність	3.5. Захист довкілля та екологічний розвиток	**4. Ефективне врядування та інституційна спроможність**	4.1. Підвищення спроможності органів місцевого самоврядування	4.2. Відкритість і взаємодія	4.3. Міжнародна та проєктна діяльність	4.4. Партнерства і міжмуніципальне співробітництво
I. Формування згуртованої держави в соціальному, гуманітарному, економічному, екологічному, безпековому та просторовому вимірах	++																			
1.1. Стимулювання центрів економічного розвитку (агломерації, міста)							+		+											
1.2. Збереження навколишнього природного середовища та стале використання природних ресурсів, посилення можливостей розвитку територій, які потребують державної підтримки (макро- та мікрорівень)									+	+						++				

1.3. Створення умов для реінтеграції тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим та м. Севастополя, тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях в український простір																					
1.4. Розвиток інфраструктури та цифрова трансформація регіонів												++	++								
1.5. Формування єдиного освітнього, інформаційного, культурного простору в межах всієї території України	++					++															
1.6. Ефективне використання економічного потенціалу культурної спадщини для сталого розвитку						++			+	+											
II. Підвищення рівня конкурентоспроможності регіонів							++		+	+					+		++				
2.1. Розвиток людського капіталу		++		++					+	+					+						
2.2. Сприяння розвитку підприємництва, підтримка інтернаціоналізації бізнесу у секторі малого та середнього підприємництва								++	+	+					+						
2.3. Підвищення інвестиційної привабливості територій, підтримка залучення інвестицій							+		+	+			+		+					+	
2.4. Сприяння впровадженню інновацій та зростанню технологічного рівня регіональної економіки, підтримка інноваційних підприємств та стартапів							+		+						+						

2.5. Сталий розвиток промисловості							+				+										
III. Розбудова ефективного багаторівневого врядування																	++				
3.1. Формування ефективного місцевого самоврядування та органів державної влади на новій територіальній основі																		++			
3.2. Формування горизонтальної та вертикальної координації державних секторальних політик та державної регіональної політики																		+	+		
3.3. Побудова системи ефективного публічного інвестування на всіх рівнях врядування																				++	++
3.4. Розбудова потенціалу суб'єктів державної регіональної політики																		++		++	
3.5. Забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, запобігання та протидія домашньому насильству та дискримінації			++	++																	
3.6. Розбудова системи інформаційно-аналітичного забезпечення та розвиток управлінських навичок для прийняття рішень, що базуються на об'єктивних даних та просторовому плануванні																		++			

*Ступінь зв'язку окремих цілей відмічається як ++ сильний зв'язок або + опосередкований зв'язок.

Розділ 8. ПРОВЕДЕННЯ МОНІТОРИНГУ, ОЦІНЮВАННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ СТРАТЕГІЇ

Процеси реалізації, моніторингу та оцінювання є взаємопов'язаними складовими єдиного стратегічного планувального циклу Богданської територіальної громади. Оцінювання передбачає визначення впливу реалізації Стратегії на розвиток громади, досягнення запланованих результатів і врахування отриманих висновків у подальшому плануванні.

Реалізація Стратегії розвитку громади здійснюється через розроблення та затвердження Плану заходів, формування бюджету з урахуванням стратегічних і оперативних цілей, виконання місцевих програм, проєктів і заходів, проведення моніторингу досягнення цілей і внесення коригувань у разі потреби. До реалізації Стратегії залучаються структурні підрозділи виконавчого комітету, комунальні установи, підприємці, громадські організації та активні мешканці громади, що потребує ефективної координації з боку керівництва.

Система впровадження Стратегії має два рівні — політичний і технічний. Політичний рівень забезпечують сільський голова, його заступники, виконавчий комітет і депутатський корпус, які розглядають і затверджують звіти, ухвалюють рішення щодо оновлення Стратегії та контролюють її виконання. Технічний рівень охоплює структурні підрозділи виконавчого комітету та комунальні установи, відповідальні за реалізацію конкретних завдань і проєктів.

Робоча група збирається не рідше двох разів на рік — у січні для підбиття підсумків реалізації за попередній рік і в липні для формування пропозицій щодо оновлення Плану заходів. Вона координує дії виконавців, готує звіти про результати моніторингу, розробляє пропозиції щодо актуалізації Стратегії.

Таблиця 8.1. **Відповідальні виконавці за впровадження та досягнення стратегічних, оперативних цілей і завдань Стратегії**

Оперативні цілі	***Завдання***	***Відповідальні виконавці (за пріоритетністю)***
СТРАТЕГІЧНА ЦІЛЬ 1. РОЗВИТОК ЛЮДСЬКОГО ПОТЕНЦІАЛУ ТА СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ		
1.1. Підвищення якості та доступності освітніх послуг	1.1.1. Забезпечити належні умови для навчання й роботи в освітніх закладах	Відділ освіти, культури, сім'ї, молоді та спорту; керівники закладів освіти.
	1.1.2. Сприяти рівному доступу до якісної освіти для всіх груп населення	Відділ освіти, культури, сім'ї, молоді та спорту; керівники закладів освіти.
	1.1.3. Створення умов для реалізації реформи старшої профільної школи	Відділ освіти, культури, сім'ї, молоді та спорту; керівники закладів освіти.
	1.1.4. Підтримувати неформальне навчання, гуртки та позашкільну освіту	Відділ освіти, культури, сім'ї, молоді та спорту; керівники закладів освіти.

1.2. Забезпечення безпеки та захисту населення	1.2.1. Підвищити готовність громади до ефективного реагування на надзвичайні події	Відділ цивільного захисту, пожежної безпеки, мобілізаційної та оборонної роботи; місцева пожежна охорона.
1.3. Розвиток соціальних та адміністративних послуг	1.3.1. Сприяти створенню безбар'єрного середовища	Відділ соціального захисту населення; комунальна установа «Центр надання соціальних послуг».
	1.3.2. Покращити якість і доступність послуг	Центр надання адміністративних послуг; Загально-організаційний відділ; відділ соціального захисту населення; комунальна установа «Центр надання соціальних послуг».
	1.3.3. Розширити перелік соціальних та адміністративних послуг і просторів відповідно до потреб громади	Центр надання адміністративних послуг; Загально-організаційний відділ; відділ соціального захисту населення; комунальна установа «Центр надання соціальних послуг»; сектор з питань ветеранської політики.
1.4. Розвиток системи охорони здоров'я та здорового способу життя	1.4.1. Забезпечити доступність і якість медичних послуг у громаді	Відділ соціального захисту населення (у співпраці з медичними закладами); виконавчий комітет Богданської сільської ради
	1.4.2. Залучення в громаду сімейних лікарів по наданню медичних послуг	Відділ соціального захисту населення (у співпраці з медичними закладами); виконавчий комітет Богданської сільської ради.
1.5. Розвиток культури та дозвілля	1.5.1. Забезпечити умови для всебічного розвитку культури та дозвілля в громаді	Відділ освіти, культури, сім'ї, молоді та спорту.
СТРАТЕГІЧНА ЦІЛЬ 2. ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК ТА ЗАЙНЯТІСТЬ		
2.1. Підтримка місцевого підприємництва та самозайнятості	2.1.1. Сприяти розвитку підприємництва та економічної активності громади	Відділ економіки; відділ проектної діяльності та інвестицій; виконавчий комітет Богданської сільської ради.
2.2. Розвиток туризму	2.2.1. Розвиток туристичної інфраструктури	Відділ проектної діяльності та інвестицій; комунальне підприємство"ВЖКП".
	2.2.2. Розвиток, сільського туризму та збереження історико-культурної спадщини	Відділ проектної діяльності та інвестицій; комунальне підприємство"ВЖКП".

	2.2.3. Промоція туристичного потенціалу	Відділ проектної діяльності та інвестицій; комунальне підприємство”ВЖКП”.
	2.2.4. Розробка та розвиток туристичних продуктів	Відділ проектної діяльності та інвестицій; комунальне підприємство”ВЖКП”.
	2.2.1. Розвиток туристичної інфраструктури	Відділ проектної діяльності та інвестицій; комунальне підприємство”ВЖКП”.
	2.2.2. Розвиток, сільського туризму та збереження історико-культурної спадщини	Відділ проектної діяльності та інвестицій; комунальне підприємство”ВЖКП”.
2.3. Розвиток фермерства	2.3.1. Сприяти розвитку фермерських господарств, включаючи традиційні форми	Відділ економіки; відділ проектної діяльності та інвестицій; виконавчий комітет Богданської сільської ради.
СТРАТЕГІЧНА ЦІЛЬ 3. ІНФРАСТРУКТУРА ТА ДОВКІЛЛЯ		
3.1. Розвиток земельних відносин та просторового планування	3.1.1. Замовити Комплексний план просторового розвитку території територіальної громади у складі з планом зонування	Відділ земельних ресурсів та екологічної безпеки.
	3.1.2. Замовити генеральний план адміністративного центру села Богдан	Відділ земельних ресурсів та екологічної безпеки.
3.2. Розвиток інфраструктури в громаді	3.2.1. Утримання дорожньо-транспортної інфраструктури	Відділ земельних ресурсів та екологічної безпеки; Комунальне підприємство”ВЖКП”.
	3.2.2. Створення умов для розвитку нових транспортних маршрутів	Відділ земельних ресурсів та екологічної безпеки; Комунальне підприємство”ВЖКП”.
	3.2.3. Підвищення безпеки дорожнього руху	Комунальне підприємство”ВЖКП”.
	3.2.4. Благоустрій територій	Комунальне підприємство”ВЖКП”.
3.3. Покращення житлово-комунальних послуг та управління відходами	3.3.1. Підвищити спроможність комунальних підприємств через оновлення матеріально-технічної бази та впровадження сучасних технологій.	Комунальне підприємство”ВЖКП”.
	3.3.2. Розвивати ефективні системи збору, сортування, вивезення та утилізації побутових відходів	Комунальне підприємство”ВЖКП”.

	3.3.3. Сприяти впровадженню локальних систем водовідведення та підвищенню якості комунальних послуг	Комунальне підприємство”ВЖКП”.
3.4. Енергоефективність та енергонезалежність	3.4.1. Розвивати інфраструктуру енергозабезпечення громади з впровадженням енергоефективних та відновлювальних технологій	Відділ проектної діяльності та інвестицій; комунальне підприємство”ВЖКП”.
	3.4.2. Створення умов для розвитку сталої та відновлюваної енергетики на території ТГ у приватному, комунальному та державному секторах (зокрема сонячні електростанції тощо)	Відділ проектної діяльності та інвестицій; комунальне підприємство” ВЖКП”.
3.5. Захист довкілля та екологічний розвиток	3.5.1. Розвивати екологічну культуру та залучення населення до збереження довкілля	Відділ земельних ресурсів та екологічної безпеки; відділ освіти, культури, сім’ї, молоді та спорту.
	3.5.2. Взаємодіяти з природоохоронними структурами для збереження довкілля та сталого природокористування	Відділ земельних ресурсів та екологічної безпеки.
СТРАТЕГІЧНА ЦІЛЬ 4. ЕФЕКТИВНЕ ВРЯДУВАННЯ ТА ІНСТИТУЦІЙНА СПРОМОЖНІСТЬ		
4.1. Підвищення спроможності органів місцевого самоврядування	4.1.1. Розвиток кадрового потенціалу та управлінських процесів	Відділ юридичного та кадрового забезпечення; відділ проектної діяльності та інвестицій; виконавчий комітет Богданської сільської ради.
	4.1.2. Забезпечити технічну та аналітичну підготовленість	Відділ юридичного та кадрового забезпечення; відділ проектної діяльності та інвестицій; виконавчий комітет Богданської сільської ради.
4.2. Відкритість і взаємодія	4.2.1. Залучення жителів до прийняття рішень та розвиток електронних сервісів	Загально-організаційний відділ; центр надання адміністративних послуг;
4.3. Міжнародна та проєктна діяльність	4.3.1. Підготовка до участі в міжнародних та проєктних програмах	Відділ проектної діяльності та інвестицій; відділ економіки; виконавчий комітет Богданської сільської ради.
	4.3.2. Сприяти реалізації спільних проєктів із сусідніми громадами	Відділ проектної діяльності та інвестицій; відділ економіки; виконавчий комітет Богданської сільської ради.

	4.3.3. Залучення міжнародної технічної допомоги у тому числі через механізми співфінансування	Відділ проектної діяльності та інвестицій; відділ економіки; виконавчий комітет Богданської сільської ради.
4.4. Партнерства і міжмуніципальне співробітництво	4.4.1. Розвивати партнерства на національному та міжнародному рівнях	Відділ проектної діяльності та інвестицій; відділ економіки; виконавчий комітет Богданської сільської ради.

Процес реалізації Стратегії здійснюється на основі Плану заходів з її реалізації.

План заходів з реалізації Стратегії розвитку розробляється з урахуванням пріоритетів, що визначені Державною стратегією регіонального розвитку України та відповідною регіональною стратегією розвитку й складається з організаційних заходів і проєктів місцевого (регіонального) розвитку, місцевих програм розвитку, відповідно до завдань, основою для яких є стратегічні та оперативні цілі, визначені Стратегією.

Підготовка Плану заходів, контроль за станом та строками виконання здійснюється виконавчим комітетом сільської ради, а контроль за цільовим використанням коштів – головними розпорядниками коштів.

Фінансове забезпечення реалізації Стратегії та Плану заходів здійснюється за рахунок:

коштів бюджету Богданської громади;

коштів державного бюджету, у тому числі міжбюджетних трансфертів з державного бюджету місцевим бюджетам;

коштів обласного бюджету;

коштів, що надходять до бюджетів у межах програм допомоги й грантів ЄС, урядів іноземних держав, міжнародних організацій, донорських установ;

інших джерел, не заборонених чинним законодавством України.

Таблиця 8.2. **Система показників для моніторингу стану реалізації Стратегії розвитку Богданської територіальної громади на період 2025-2027 роки.**

Оперативна ціль	Показник	Одиниця вимірювання	Базове значення 01.01.2025 (за наявності або 01.01.2024)	Проміжне значення 01.12.2026	Цільове значення 01.12.2027	Джерело даних
СТРАТЕГІЧНА ЦІЛЬ 1. **Розвиток людського потенціалу та соціальної сфери**						
1.1. Підвищення якості та доступності освітніх послуг	Рівень модернізації та безпечності закладів освіти	%	30	40	55	Відділ освіти, культури, сім'ї, молоді та спорту;
	Кількість профільних ліцеїв, що функціонують відповідно до вимог реформи	од.	0	0	1	Відділ освіти, культури, сім'ї, молоді та спорту;
	Рівень цифрової трансформації закладів освіти,	%	20	30	45	Відділ освіти, культури, сім'ї, молоді та спорту;
	Частка учнів, які відвідують гуртки, секції або позашкільні заклади	%	30	35	45	Відділ освіти, культури, сім'ї, молоді та спорту;
1.2. Забезпечення безпеки та захисту населення	Частка оновленої матеріально-технічної бази системи цивільного захисту та місцевої пожежної охорони	%	30	45	60	Дані ОМС
	Частка населених пунктів громади, охоплених сучасною системою оповіщення та відеоспостережения	%	30	40	60	Дані ОМС
	Частка населення, яке пройшло навчання або	%	30	45	60	Дані ОМС

	інформування з цивільного захисту					
1.3. Розвиток соціальних та адміністративних послуг	Рівень забезпеченості безбар'єрним середовищем у громаді	%	10	30	45	Дані ОМС
	Рівень забезпеченості населення доступними та якісними соціальними послугами	%	40	50	60	Дані ОМС
	Частка послуг, впроваджених відповідно до потреб громади	%	10	20	35	Дані ОМС
1.4. Розвиток системи охорони здоров'я та здорового способу життя	Частка медичних закладів, модернізованих, адаптованих для потреб населення	%	20	30	60	Дані амбулаторій Дані ОМС
	Рівень доступності та якості медичних послуг у громаді	%	20	30	60	Дані амбулаторій Дані ОМС
1.5. Розвиток культури та дозвілля	Рівень забезпеченості закладів сучасним обладнанням та матеріально-технічною базою	%	20	30	45	Дані ОМС
	Кількість оновлених або модернізованих закладів культури	од.	0	1	2	Дані ОМС
	Кількість створених або оновлених просторів для розвитку творчості, традиційних ремесел	од.	0	1	2	Відділ освіти, культури, сім'ї, молоді та спорту;
СТРАТЕГІЧНА ЦІЛЬ 2. **Економічний розвиток та зайнятість**						

2.1. Підтримка місцевого підприємництва та самозайнятості	Кількість навчальних, інформаційних та просвітницьких заходів з підтримки підприємництва	од.	0	2	4	Дані ОМС
2.2. Розвиток туризму	Покращено доступ до основних природних та рекреаційних локацій (гірські маршрути, полонини, водоспади, оглядові точки).	%	10	20	55	Результати опитування туристів
	Облаштовані базові елементи інфраструктури для туристів: місця відпочинку, навіси, лавки, урни, туалети, освітлення.	од	0	5	15	Дані ОМС
	Створені або покращені локації для короткочасного відпочинку (зони барбекю/пікніку, оглядові майданчики) з мінімальними, але якісними рішеннями.	од	0	2	4	Дані ОМС
	Підвищено рівень безпеки перебування туристів у горах (позначені маршрути, попередження про небезпечні ділянки).	%	0	5	20	Дані ОМС
2.3. Розвиток фермерства	Частка господарств, що впровадили сучасне обладнання або технології	%	0	10	25	Дані ОМС

СТРАТЕГІЧНА ЦІЛЬ 3. **Інфраструктура та довкілля**						
3.1. Розвиток земельних відносин та просторового планування	Частка розроблених містобудівних документів	%	25	35	45	Відділ земельної діяльності
3.2. Дорожня та транспортна інфраструктура	Частка доріг громади, приведених до нормального стану, %	%	30	40	70	Відділ земельної діяльності
	Частка нових маршрутів, введених у дію, %	%	0	20	40	Дані ОМС
	Частка благоустроєних територій громади, %	%	20	30	50	Дані ОМС
3.3. Покращення житлово-комунальних послуг та управління відходами	Частка оновленої матеріально-технічної бази	%	10	25	35	Дані КП”ВЖКП”
	Частка населення, охопленого сучасною системою управління відходами	%	1 0	25	75	Дані КП ”ВЖКП”
	Частка населення, забезпеченого сучасними системами водовідведення, %	%	0	10	20	Дані ОМС
3.4. Енергоефективність та енергонезалежність	Частка об’єктів, де впроваджено енергоефекивні заходи	%	0	20	35	Дані КП”ВЖКП” Дані ОМС
3.5. Захист довкілля та екологічний розвиток	Частка населення, яке брало участь в екологічних програмах та заходах, %	%	10	20	35	Результати опитування населення

	Частка ініціатив та проєктів, реалізованих спільно з природоохоронними структурами, %	%	0	10	15	Дані ОМС
СТРАТЕГІЧНА ЦІЛЬ 4. Ефективне врядування та інституційна спроможність						
4.1. Підвищення спроможності органів місцевого самоврядування	Частка працівників, які пройшли навчання	%	25	35	45	Дані ОМС
	Частка оновлених робочих місць (комп'ютери, програмне забезпечення, оргтехніка).	%	20	30	45	Дані ОМС
4.2. Відкритість і взаємодія	Частка жителів, які використовують електронні сервіси для участі у прийнятті рішень	%	0	10	15	Результати опитування населення
4.3. Міжнародна та проєктна діяльність	Кількість проєктів/ініціатив, підготовлених до участі у програмах	од	4	10	10	Дані ОМС
4.4. Партнерства і міжмуніципальне співробітництво	Кількість налагоджених партнерств	од	4	4	6	Дані ОМС